

Riksdagens protokoll

1987/88:135

7 juni 1988

Protokoll
1987/88:135

Debatter m. m.

Tisdagen den 7 juni

Energipolitik inför 1990-talet	20
Ny ekonomisk styrning av statens vattenfallsverk m. m.	79
Godkännande av överenskommelse med Sovjetunionen om av- gränsningen av kontinentalsockeln, m. m.	99
Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	101
Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. (forts. från prot. 134)	102

Avgjorda ärenden

Tisdagen den 7 juni

Jordbruksutskottets betänkanden

1987/88:23 om miljöpolitiken inför 1990-talet	3
1987/88:24 om miljöförbättrande åtgärder inom jordbruket, m. m.	3

Justitieutskottets betänkande

1987/88:44 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden	19
---	----

Lagutskottets betänkande

1987/88:36 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden	19
---	----

Utbildningsutskottets betänkande

1987/88:37 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden	19
---	----

Bostadsutskottets betänkande

1987/88:24 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden	19
---	----

Prot.

1987/88:135

Näringsutskottets betänkanden

1987/88:34 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden	19
1987/88:40 om energipolitik inför 1990-talet	19
1987/88:41 om ny ekonomisk styrning av statens vattenfallsverk m. m. (inom 1–6 och 8)	19

Lagutskottets betänkande

1987/88:37 om vissa lagändringar med anledning av äktenskapsbal- ken m. m.	98
---	----

Utrikesutskottets betänkande

1987/88:33 om godkännande av en överenskommelse med Sovjet- unionen om avgränsningen av kontinentalsockeln samt av den svenska fiskezonen och den sovjetiska ekonomiska zonen i Östersjön m. m.	98
--	----

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1987/88:32 om Invandring m. m.	98
--	----

Socialutskottets betänkande

1987/88:31 om bidrag till missbrukarvård m. m.	98
--	----

Utbildningsutskottets betänkande

1987/88:40 om undervisning för invandrare i svenska språket m. m.	98
---	----

Trafikutskottets betänkande

1987/88:29 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden	99
---	----

Tisdagen den 7 juni

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 30 maj.

2 § Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkande 1987/88:40

Justitieutskottets betänkanden 1987/88:36, 41 och 45

Försvarsutskottets betänkanden 1987/88:13 och 14

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1987/88:30

Socialutskottets betänkanden 1987/88:25–27

3 § Företogs till avgörande jordbruksutskottets betänkanden 1987/88:23 och 24 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 134).

Jordbruksutskottets betänkande 23

Mom. 1 (tekniska framsteg m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 69 för reservation 1 av Sven Eric Lorentzon m. fl.

Mom. 2 (den ekonomiska inriktningen m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 15 för reservation 2 av Jan Jennehag.

Mom. 3 (ett centralt ekonomiskt mål)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 35 för reservation 3 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander.

Mom. 6 (ägaende och förvaltning av mark för naturvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (bidrag till friluftsanläggningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (ändring av skogsvårdslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (miljökonsekvensanalyser av vissa skogsbruksmetoder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (skogsbruk i fjällnära områden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (ersättning till markägare m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (nationalparker och naturreservat m. m.)

Först biträdde reservation 10 av Sven Eric Lorentzon m. fl. med 70 röster mot 44 för reservation 11 av Lars Ernestam och Anders Castberger. 192 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – genom uppresning.

Mom. 15 (principer för skötseln av naturreservat)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (en plan för den svenska fjällvärlden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (nationalpark i Sjaunja)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (nationalparker i Taavavuoma, Rogen och Kebnekaise)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (skydd av en planerad nationalpark i Kiruna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (Abisko nationalpark)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (marina naturreservat)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 19 av Sven Eric Lorentzon m. fl., *dels* reservation 20 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (värdet av våtmarkerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 21 av Sven Eric Lorentzon m. fl., *dels* reservation 22 av Lars Ernestam och Anders Castberger, *dels* reservation 23 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (skydd av vissa våtmarker)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (Stora Alvaret)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (fauna- och floravård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (artdatabank m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (§ 18 c naturvårdslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (åtgärder för sälstammarna i Östersjön)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 48 för reservation 29 av Lars Ernestam och Anders Castberger.

Mom. 38 b (omstrukturering av Stora Sjöfallets nationalpark)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 30 av Sven Eric Lorentzon m. fl., *dels* reservation 31 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (översyn av naturvårdslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 149 för reservation 32 av Karl Erik Olsson m. fl.

Mom. 41 (naturresursräkenskaper)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (återinförande av vissa ersättningsregler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 43 (bristande överensstämmelse mellan vissa regler i skogsvårdslagen och naturvårdslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (återinförande av vissa strandskyddsregler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (förslag till strandningslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Jo756 av Ulla Pettersson och Gunhild Bolander – bifölls med acklamation.

Mom. 50 b (kväveutsläppen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 37 av Sven Eric Lorentzon m. fl., *dels* reservation 38 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 51 (avsvavlingskapaciteten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 39 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 52 (aktionsprogram mot koldioxidutsläppen)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 145 för reservation 40 av Håkan Strömberg m. fl.

Mom. 53 (ökad internationell aktivitet)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 149 för reservation 41 av Karl Erik Olsson m. fl.

Mom. 54 (förhandlingar med Danmark)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 42 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 56 (en internationell luftvårdsfond)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 43 av Håkan Strömberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 57 (miljöskyddsområde)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo810 av Sven Munke i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 58 (skydd av Vättern)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 12 för motion Jo855 av Alf Svensson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 59 (Kattegatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 60 (aktionsplan för insjöarna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 45 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 62 (särskilda regler för förorenade områden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Jo810 av Sven Munke i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 64 a (tidsplan för skärpta avgaskrav)

Först biträdde reservation 46 av Karl Erik Olsson m. fl. – som ställdes mot reservation 47 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 139 röster mot 97 för reservation 46 av Karl Erik Olsson m. fl. 68 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 67 (förslag om ekonomiskt stöd för inköp av vissa dieselfordon)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 68 (miljöåtgärder i stadstrafiken, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 49 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 69 (temporär hastighetsbegränsning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 50 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 71 (stimulanser till avgasrening på begagnade bilar)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 145 för reservation 51 av Håkan Strömberg m. fl.

Mom. 73 (riktlinjer för det fortsatta arbetet med att introducera alternativa drivmedel m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 145 för reservation 52 av Håkan Strömberg m. fl.

Mom. 78 och 79 (gränsvärdet för kväveoxider vid kolförbränning, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 146 för reservation 53 av Håkan Strömberg m. fl.

Mom. 80 och 81 (svavelkraven för oljeeldade anläggningar, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 54 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 82 (svavelhalten i eldningsolja)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 55 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 84 (ersättning av lösningsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 56 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 85 (tillvaratagande av bensinångor)

Utskottets hemställan bifölls med 304 röster mot 1 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo733 av Alf Svensson.

Mom. 87 (skogsskadorna i Skåne m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 57 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 88 (vitaliseringskalkning av skog)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 58 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 93 (kustkommunernas problem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 59 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 94 a (förstärkt internationellt samarbete såvitt avser kustvattnen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 60 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 94 b (ett nordiskt program avseende vattenkvaliteten i Skagerrak och Kattegatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 61 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 95 (förbud mot dumpning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 62 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 96 (vattenströmmarna)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 17 för reservation 63 av Jan Jennehag.

Mom. 97 (en Nordsjökommission)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 64 av Håkan Strömberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 99 (skyddsutrustning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 65 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 100 (huvudpunkterna i en aktionsplan mot havsföreningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 66 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 101 (riktlinjer för militära aktiviteter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 67 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 102 a (utveckling av s. k. slutna massablekier, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 68 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 102 b (miljöavgift på organiska klorföreningar, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 36 för reservation 69 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 102 c (minskning av de klororganiska utsläppen från blekerierna)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 15 för reservation 70 av Jan Jennehag.

Mom. 103 ("obekt" papper)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 71 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 104 (PCB)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 40 för reservation 72 av Lars Ernestam och Anders Castberger. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 105 (dioxin)

Först biträdde reservation 74 av Karl Erik Olsson m. fl. – som ställdes mot reservation 73 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – med acklamation.

Härefter bifölls reservation 74 av Karl Erik Olsson m. fl. med 157 röster mot 142 för utskottets hemställan. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 106 a (reningskravet på de avfallsproducerande anläggningarna)

Reservation 75 av Karl Erik Olsson m. fl. bifölls med 151 röster mot 146 för utskottets hemställan.

Mom. 106 b (vissa industriers eliminering av utsläpp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 76 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 110 (ätgärdsprogram för metaller)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 77 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 113 (FoU inom VA-området)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 78 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 116 (utbyggnad av PMK)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 79 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 117 (lokaliseringen av ett Östersjölaboratorium m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo19 av Gunhild Bolander – bifölls med acklamation.

Mom. 121 b (tidigareläggning av granskningskonferens om ozonskiktet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 80 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 123 (miljöavgift)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 81 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 124 (övriga styrmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 82 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 126 (återvinning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 83 av Håkan Strömberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 128 (obligatorisk miljöskadeförsäkring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion L605 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 132 (obligatorisk ansvarsförsäkring för kemikalier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 84 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 133 (företagens miljöredovisning)

Utskottets hemställan bifölls med 303 röster mot 1 för motion L207 av Alf Svensson.

Mom. 135 (kemikalieanvändningen i allmänhet)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 16 för reservation 85 av Jan Jennehag.

Mom. 138 (kemikaliekontroll m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 86 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 139 (ett fullständigt produktregister)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 15 för reservation 87 av Jan Jennehag.

Mom. 140 (inventering m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 88 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 141 (avfallshantering i allmänhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 89 av Lars Ernestam och Anders Castberger, *dels* reservation 90 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 142 (miljöfarligt avfall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 91 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 143 (program för miljöfarligt avfall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 92 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 144 (miljöfarliga transporter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 93 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 145 (avfallsdeponier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 94 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 146 (avfallspolitik och resursanvändning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 95 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 147 (sopförbränning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 96 av Lars Ernestam och Anders Castberger, *dels* reservation 97 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 148 (källsortering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 98 av Håkan Strömberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 149 (retursystem och förpackning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 99 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 151 (pant på miljöfarliga batterier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 100 av Håkan Strömberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 152 (återvinning av aluminiumburkar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 101 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 153 (generella krav på återvinning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 102 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 154 (bilskrotningspremier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 103 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 156 (forskning och utveckling)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 1 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo858 av Alf Svensson.

Mom. 159 (Göta älv)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 104 av Sven Eric Lörentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 161 (trafikbuller)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 105 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 165 (det internationella miljösamarbetets omfattning och utveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 106 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 166 (internationella miljöteknikmässor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 107 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 167 (exportkreditgarantier vid export av miljöteknik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 108 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 168 (miljöattachéer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 109 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 169 (Antarktis)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 110 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 170 (Brundtlandkommissionens rapport)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 111 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 171 (europeiskt miljösamarbete)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 112 av Sven-Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 172 (Miljö-EUREKA)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 113 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 173 (nordiskt miljösamarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 41 för det av Anders Castberger under överläggningen framställda yrkandet.

Mom. 174 (samarbete med Polen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 114 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 181 (ett internationellt forskningscentrum)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Jo39 av Gunhild Bolander – bifölls med acklamation.

Mom. 185 (utgångspunkten för miljöskyddslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 115 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 186 b (frågan om hur miljörevisorer bör utses)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 116 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 187 (miljöansvarig)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 117 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 188 (38 § miljöskyddslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 118 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 189 (koncessionsnämndens sammansättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 119 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 190 (inriktningen av tillsynsverksamheten m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 120 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 192 a (rätten att överklaga beslut enligt miljöskyddslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 205 röster mot 93 för reservation 121 av Karl Erik Olsson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo812 av Sven Munke i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 196 (avskaffande av straffrihet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 122 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 198 (effektivare beivrande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo735 av Alf Svensson i motsvarande del, *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo812 av Sven Munke i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 199 (preskriptionstiden)

Utskottets hemställan bifölls med 298 röster mot 4 för motion Jo735 av Alf Svensson i motsvarande del.

Mom. 200 (miljöskyddsavgiften)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 123 av Sven Eric Lorentzon m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 201 (vinningsrekvisitet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 123 av Sven Eric Lorentzon m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 204 (miljödeklarationer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 124 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 205 a (alternativa handlingssätt m. m. vid miljökonsekvensbeskrivning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 125 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 207 (tillsynsansvaret enligt naturresurslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 126 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 208 (handläggartjänster för miljöskyddet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 127 av Sven Eric Lorentzon m. fl., *dels* reservation 128 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 209 (kommunernas resurser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 129 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 210 (utbildning av miljöjurister)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 130 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 211 (statsåklagare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 131 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 212 a (tillsättande av en miljöombudsman)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 132 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 213 (haverikommission)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Jo809 av Sven Munke – bifölls med acklamation.

Mom. 214 (miljöpolis)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Jo811 av Sven Munke – bifölls med acklamation.

Mom. 217 (5 § miljöskyddslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 133 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander, *dels* reservation 134 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 223 (förslag om införande av ekonomiska styrmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 157 röster mot 145 för reservation 135 av Karl Erik Olsson m. fl.

Mom. 224 (svavelavgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 144 för reservation 136 av Karl Erik Olsson m. fl.

Mom. 225 (kloravgifter m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 137 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 226 (avgifter på kväveoxidutsläpp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 138 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 228 (kommunal avgift på kemikaliehaltigt avlopp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 139 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 229 (ökad användning av ekonomiska styrmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 140 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 231 (anslag till Åtgärder mot luftföroreningar och förurning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 141 av Sven Eric Lorentzon m. fl., *dels* reservation 142 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 232 (vitaliseringskalkning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 143 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 233 (kalkning av brunnar m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 144 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 238 (försurningsskador på kulturminnen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 145 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 239 (Internationella försurningssekretariatet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 146 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 240 (anslag till Mark för naturvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 147 av Sven Eric Lorentzon m. fl., *dels* reservation 148 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 242 (överföring av mark från domänfonden till naturvårdsfonden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 149 av Karl Erik Olsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 243 (bidrag till den ideella naturvårdens inköp av mark)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 150 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 244 (sponsring för skötsel och förvärv av naturvårdsobjekt)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 15 för reservation 151 av Jan Jennehag.

Mom. 245 (anslag till Vård av naturreservat m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 153 av Karl Erik Olsson m. fl., *dels* reservation 152 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 254 (bränslemiljöfonden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 154 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 255 (övervakning av miljöförändringar m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 155 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 256 (särskilda projekt på miljövårdens område)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 156 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 257 (ett särskilt anslag för hagmarkersättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 157 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 258 (kemikalieinspektionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 158 av Lars Ernestam och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 259 (anslag för bevarande av genetiska resurser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 159 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 24

Mom. 2 och 3 (avgift på gödselmedel och bekämpningsmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 68 för reservation 1 av Sven Eric Lorentzon m. fl.

Mom. 5 (jordbrukspolitikens inriktning och miljöeffekter m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 41 för reservation 2 av Lars Ernestam och Bengt Rosén.

Mom. 6 (bevarande av all brukningsvärd åkermark)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 51 för reservation 3 av Lennart Brunander m. fl.

Mom. 8 (prissättning på handelsgödsel m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Jo248 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (föreskrifter om djurtäthet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Lennart Brunander och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (begreppet djurenhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (bidrag till lagring m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Sven Eric Lorentzon m. fl. i motsvarande del, *dels* reservation 7 av Lars Ernestam och Bengt Rosén, *dels* reservation 8 av Lennart Brunander och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (finansiering med avgiftsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Sven Eric Lorentzon m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (spridning av avloppsslam)

Först biträdades reservation 9 av Lars Ernestam m. fl. – som ställdes mot reservation 10 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 146 röster mot 94 för reservation 9 av Lars Ernestam m. fl. 61 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 19 (det juridiska ansvaret m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Lennart Brunander och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Mom. 20 och 21 (höst- och vinterbevuxen åkermark, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 50 för reservation 12 av Lennart Brunander m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 22 (försöks- och utvecklingsverksamhet m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (målsättning för halveringsprogrammet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Jan Jennehag i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (avveckling av kemiska bekämpningsmedel m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 14 av Jan Jennehag i motsvarande del, *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo248 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (stråförkortningsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Sven Eric Lorentzon m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 a (nytt anslag till lövskogsplantering i slättbygd, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 16 av Sven Eric Lorentzon m. fl., *dels* reservation 17 av Lars Ernestam och Bengt Rosén i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 30 b (särskilda medel till hagmarkersättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Lennart Brunander och Bertil Jonasson – bifölls med acklamation.

Prot. 1987/88:135

7 juni 1988

Mom. 31 (naturvårdshänsyn i omställningsprogrammet m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Lars Ernestam och Bengt Rosén i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (odlings- och kulturlandskapets värden m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (statligt stöd till alternativ odling m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Lars Ernestam m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (villkor vid upphandling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Jan Jennehag – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1987/88:44 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden,

lagutskottets betänkande

1987/88:36 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden,

utbildningsutskottets betänkande

1987/88:37 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden,

bostadsutskottets betänkande

1987/88:24 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden och

näringsutskottets betänkande

1987/88:34 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

5 § Föredrogs

näringsutskottets betänkanden

1987/88:40 om energipolitik inför 1990-talet (prop. 1987/88:90 och 1987/88:100 bil. 16) samt

1987/88:41 om ny ekonomisk styrning av statens vattenfallsverk m. m. (prop. 1987/88:87 och 1987/88:90).

Talmanen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling näringsutskottets betänkande 40 om energipolitik inför 1990-talet.

Energipolitik inför 1990-talet

Anf. 1 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Vi har just i riksdagen fattat en lång rad beslut på miljöpolitikens område, som är mycket mer långtgående och mer radikala än de förslag som regeringen och dess miljö- och energiminister har velat lägga fram. Bl. a. har riksdagen lagt fast ett tak för koldioxidutsläpp i Sverige. Detta måste leda fram till en ganska ordentlig omprövning, inte bara av socialdemokraternas, utan även av centerpartiets, folkpartiets och vpks energipolitik. Det skulle vara värdefullt om vi i debatten kunde få en del kommentarer från de övriga partiernas sida om hur de skall hantera energipolitiken när det finns ett tak för koldioxidutsläppen och om de ändå kan stå för en förtida kärnkraftsavveckling.

Vi har i dag att ta ställning bl. a. till ett regeringsförslag om avveckling av två kärnkraftsreaktorer – en i Barsebäck och en i Ringhals. Regeringens förslag har i sedvanlig ordning granskats av riksdagens näringsutskott. Utskottets bedömningar och hemställan återfinns i betänkande nr 40.

Detta betänkande är digert. Det innehåller – som vanligt – allt, från komplicerad kärnteknik till energigräs och sopor. Några frågor finns det enligt min mening särskild anledning att diskutera och fundera över.

Vad betyder elektriciteten för den enskilde och för svensk industri? Kommer det att finnas el för att tillgodose behoven? Varför arbetar vpk, socialdemokraterna, folkpartiet och centern på att göra elektriciteten dyrare och göra den till en bristvara? Vilken betydelse har den svenska kärnkraften för en god tillgång på el till acceptabla priser?

Kring detta, herr talman, kommer jag att upphålla mig i mitt anförande.

Svensk energipolitik var fram till oljekrisen på 70-talet i allt väsentligt inriktad på tillförselfrågor. Politiken syftade till en stabil och säker energiförsörjning. Det var bra att politikerna nöjde sig med det. Energianvändningen fick förbli opolitiserad. Med andra ord fick marknaden styra utvecklingen med alla de fördelar det förde med sig.

Under hela 1900-talet har statsmakterna sökt verka för en rationell utbyggnad av kraftproduktionen och för en rationell elektrifiering av landet. Detta har varit bra för Sverige. I takt med en ökad tillgång på el har vi människor fått det bättre. Vedspisarna är borta. Det är varmt när vi vaknar, t. o. m. i den kallaste vinternatt. Tvättmaskinerna sköter tvätten. Sköljningen behöver inte längre göras med blåfrusna händer, där köldvärken sprider sig genom hela kroppen. Elektriciteten är en välsignelse för oss alla. Vi behöver bara sticka kontakten i väggen för att få ström till det vi önskar: TV, hårtork, diskmaskin. Elektriciteten har revolutionerat arbetsplatsen. Borta är det hårda, kroppsliga slitet och det monotona arbetet. Borta är de långa arbetsdagarna och de korta semestrarna. Borta är de fruktansvärt smutsiga

arbetsplatserna. I stället finner vi fina arbetsmiljöer. Maskiner sköter det tråkiga, enformiga arbetet. Elektriciteten har tagits i bruk för att förbättra produktionsstyrningen. El används för att rena vatten och luft från mängder av obehagliga ämnen. Det går inte att finna något område – i hemmet eller på arbetet – där vi inte är beroende av el.

Vi behöver el. El är en välsignelse för mänskligheten. Den är underbart lätt att distribuera. Den ger oss möjlighet till samma komfort oberoende av om vi bor långt ute i glesbygden eller i en stadskärna.

I Sverige har vi med förstånd tagit till vara vad naturen har givit oss i vattenkraftstillgångar. När vi inte längre ville ta det lilla vi hade kvar av forsar och fall i anspråk för elproduktion, satsade vi på kärnkraften. Allt detta ger oss en el som inte kan produceras och erbjudas på ett miljövänligare sätt. Jag har, herr talman, velat nämna detta, eftersom det sällan sägs vilken glädje och nytta vi har av elektriciteten.

Inte är det förvånande att elkonsumtionen i Sverige och i alla andra länder också hela tiden ökar. Vi människor tycker om elektriciteten, och vi har tagit den till oss som något högst naturligt och nödvändigt.

Tekniken går framåt. Nya supraledande material kan revolutionera eltekniken och öppna nya, i dag okända användningsområden för el. Forskning och teknisk utveckling, ja allt, är beroende av el. Därför bör vi som politiker – om vi skall vara progressiva och framtidsinriktade – se till att vi alltid har en riklig tillgång till billig el, producerad på ett miljövänligt sätt.

I Sverige är situationen den, att alla utom moderaterna med nästan alla till buds stående medel bekämpar elektriciteten. Här ägnar sig socialdemokrater, vpk-are, folkpartister och inte minst centerpartister åt att med alla möjliga tekniker försöka strypa den goda tillgången på el. Men om man ser bakom de politiska företrädarna och ser på strömningarna ute hos allmänheten, kan man konstatera, senast från en SIFO-undersökning i mars i år, att det bara är en tredjedel av det svenska folket som vill stänga alla svenska kärnkraftverk och övergå till andra energikällor – bara en tredjedel.

Länder inte detta, herr talman, till en viss eftertanke hos de partier som står för en snabb och omotiverad avveckling?

Kan man inte utgå från, att det svenska folket förväntar sig och även kommer att framtvunga en omprövning? När det gäller svenska kärnkraftverk är 70 % av svenska folket övertygat om att dessa kan drivas utan allvarligare olyckor. Detta är värt att notera, inte minst av företrädare för våra svenska massmedia.

Sverige är unikt. Medan man planerar för eller bygger ut kärnkraften i hela världen går vi rakt motsatt väg. Vi avvecklar, trots att vår kärnkraft uppfyller högt ställda säkerhetskrav.

Av den politiska debatten får man ett intryck att utvecklingen på kärnkraftsområdet har stått stilla. Men det är precis tvärtom. Nya reaktorer – självavstängande – har sett dagens ljus. Reaktorsäkerheten har ökat. Nya material och mängder av nya erfarenheter av driften bidrar ständigt till ökad säkerhet och till ett allt mindre inflytande från den mänskliga faktorn. Varför sägs inte någonting om det? Varför skriver inte massmedia om sådant?

Vi vet att teknikutvecklingen inte står stilla inom de områden som gäller elproduktion. Det är inte bara i Sverige man satsar. Runt om i världen anslås

miljarder till forskning på kärnteknikens område, och det leder till ny teknik och nya reaktormodeller precis som när det gäller bilar, flygmaskiner och röntgenapparatur.

Tänk bara, när vi om några decennier kan använda fusionskraften, när vi ur en liter vatten kan hämta lika mycket energi som finns i 300 liter av dagens bensin och distribuera den i supraleddningar!

Nej, herr talman, elektriciteten är bra och därför skall vi se till att vi har god tillgång på el.

Den socialdemokratiska regeringen, påhjädat av vpk-are och centerpartister och med ett tyst eller kanske lågmäلت stöd från folkpartiet vill begränsa användningen av el i Sverige. Centern och vpk är rent otroliga. De vill få ned konsumtionen av el med 25 %, från 130 TWh till 100, trots att vi sedan elektricitetens tillkomst ökat förbrukningen med mellan 5 och 6 % varje år.

Hur tänker man gå till väga? Man talar om hushållning, ett mjukt och varmt ord bakom vilket det döljer sig högre elpriser och i den yttersta förlängningen förbud och ransonering. Vi konsumenter tycker så mycket om el att det enda sättet att lyckas få ned konsumtionen är att höja priset. Och man är beredd att dra in av de svenska elförbrukarna – till en början fram till 1991 – drygt 5 miljarder kronor per år för att få det i hög grad tvelaktiga nöjet att avveckla kärnkraft, som uppfyller alla de säkerhetskrav som kärnkraftsinspektionen ställer upp och som sju av tio svenskar tycker är säker.

Elprishöjningarna och avvecklingen av två reaktorer om sex sju år kommer att få till följd att hushållens ekonomi försämras och att många industrier inom de elintensiva branscherna läggs ned. Ljungavverk, någon mil väster om Sundsvall, är det första beviset på att den energipolitik som nu förs av en majoritet i riksdagen inte är bra för Sverige och i all synnerhet inte för Bergslagen och för Norrlandslänen.

Herr talman! I Dagens Industri för ett par dagar sedan kunde vi se att samtliga prognosinstitut – inkl. LO och finansdepartementet – räknar med ett bytesbalansunderskott på uppemot 15 miljarder nästa år – detta trots en högkonjunktur och ett mycket högt kapacitetsutnyttjande inom svensk exportindustri. Detta ger naturligtvis anledning till stor oro. Allt talar för att underskottet kommer att öka när konjunkturen försvagas. Vi tvingas att ånyo låna stora belopp utomlands.

Borde inte det, herr talman, stämma till en viss eftertanke hos miljö- och energiministern?

Den svenska industrin är för liten för att ens i en högkonjunktur bära upp vår ekonomi. För att kunna exportera mera måste vi bygga ut vår industri, och för detta krävs det el. Som alla vet finns det ett klart samband mellan industritillväxt och elkonsumtion.

Kan det, herr talman, vara rimligt att låta det svenska folkhushållet drabbas av brist på el och dyrare el, när vi mest av allt behöver våra pengar för att investera i ny industrikapacitet? Stora Kopparberg har avslöjat att företaget föredrar att förvärva industriell kapacitet inom EG hellre än att bygga ut i ett Sverige, som inte längre kan erbjuda konkurrensfördelar i form av billig elenergi. SCA bygger om en tidningspappersmaskin för att hålla elförbrukningen nere. Samtidigt studerar SCA förutsättningarna att vidare-

utveckla sin produktion av tidningspapper genom engagemang inom EG-området.

Borde inte detta, herr talman, stämma till en viss eftertanke?

Ljungaverk, som jag nämnde nyss och som producerar kiselmetall till bl. a. aluminiumindustrin, läggs ned. Sverige tvingas till import. En lång rad kemiska industrier plus aluminium- och stålindustrin drabbas. Det är givet att dessa företag inte direkt springer benen av sig för att investera i ny kapacitet. Man kör så länge det går, sedan lägger man ned.

Borde inte detta, herr talman, stämma till en viss eftertanke?

Alla våra elintensiva företag som byggts upp tack vare tillgången på billig el längs med Norrlandsälvarna får stora bekymmer. Klyftan mellan rika och fattiga delar av Sverige vidgas. Summan av kardemumman blir att vi tvingas importera det vi hittills gjort själva, och därmed försämrar vi vår utrikesbalans. Tvingas vi dessutom att importera kol, naturgas eller t. o. m. el för ytterligare ett par miljarder per år för att ersätta de nedlagda reaktorerna i Barsebäck och Ringhals, så gör vi det sju resor värre.

Borde inte detta, herr talman, stämma till en viss eftertanke?

Import av de varor som våra elintensiva företag i dag producerar innebär också att vi lägger över produktionen till länder som Polen och Östtyskland, ja t. o. m. Sydafrika, länder som i dag baserar sin elproduktion på kol eller annat fossilt ämne. Med andra ord bidrar vi med vår energipolitik till att miljön i andra delar av Europa och världen försämrats mer än om vi med vår mera miljötekniskt avancerade utrustning själva står för produktionen.

Är inte detta höjden av nationell egoism?

Omtanken om de svenska hushållens ekonomi talar för att kärnkraftverken skall tillåtas gå så länge säkerheten tillåter detta.

Omtanken om vår svenska ekonomi kräver att vi tar till vara de tillgångar vi har och inte skrotar det som fungerar.

Omtanken om sysselsättning och industriell verksamhet ställer krav på att avvecklingen sker så sent som möjligt, när annan miljövänlig teknik finns att tillgå.

Otillfredsställda behov i form av avskaffandet av sjukhusköer, en sjätte semestervecka och bättre pensioner kan inte tillgodoses i ett Sverige, som redan har en för liten industrisektor, en för stor offentlig sektor och världens högsta skattetryck.

Omtanken om en god miljö – inte bara i Sverige utan även utomlands – förutsätter att vi så länge som möjligt utnyttjar vår svenska kärnkraft och därmed undviker ökad användning av fossila bränslen.

Det är därför, herr talman, minst sagt förvånande att miljö- och energiministern så hårt – utan hänsyn till ekonomi, miljö, välförhållanden och opinioner – driver Sverige mot en förtida kärnkraftsavveckling.

Kritiken mot regeringens proposition har varit hård. Enligt LO saknas nödvändigt underlag för att avveckla år 1995 och 1996.

Näringsutskottet har tagit till sig kritiken och därmed, om inte formellt så reellt, skjutit stora delar av Birgitta Dahls proposition i sank.

Herr talman! Det beslut vi om några timmar kommer att fatta innebär att två reaktorer skall stängas – en i Ringhals och en i Barsebäck. Men vilka reaktorer? Här hade regeringen hoppats få besluta själv. Men näringsutskot-

tet ville enhälligt något annat. Energiministern måste – om socialdemokraterna efter alla rättsskandaler skulle vinna valet 1988 – gå tillbaka till riksdagen och fråga om lov. Energiministerns oåterkalleliga avvecklingsbeslut klingar illa efter näringsutskottets bryska men sakligt riktiga behandling. Kontrollstationen 1990 har av den socialdemokratiska majoriteten i näringsutskottet byggts ut till ett veritabelt stridsvagnshinder, som t. o. m. blir svårt för energiministern att forcera.

T. o. m. kärnkraftsreaktorernas tekniska livslängd på 25 år är ett minne blott – de 25 år som resulterade i den slutliga tidpunkten år 2010. Det är nu – efter utskottets behandling – fastlagt, att det är avskrivningstiden som är 25 år, medan den tekniska livslängden är den tid under vilken reaktorn uppfyller alla krav på säker och ekonomisk drift. Inför utskottet har statens kärnkraftsinspektion hävdat att de svenska kärnkraftverken har en livslängd på minst 40 år. Detta konstaterande från utskottets sida får klara konsekvenser för ersättningsbeloppens storlek om några kärnkraftverk skulle stängas trots att de uppfyller ställda säkerhetskrav.

Herr talman! Sveriges energiminister har fått underbetyg av sina egna i riksdagens näringsutskott. Jag måste få konstatera detta. Energiministerns miljöpolitik har i dag krympt ihop, och det leder till att efter koldioxidbeslutet i dag även hennes energipolitik radikalt måste förändras.

Herr talman! Det är vi moderater som börjar få alltmera rätt i våra bedömningar. Den moderata energipolitiken, som innebär en avveckling långt in på 2000-talet, erbjuder hushållen och industrin elpriser som är låga. Detta bidrar till färre regionala problem och till en bättre miljö. Inte minst kan vi konstatera att vi har stöd för våra uppfattningar hos en klar majoritet av det svenska folket.

Det är beklagligt att regeringen och folkpartiet i dag framtvingar högre avkastningskrav – bl. a. på Vattenfall som vi skall ta upp i samband med diskussionen om näringsutskottets betänkande 41 – vilket leder till högre elpriser när det inte är motiverat. Man gör allvarliga politiska ingrepp i en väl fungerande marknad. Detta kan endast djupt beklagas av oss moderater och varje enskilt hushåll och av vår industri.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga moderata reservationer i betänkandet och till hemställan under punkt 35 i näringsutskottets betänkande nr 40. Jag avser att yrka på rösträkning vad gäller reservation nr 2.

I detta anförande instämde Olle Aulin och Knut Wachtmeister (båda m).

Anf. 2 HADAR CARS (fp):

Herr talman! 650 anställda på Ringhalsverket vänder sig i ett brev till Sveriges riksdag för att berätta om sin oro inför vad som håller på att ske med energipolitiken. De understryker att oron i första hand inte gäller rädslan för att förlora jobben, utan i stället är det deras känsla för vad som är rätt och fel som har kränkts. De menar att vi i Sverige efter hand har blivit varse nya hot mot vår miljö som är allvarligare än vad vi kunde föreställa oss i slutet av 70-talet. Man talar om freoner och om den strålningskatastrof dessa skulle kunna medverka till. Vidare hävdar man att freoner skulle kunna medverka till kanske 10 000 nya cancerfall per år bara i Sverige. Man

understryker också att förbränningen av fossila bränslen hotar att leda till en än större katastrof. Vårt klimat kan ha fått allvarliga rubbningar redan inom 50 år.

Uttryck för samma slags oro har kommit från företrädare för SIF-klubben vid Barsebäcksverket. Liknande synpunkter har också kommit från internationellt kända svenska vetenskapsmän. De oroar sig starkt för fossileldningens konsekvenser. Oro för utvecklingen kommer också till uttryck i uttalanden från industrin, från fackliga företrädare, från länsstyrelser och från kommuner där det finns energitug industri, från skogsindustrin och från stålindustrin etc.

Ingenjörsvetenskapsakademin uttalar att man är mycket bekymrad inför en avveckling av två reaktorer på 90-talet. I en artikel i dagens nummer av Dagens Nyheter erinrar Eric Dyring om att utsläpp av koldioxider och andra gaser från mänskliga aktiviteter ändrar jordens klimat. Görs inget blir det varmare, glaciärerna smälter, havsytan stiger, låglänta områden dränks och nederbördens fördelning över världen ändras. Allt är ett hot mot människan, hennes samhällen och aktiviteter.

Herr talman! Riksdagen har inte uppställt något mål för hur mycket utsläppen av koldioxider skall minska. Däremot har vi mål när det gäller uran, svavel, kväveoxider, kvicksilver och övriga metaller. Om den oro som jag har försökt att kort erinra om sägs det mycket litet i den proposition som ligger till grund för det ärende som vi i dag behandlar.

Herr talman! Det är inte många områden där behovet av långsiktig politik är större än vad det är inom energiområdet. Det beror på att investeringarna där är stora – det rör sig ofta om många miljarder – och på att de anläggningar som byggs förväntas vara i bruk under lång tid, 25–40 år, kanske ännu längre. Samtidigt är det inte många områden inom svensk politik som i så stor utsträckning är föremål för ryckighet, inkonsekvenser och politisk klåfingrighet.

Herr talman! Jag tror att det är korrekt att säga att få yrkesgrupper är mera sakligt kompetenta än de som arbetar med den viktiga frågan om svensk kraftförsörjning.

Sverige har naturliga förutsättningar när det gäller vattenkraft. Men vi har också i Sverige utvecklat den sannolikt bästa och säkraste tekniken för kärnkraft och för driften av sådana kraftverk. De svenska teknikerna har nått världsrykte när det gäller överföring av elektrisk kraft. Deras kompetens – det gäller då tusentals ingenjörers och andra anställdas – kan inte ifrågasättas. Ändå är det få yrkesgrupper som är så överkörda av politiska beslut som just den här gruppen. Det är få grupper, vilkas kompetens tillmätts mindre betydelse vid den politiska styrningen av det område där de är verksamma. Det är få grupper som blir så illa hanterade – möjligen kan detsamma dock sägas om ytterligare en grupp.

Beslutet om avveckling som fattades 1980 väckte entusiasm på vissa håll. Det fanns bönder och skogsägare, uppfinnare och småföretagare, som med entreprenörens fulla kraft ville engagera sig för att få fram inhemska, miljövänliga alternativ till olja och kol. De tog fasta på och förlitade sig på statsmakternas uttalanden. För många blev resultatet av detta bortkastade ansträngningar och betydande ekonomiska förluster.

Herr talman! Vi har i dag att ta ställning till en proposition, vars centrala tema är ett förslag om en förtida avveckling av två kärnkraftsreaktorer. Jag ser detta förslag som ett nytt exempel på socialdemokratins lappkastpolitik inom energiområdet. Partiet har visat dålig förmåga att följa en konsekvent linje. Man har också demonstrerat en usel förmåga att engagera dem som skall göra huvuddelen av jobbet, alla dem med ansvar för utveckling och drift av anläggningar för produktion av värme och el, av de långsiktiga alternativen till olja, kol och kärnkraft.

Man har visat dålig förmåga att utreda konsekvenserna för energisystemet, för näringslivet och för de anställdas trygghet av de åtgärder man föreslår. Men man har visat stor förmåga när det gäller att köra över tunga, sakliga argument från näringslivet, de fackliga organisationerna och framstående vetenskapsmän som oroar sig för konsekvenserna för miljön på jorden. Och man har visat stor förmåga att kommendera och att framställa detta kommenderande som uttryck för beslutskraft.

Herr talman! Det finns i svensk energipolitik tre skilda, men i sak konsekventa och begripliga linjer. Den första linjen utgår från att kärnkraften inte är något egentligt problem, att man kan använda den och kanske utveckla den vidare, måhända t. o. m. bygga nya kärnkraftverk. Jag vet inte hur det egentligen ligger till på den punkten, för jag tycker inte jag fick någon riktig klarhet i vad Per-Richard Molén avsåg.

Den linjen var Linje 1:s i folkomröstningen och är moderaternas linje i dag.

Den andra linjen ser fördelarna men också nackdelarna med kärnkraften – avfallsproblemen, restriskerna vid driften m. m. Den vill betrakta kärnkraften som en parentes i svensk energiförsörjning. Den linjen vill också sätta in den svenska energiförsörjningen i ett internationellt perspektiv och betonar från den utgångspunkten kravet på hushållning, nödvändigheten att på sikt minska fossileldningen och att utveckla miljövänliga energialternativ. Den vill ta ansvar för att vi ersätter kärnkraften med någonting bättre, inte bygger in oss i ett nytt energisystem med långsiktiga negativa verkningar för miljön.

Den linjen var Linje 2:s, och den är i dag folktopartiets.

För det tredje har vi linjen för vilken kärnkraften framstår som det värsta onda och som därför, så snabbt som det över huvud taget går, vill lägga ner kärnkraften. Jag delar inte det synsättet, men linjen är konsekvent från sina utgångspunkter. Den omfattades av Linje 3 och av de politiska partier som stod för den – det är centern och vpk och, utanför riksdagen, miljöpartiet.

Nu, herr talman, är vi på väg att få ytterligare en linje, en socialdemokratisk linje, en linje präglad av opportunistism och tillkommen av valtaktiska skäl. Dess anhängare vill lägga sig mellan Linje 2 och Linje 3 för att locka väljare från centern, vpk och miljöpartiet.

Det opportunistiska draget i den här linjen tar sig flera uttryck. Jag vill peka på två.

Man vill, anger man, åstadkomma en förtida avveckling av två reaktorer. Men hur skall man klara det? Jo, främst genom att öka produktionen av el i de resterande tio kärnkraftverken. Kärnkraften skall ersättas med mera kärnkraft. Mer än hälften av den kraft som man förlorar när man lägger ner

de två kärnkraftsreaktorerna skall komma från de kvarvarande tio reaktorerna.

Om det inte är en opportunistisk linje, vet inte jag vad opportunism innebär. I sak innebär det ju att vi realiter gör oss ännu mera beroende av de tio återstående kärnkraftsreaktorerna. Vi minskar alltså inte vårt beroende av kärnkraften, vi ökar det.

Det andra uttrycket för den nämnda opportunismen är bristen på intellektuell trovärdighet. Regeringen försöker nämligen få människor och företag att tro att den förtida avvecklingen kan genomföras utan några egentliga uppoffringar för konsumenterna. Möjligen överträffas man i den ambitionen av företrädare för den tredje linjen, som söker framställa avvecklingen som en möjlighet till industriell blomstring.

Jag erinrar om att kärnkraften i dag svarar för ca 50 % av den svenska elförsörjningen och vattenkraften för de andra 50 procenten, detta i runda tal. Låt oss leka experimentet att vi stängde av vattenkraften under ett antal år för att pröva vilka konsekvenserna skulle bli. Jag tror att mycket få verkligen tror att man utan konsekvenser för det svenska folkhushållet skulle kunna avstå från den nytthet som vattenkraften ger oss.

Jag har glädjen, herr talman, att företräda ett parti vars linje i energipolitiken är klar och tydlig. Den bygger på bl. a. en förbättrad energihushållning och på avveckling och ersättning av kärnkraften till år 2010. Vi försöker från folkpartiets håll inte dölja att en avveckling innebär uppoffringar för den svenska samhällsekonomin. Vi redovisar att avvecklingen leder till ökade kostnader för energi, att det blir dyrare för hushållen och dyrare för företagen.

Vårt förslag att man för in energiskatten inom mervärdesskatten har till syfte att underlätta för exportindustrin, men konsekvenserna blir även när man gör detta att energipriserna sammantaget blir högre också för industrin.

Vi understryker, herr talman, att högre energipriser utgör en stimulans till energisparande, för det är klart att om energin kostar mera, lönar det sig mera att hushålla. Högre priser ger också motiv för ersättning, för om man får ut ett bättre pris för den kraft man producerar i nya anläggningar, blir det mera lönsamt att bygga sådana anläggningar. Dessutom kan de pengar som högre elpriser ger användas till att finansiera anläggningar som skall ersätta kärnkraften.

Allt detta utvecklas och redovisas tydligt och klart i folkpartiets program.

Herr talman! Jag känner inte riktigt igen den beskrivning som Per-Richard Molén gav av folkpartiets linje. Vi har inte någon negativ syn på el som sådant. Vi är medvetna om att el på många sätt är en mycket värdefull form av energi. Men vi är också medvetna om att en kärnkraftsavveckling till 2010, som riksdagen har beslutat på basis av en folkomröstning där en stor majoritet av folket uttalade sig för en avveckling, inte kan åstadkommas utan att det får konsekvenser för kostnaderna när det gäller att framställa el.

Folkpartiet redovisar i sitt program otvetydigt vilka åtaganden statsmakterna måste göra. Det gäller åtaganden för miljön. Man skall sätta gränser för de utsläpp som kan medges när det gäller kraftproduktion. Man skall lägga avgift också på de medgivna utsläppen för att stimulera producenter av kraft och värme att pressa ned utsläppen.

Vi begär ett lagstadgat skydd mot utbyggnad av de orörda älvarna och av andra vackra vattendrag. Vi föreslår program för hushållning och beredskap och vi anger hur vi vill använda priser och, eventuellt, skatter för att stimulera en utveckling i den riktning som vi vill se.

Det får, herr talman, inte råda någon tvekan om att statsmakterna har betydelsefulla uppgifter när det gäller att fastställa ramarna för kärnkrafts-utvecklingen. Men inom de ramarna vill vi överlåta genomförandet, dvs. bl. a. utvecklandet av de nya energislagen, besluten om ersättningen och metoderna för hushållningen, till dem som har störst sakkunskap, dvs. till de många som i dag svarar för den svenska energiförsörjningen.

Högre elpriser gör alternativen lönsamma. Vi vill utnyttja skaparkraften, viljan till företagande, och undvika centralstyrning.

Herr talman! Den politiska fördelningen i kammaren ger mig anledning tro att regeringen i dag vinner majoritet för förslaget om en förtida avveckling av två reaktorer. Detta kommer att få konsekvenser.

Först och främst skapar det ökad osäkerhet hos dem som arbetar vid kärnkraftverken. Det kommer att bli svårare att få dem motiverade. Betydelsen för säkerheten av motiverad, kunnig personal kan inte överdrivas. Beslutet innebär en risk för kärnkraftsprogrammet i dess helhet. Jag kan här citera vad generaldirektör Olof Hörmander, chef för statens kärnkraftsinspektion, uttalat. Han säger att man kan diskutera om kärnkraft har en livslängd på 25, 40 eller 60 år, men den kan bli betydligt kortare, inte av tekniska skäl, utan beroende på hur länge kärnkraftverken får behålla den kvalificerade personalen.

Dagens beslut kommer inte att underlätta ansträngningarna att behålla kvalificerad och motiverad personal.

Vidare kommer detta beslut – även om det inte tydligt framgår av regeringspropositionen – att resultera i att man påskyndar införandet av naturgas.

Naturgas har många fördelar. Den innehåller praktiskt taget inget svavel och inga tungmetaller. Men den åstadkommer avfall i form av koldioxid och den är ett importbränsle, vars prisbild vi har små möjligheter att ha inflytande över. Ur beredskapssynpunkt har gasen otvetydiga nackdelar. Det som är mest allvarligt är emellertid att gasen hotar att slå ut den spirande marknad vi har i landet för biobränsle. Den marknaden behöver tid för att slå rot, och den tiden kommer inte att stå till dess förfogande på grund av det beslut vi fattar i dag.

Vi vet att, när man vill introducera naturgas, är den stora kostnaden rörledningarna. De är samtidigt en förutsättning för att få fram gasen. Sedan ledningarna väl är på plats är lönsamheten beroende på hur snabbt man kan få en stor marknad. Därför kommer de som introducerar naturgasen att se till att de får den stora marknaden. Därefter blir det heller inget utrymme kvar för skogsbönder och jordbrukare som nu tror att de skall få en förstärkt konkurrenskraft för de biobränslen som de skulle kunna producera. Detta är det allvarligaste hotet under mycket lång tid mot ansträngningarna att skapa en inhemsk energimarknad för biobränslen, som ur miljösynpunkt och även ur många andra synpunkter har betydande fördelar.

Herr talman! Mina slutsatser blir följande.

För det första: Av valtaktiska skäl överger regeringspartiet den energipolitik det självt varit med om att utforma. Detta sker inte av omsorg om svensk energiförsörjning utan för att vinna röster från centern, vpk och miljöpartiet.

För det andra: Avvecklingen åstadkoms till mer än hälften genom ökad satsning på kärnkraft, dvs. en ökad produktion från de resterande tio kärnkraftsreaktorerna. I sak gör detta oss ännu mer beroende av kärnkraft.

För det tredje: Konsekvenserna av de beslut man fattat är inte tillräckligt klarlagda. De skall utvärderas till 1990. Men, säger regeringen, oberoende av vad konsekvenserna blir kan dessa inte föranleda någon ändring av beslutet om en förtida avveckling. Följaktligen, herr talman: Först ett reellt beslut – sedan får man ta reda på vad resultatet blir. Vem skall då, 1990, få sopa upp skärvorna efter det porslin regeringen har krossat?

För det fjärde: Ett nytt importerat fossilbränsle slår undan benen för de många bönder och skogsbrukare som, bl. a. av miljöskäl, vill satsa på energigrödor och energiskog som alternativ till fossilbränsle.

För det femte: De många skilda förslag som i dag kommer att vinna majoritet i riksdagen är resultat av en tuvhoppningspolitik. Den socialdemokratiska minoritetsregeringen får i vissa frågor, bl. a. i fråga om den förtida avvecklingen, stöd från centern och vpk. I andra avseenden grundas beslut på en samsyn i sak mellan å ena sidan socialdemokraterna och å andra sidan folkpartiet och/eller moderata samlingspartiet.

För det sjätte: Socialdemokraterna bedriver en ren och oförfalskad vågmästarpolitik. Över en sådan politik brukar socialdemokraterna i andra sammanhang drypa sin galla. Men uppenbarligen resonerar regeringen så, att finns det inga andra förutsättningar att vinna stöd för partiets opportunistiska energipolitik, får vågmästeriet tas till nåder.

Svensk energiförsörjning, som är beroende av en konsekvent och långsiktig politik, hade förtjänat ett bättre öde.

Dagens energipolitiska beslut undanröjer inte osäkerheten om framtiden. Det är många som för att lösa sina viktiga uppgifter för svensk energiförsörjning hade behövt klara riktlinjer för energipolitiken. De får emellertid fortsätta att treva sig fram i de Dahlska dimmorna.

Anf. 3 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Jag har med intresse noterat att Hådar Cars känner bekymmer för stålindustrin. Han är bekymrad även för andra industribranscher på grund av att elpriserna kommer att stiga. Han refererar också till den oro som finns hos personalen i Barsebäck och Ringhals. Han hyllar de svenska kärnteknikernas kompetens och menar att den inte kan ifrågasättas. Han konstaterar också att ingen grupp är så överkörd som just denna grupp.

Men varför då, herr talman, kommenderar folkpartiet och varför kör folkpartiet över denna grupp, om den har en kompetens som klart ger uttryck för att de svenska kärnkraftverken är säkra och kan gå längre än till 2010? Varför avveckla kärnkraftverk om just dessa tekniker gör dessa bedömningar?

Var finns folkpartiets marknadsekonomiska filosofi på energipolitikens område? Det står, herr talman, i betänkandet att folkpartiet förordar en strategi, där statsmakterna skall ange bestämda ramar för energimarknader-

na. Dessa ramar skall gälla normer för utsläpp, miljöavgifter, beredskapskrav, statliga åtgärder för hushållning med energi, skydd för orörda älvvar, krav på säkerhet vid driften av kärnkraftverk samt en lag som förbjuder kärnkraftsproduktion efter år 2010. Ovanpå alltihop ger man prispolitiken en central roll i strategin. Var finns då marknadsekonomin kvar inom elbranschen?

Anf. 4 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag känner inte något stort behov av att polemisera mot Per-Richard Molén. Jag fattade väl ändå rätt om jag påstår att inte heller Per-Richard Molén anser att statsmakterna skall strunta i beredskapssynpunkterna, och i de utsläpp som blir följden vid förbränning av fossila bränslen. Vi kan inte överlåta åt marknaden att avgöra hur mycket avgaser som släpps ut i luften. På alla dessa punkter trodde jag och tror alltså – det tycker jag att diskussionen i går om miljön bestyrker – att det finns en grundläggande samsyn i kammaren.

Vår energipolitik utgår ifrån att det 1980 av folket i en folkomröstning fattades ett beslut, som innebar att kärnkraften skulle avvecklas, och att riksdagen året därpå lade fast att den avvecklingen skulle äga rum senast år 2010. Eftersom jag deltog i kampanjen inför folkomröstningen och eftersom det var ett viktigt moment i den kampanjen att avvecklingen skulle vara avslutad år 2010, finner jag mig ha anledning att respektera det beslut som fattades på basis av folkomröstningen. Det är min utgångspunkt.

Jag har full respekt och förståelse för att Per-Richard Molén, som företräder en annan hållning, kan argumentera på annat sätt. Men jag tycker inte att han bör vara överraskad över att folkpartiets linje också i det här avseendet är fullständigt konsekvent.

Anf. 5 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Många av de uppräknade punkterna har jag ingenting emot. Det jag reagerar emot och som jag på något sätt uppfattar som lök på laxen är att folkpartiet ställer upp på en aktiv statlig prispolitik på energiområdet. Man accepterar tillsammans med socialdemokraterna högre avkastningskrav för Vattenfall – och är de enda partier som gör det. Man signalerar dessutom från folkpartiets sida att det inte är nog med dessa högre avkastningskrav, med de effekter detta får på elpriserna, utan säger dessutom att Vattenfall skall tvingas höja priserna ytterligare framöver.

Detta gör att jag är en aning förvånad över folkpartiets inställning. Man vill alltså ta ifrån människor och företag de pengar som de så väl behöver för att kunna bygga upp och förstärka sin egen ekonomi och kunna förstärka den svenska industrin, som i dag inte räcker till för att finansiera en alltför stor offentlig sektor.

Anf. 6 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Eftersom jag som god marknadsekonom tror att priset betyder mycket för människors konsumtionsval och konsumtionsinriktning, förordar jag i syfte att hålla tillbaka en ökande användning av el att priset

skall spela en central roll. Märkvärdigare än så är det inte, Per-Richard Molén.

Jag vill också, herr talman, ta tillfället i akt att yrka bifall till samtliga reservationer i betänkande 40 som stöds av folkpartiet.

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

*Energipolitik inför
1990-talet*

Talmannen anmälde att Per-Richard Molén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 7 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag vill börja med att dels ta upp en fråga som Per-Richard Molén ställde, dels rätta till ett par direkt felaktiga påståenden som Per-Richard Molén framförde.

Han frågade: Hur klarar vi ett tak för koldioxidutsläppen? Läs på den strategi som centern för fram i sin förnyelseplan för vårt energisystem! Den innebär en effektivare energianvändning och en ökad användning av förnybar energi, som inte bidrar till ökad koldioxidhalt i luften. Det är detta som ger svaret på att vi klarar en kärnkraftsavveckling utan att öka koldioxidhalten i luften.

Per-Richard Molén påstod att centern är emot elektricitet, att vi skulle bekämpa elektriciteten. Jag delar Per-Richard Moléns uppfattning om att el är en bra vara, ett värdefullt energislag. När vi ser på elen ser vi på helheten, alltifrån produktion till användning. Det är denna helhetssyn som i det längre perspektivet leder oss fram till att en begränsning av elanvändningen är miljömässigt motiverad men framför allt motiverad därför att elens goda kvalitet skall användas där den behövs bäst. På det sättet får vi totalt den bästa ekonomin, och vi får också de bästa funktionerna sett i hela vårt samhälle.

Hushållning och effektivare energianvändning påstår Per-Richard Molén skulle innebära högre priser. Det är beklagligt att sådana argument används. Det är ju så uppenbart att om vi effektiviserar vår elanvändning och därmed minskar behovet av att bygga ut nya elproduktionsanläggningar, innebär det lägre elpriser. Det har varit ett av de väsentliga argumenten när centern har drivit linjen om den mest effektiva och miljövänliga vägen beträffande vår totala energianvändning, som innebär minskad elanvändning och ökad användning av förnybar energi.

Herr talman! Eftersom Jan Hyttring är förhindrad att delta i debatten i dag – han skulle ha tagit upp forskning och utveckling – kommer jag att försöka ta upp även de bitarna. Jag hoppas då att jag kan utnyttja något av hans taletid utan att det uppfattas så att jag inkräktar på kammarens tid.

Herr talman! I den svenska energipolitiken, som den kommer till synes i näringsutskottets betänkande 1987/88:40, finns det inte mycket av traditionell blockpolitik. Reservanterna och majoriteterna bildas i inte mindre än 25 olika kombinationer. Trots detta finns det ingen reservation i kombinationen moderaterna-folkpartiet-centern.

Det kan synas anmärkningsvärt att ett aktuellt regeringsalternativ inte har lyckats samla sig till en enda gemensam reservation. Huvudorsaken är moderaternas starka vilja att i varje läge gå fram med en egen och mycket kärnkraftsvänlig profil. Moderaterna leder också ligan med egna reservatio-

ner och har totalt 19 stycken, närmast följda av vpk med 12.

Den bild som moderaterna skapar på detta sätt av en blivande regering är mycket dyrare än verkligheten. Efter nio års arbete med energifrågor i Sveriges riksdag vet jag att det inom den moderata riksdagsgruppen finns många som tror på centerns linje vad gäller effektivare energianvändning och ökad användning av förnybar energi. Det är att beklaga att moderaterna, efter bl. a. erfarenheterna från Tjernobyl, offrar den gemensamma grundsyn som de icke-socialistiska partierna har i ett flertal energifrågor, för att framstå som kärnkraftens suveräna företrädare.

Centern och moderaterna har vitt skilda åsikter om kärnkraften och dess avveckling. Det beslut som riksdagen med stor sannolikhet kommer att fatta i dag, som anger en konkret startpunkt för kärnkraftsavvecklingen, är det ingen av oss som tycker om. Centern kommer dock att stödja beslutet som ett andrahandsalternativ. Därmed har vi också sagt att vi i en regering kommer att arbeta för att fullfölja riksdagsbeslutet och skapa bästa möjligheter för en fortsatt kärnkraftsavveckling. Konkret kommer detta att innebära en kraftfull satsning på effektivare energianvändning och ökad användning av förnybar energi, en satsning som vi borde kunna vara helt överens om – eller hur, Per-Richard Molén?

Den fråga som jag i dag måste ställa till moderaternas Per-Richard Molén är om moderaterna i en kommande icke-socialistisk regering kommer att respektera beslut som har fattats och som garanteras av en betydande riksdagsmajoritet.

Det är viktigt att vi får ett positivt svar på den frågan här och nu för att slippa att under hela valrörelsen föra en helt ofruktbar debatt om vilken energipolitik som en kommande icke-socialistisk regering skall föra.

Näringsutskottets betänkande har 83 beslutsmoment. I 23 moment är utskottet enigt. Till de kvarvarande 60 momenten har avgivits 95 reservationer.

Efter ett enigt utskott är den vanligaste majoriteten s, m och fp, totalt 18 moment. Denna majoritet har en klart konservativ prägel. Det är i huvudsak centerförslag som drabbas av majoritetens onåd och avstyrks. Detta ger också en klar signal om att miljöpartiet – om det skulle komma in i riksdagen – knappast kommer att kunna påverka energipolitiken i riksdagen. Däremot kommer dess inflytande att vara betydande på blockskiljande frågor. Problemet är att miljöpartiet i dessa frågor inte har någon enhetlig och känd handlingslinje.

Den gamla Linje 2 från folkomröstningen, s och fp, har 5 gemensamma reservationer. Det gäller t. ex. en begränsad satsning på kol i motsats till övriga partiers helt avvisande inställning till ökad användning av detta energislag. Projektering av kolkraftverk i Oxelösund och teknikutveckling för elvärmeersättning är andra frågor som de gamla Linje 2-kompanjonerna har gemensamt, men inte är det mycket kvar.

Linje 3 är betydligt aktivare. I inte mindre än 28 reservationer läggs det fast en konsekvent energipolitik med centerns välkända energiprofil och med uppbackning av övriga Linje 3-partier.

Folkpartiet och centern har fyra gemensamma reservationer, som avser ökad användning av biobränslen, bättre konkurrens på elmarknaden.

förenklad och ökad rätt till transitering av elström och ett bättre skydd för de utbyggda älvarna – vi vill göra dem till nationalälvar. Med aldrig så litet god vilja borde moderaterna ha kunnat vara med på dessa reservationer.

På några viktiga punkter har utskottet gjort uttalanden som innebär att man flyttar fram positionerna. Så har t. ex. utskottet bestämt uttalat sig för kraftvärmens stora fördelar i jämförelse med kondenskraft och att energiskatten måste justeras så att inte kraftvärmens missgynnas i jämförelse med kondenskraft. Centerns motion om lika skatt på bränsle oavsett om det används för värme- eller elproduktion tillstyrks ändå inte, men meningskillnaden avser sätt och tidpunkt för skatteändringen och inte skillnad i sakfrågan. Det är min förhoppning att regeringen skall respektera utskottets klara signaler och snabbt återkomma till riksdagen med konkreta förslag i denna för rätt förnyelse av vårt energisystem så viktiga fråga.

Socialdemokraterna uttalar vid ett flertal tillfällen i betänkandet att centerns energipolitik i allt väsentligt överensstämmer med den politik som regeringen förespråkar. Detta är sant. Överensstämmelse finns i betydande omfattning när det gäller uttalanden om mål och inriktning. När det däremot gäller konkreta förslag och åtgärder för att nå angivna mål är skillnaden mycket stor. Socialdemokraterna lever fortfarande i allt väsentligt kvar i sin icke-politik med massor av vackert tal men ringa eller inga åtgärder. Domen över denna socialdemokratiska icke-politik måste bli mycket hård.

Det huvudspår som en enig riksdag har lagt fast för energipolitiken – effektivare energianvändning, ökad användning av förnybar energi, fortsatt ersättning av olja och avveckling av kärnkraften – har socialdemokraterna avvikit ifrån, eller också går de baklänges i spåret.

Kärnkraften skall avvecklas – regeringen har hittills sysslat med utbyggnad, genom byte av ånggeneratorer på Ringhals 2 och effekthöjning i flertalet övriga kärnkraftverk. På detta sätt har marknaden för kärnkraftsel ökat och något utrymme för alternativen har det inte blivit.

Oljeersättningen skall fortsätta – i dag ökar oljeanvändningen. Socialdemokraterna tillåter att det låga oljepriset får konkurrera ut ny och pågående användning av träbränslen. Kapital och kunskap inom träbränslebranschen går förlorat.

Energin skall användas effektivare – socialdemokraterna har, trots konkreta löften om motsatsen, plockat bort allt stöd och alla målsättningar för effektivare energianvändning. Resultatet har blivit att nästan all energisparverksamhet har upphört.

Inför förra valet gick miljö- och energiminister Birgitta Dahl ut med budskapet att socialdemokraterna var det enda alternativet för centern att få sin politik genomförd. Sedan dess har Birgitta Dahl talat mycket centerpolitik, men i handling har stilen varit mycket moderat. Detta energiministerns dubbla budskap, skillnaden mellan tal och handling, är ett av de stora problemen i svensk energipolitik.

Jag har många gånger försäkrat Birgitta Dahl att centern kommer att stödja socialdemokraterna om hon omsätter sin verbala centerpolitik i praktisk handling.

I dag går centern ett steg längre. Även förslag som endast ligger i centerns färdriktning är vi beredda att stödja för att energipolitiken inte helt skall

komma bort från det huvudspår som riksdagen i enighet har lagt fast. Som ett andrahandsalternativ kommer vi att stödja regeringens förslag till startpunkt för kärnkraftsavvecklingen.

Därmed bildas en säker majoritet i riksdagen för detta förslag, som varje regering måste respektera – om vi kan lita på att socialdemokraterna för samma politik i oppositionen som i regeringsställning. Birgitta Dahl har många gånger försäkrat att beslutet om avveckling av två kärnkraftsreaktorer 1995–1996 står orubbligt fast. Min konkreta fråga till Birgitta Dahl är: Kan Birgitta Dahl lämna den garantin också med socialdemokraterna i opposition?

Från i första hand moderat håll har det framhållits att avvecklingen av en reaktor 1995 och en 1996 skulle innebära något av en katastrof för svensk elförsörjning. För att få litet sans och måtta i den debatten kan det vara nyttigt att något analysera den aktuella situationen för vår elförsörjning.

Enligt Vattenfalls veckorapporter om den svenska elförsörjningen har under de senaste tolv månaderna ca 8 miljarder kWh använts som avkopplingsbar el, nettoexporten av el har varit mellan 4 och 5 TWh, och ej utnyttjad kapacitet i kraftvärme- och mottrycksverk kan också beräknas motsvara mellan 4 och 5 TWh. Under perioden har på grund av den goda vattentillgången därutöver skett en viss nedreglering av kärnkraften och en del vatten har släppts förbi turbinerna. Vi kan alltså konstatera att tillgänglig elproduktionskapacitet – utan att kondenskraft tagits i anspråk – under de senaste tolv månaderna varit bortåt 20 TWh större än den primära användningen av el.

Avvecklingen av två reaktorer innebär att basproduktionen minskar med 8–10 TWh – alltså endast ungefär hälften av den "fria" elproduktionskapaciteten. Även vid betydligt mindre tillgång på vattenkraft än det regnrika året 1987 finns det med marginal tillgänglig basproduktionskapacitet utan att man behöver ta i anspråk kondenskraft efter det att två kärnkraftsreaktorer har avvecklats.

Även med begränsade insatser för effektivare energianvändning, och speciellt för effektivare elanvändning, kommer nuvarande elanvändning att kunna sänkas fram till 1995 samtidigt med en betydande industriell expansion. Avgörande är att bästa kända och ekonomiskt tillgängliga energiteknik kommer till användning vid såväl nyinvesteringar som reinvesteringar inom näringslivet, i bostäder, lokaler osv.

Ofta hävdas det från industrin själv att möjligheterna till effektivare energianvändning inom industrin är mycket begränsade. De konkreta projekt som genomförts inom industrin med en fackmässig energikartläggning och ett konsekvent utnyttjande av de lönsamma hushållnings- och effektiviseringsmöjligheterna visar något helt annat. Med dagens energipriser, bästa teknik och kunnande hör det till undantagen att energianvändningen inte kan minskas med 25 % eller mer. Optimal lönsamhet kräver att energinvesteringar samordnas med underhåll och förnyelse av byggnader, maskiner och processer. Vi måste alltså få i gång detta arbete omgående, om vi inte skall investera fast oss i en mindre bra energiteknik, som så småningom resulterar i att vi i onödan måste bygga nya dyra kraftverk med högre energipriser som följd.

Centerns förslag till energins utvecklingsfond ger de resurser som behövs

för att stimulera till ett optimalt utnyttjande av bästa teknik för effektiv energianvändning. Totalt sett innebär detta lägre behov av investeringar inom energisektorn och lägre energipriser men framför allt en bättre miljö.

Det har i debatten gjorts ett ganska stort nummer av att utskottsmajoriteten har skärpt den prövning av de åtgärder som skall vidtas för att säkra starten av kärnkraftsavvecklingen 1995–1996. Kärnkraftsföreträdarna tolkar detta som en möjlighet till omprövning av tidpunkten. Om vi utgår från att socialdemokraterna är hederliga och står vid sitt ord, så bör det vara tvärtom. Logiskt bör en hårdare prövning av nödvändiga åtgärder och skapande av större marginaler för avvecklingens genomförande innebära en ytterligare säkerhet för att genomförandet utan problem kan ske vid beslutad tidpunkt. Som jag tidigare har sagt är den enda osäkerheten i detta sammanhang om socialdemokraterna inte står vid sitt ord.

Herr talman! Centern har i sin motion N38 redovisat en fullständig plan för förnyelse av vårt energisystem. Jag tycker att det är angeläget att poängtera att förnyelsen av energisystemet är det primära och att avvecklingen av kärnkraften är en logisk följd av att vi genomför förnyelseplanen. Kärnkraften avvecklas i den takt som den ersätts av effektivare energianvändning och ökad användning av förnybar energi. Planens genomförande bygger på en marknadsekonomisk styrning av hela svenska folkets aktiva medverkan.

Några av de viktigaste styrmedlen för genomförandet av centerns förnyelseplan är inrättandet av en energiutvecklingsfond, avdragsrätt för småhusägare och bostadsrättsinnehavare när de investerar i effektivare energianvändning, en ökad användning av förnybar energi, garantipriser på minst 25 öre/kWh för småskalig vind- och vattenkraft samt ny kraftvärme, en skatteomläggning som innebär lägre skatt på arbete och motsvarande höjning på kol och olja och även på naturgas.

Denna skatteomläggning, Hadar Cars, är det instrument som kan skapa en konkurrenskraft hos just biobränslena, de inhemska bränslena. Därmed kan vi undvika den utslagning av biobränsle som jag, liksom Hadar Cars, ser i naturgasens spår, om inte de här åtgärderna vidtas.

Vi hävdar också lika skatt på bränsle oavsett om det används för värme eller elproduktion.

Förnyelseplanen möjliggör att kärnkraftsavvecklingen kan inledas omedelbart och fullföljas under 1990-talet.

Genomsnittskostnaden för el blir väsentligt lägre, om centerns förnyelseplan genomförs än om kärnkraften ersätts med kolkondens eller med annan storskalig elproduktion. Det är det system som Per-Richard Molén förespråkar som innebär höga elpriser och egentligen är det enda som kan förorsaka den katastrofsituation som han målar upp här med höga elpriser och utslagen industri. Den genomsnittliga kostnadsökningen, räknad i fast penningvärde, behöver i centerns alternativ inte bli mer än 2–5 öre/kWh el.

Kärnkraftens risker ökar självfallet med antalet reaktorer och reaktorernas ålder. Tidigare avveckling minskar självfallet risken.

Vad som sällan eller aldrig förs fram i debatten är vilken katastrofsituation vi försätter oss i, om vi under ytterligare 10–15 år fortsätter att göra oss alltmer beroende av kärnkraften och det skulle hända en olycka i Sverige eller någon annanstans, som får till konsekvens att ett omedelbart stopp på

kärnkraften krävs. Både mänskligt och ekonomiskt blir konsekvenserna förödande. Med ett konsekvent genomförande av centerns förnyelseplan har vi redan efter några år en god beredskap för att klara även en sådan situation, en situation som tyvärr är ganska sannolik.

Fortfarande är inte problemen med slutförvaringen av det använda bränslet lösta. Genomför vi centerns förnyelseplan så blir det mindre kvantiteter bränsle att ta hand om, och det begränsar i någon mån problemen men löser dem inte.

Jag skulle här ha kunnat ge en del exempel på effektivare energianvändning och då mycket målande, tror jag, kunnat visa att Per-Richard Molén har till 100 % eller möjligen 110 % fel, när han hävdar att hushållning och effektiv energianvändning leder till uppföringar och mindre god service och till att vi får det obekvämt m. m. Det är faktiskt så – det finns otaliga exempel på det och praktisk erfarenhet av det – att vi med modern teknik vinner inte bara väsentliga energibesparingar utan också miljöfördelar, ofta också en förbättrad ekonomi.

Jag skall ta bara ett enda exempel. Vi har i dag ett stort antal trafiksignaler i Sverige. De är enligt uppgifter från dem som konstruerar och säljer signalsystemen genomsnittligt ganska omoderna. En total modernisering av dessa trafiksignaler skulle dels medföra höjd trafiksäkerhet, kortare väntetider vid trafikrörelserna, dels en elbesparing på 13 miljoner kWh, dvs. lika mycket el som tusen välisolerade villor behöver såväl för värme som för hushållsström. Det motsvarar 30 miljoner färre liter bensin, lika mycket som 30 000 bilister använder som kör 1 000 mil om året. Motivet är givetvis att vi skall förbättra vår miljö, höja trafiksäkerheten och få trafiken att flyta bättre, men vi får samtidigt en energibesparing. Detta är ett exempel på hur man skapar ett bättre samhälle. Vi får alltså inte bara fördelen av en lägre energianvändning utan också en rad andra fördelar.

När det gäller förnybar energi vill jag här säga att biobränsle är det mest miljövänliga energislaget, bättre än naturgas, eftersom det icke ökar halten av koldioxid i luften. När skogen eller energigrödan växer förbinds lika mycket kol som den som frigörs när vi eldar med eller förgasar biobränsle. I detta sammanhang skulle man kunna säga mycket om vind, vatten och sol, men jag skall inte uppta kammarens tid med det.

Jag vill säga något om energiforskning. Vi i centern har kopplat ihop energiforskningen med energins utvecklingsfond och därmed fått en hållbar kedja från forskningskunnande till det kommersiella genomförandet. Det största problemet i dag på detta område är att det finns ett stort gap mellan den inriktning på grundforskning som dominerat t. ex. statens energiverks handlande och det stöd till teknikutvecklingen som ligger på gränsen till ett kommersiellt genombrott. Däremellan är det ett stort vakuum. Det är mycket allvarligt. Det innebär att många angelägna projekt stoppas upp, och den utveckling av alternativen som är så angelägen förskjuts i tiden. I sak är det egentligen bara kraftbolagen som har resurser att fylla detta gap. Regeringen har därigenom på ett oförlåtligt sätt helt och hållet överlåtit utvecklingstakten på de stora aktörerna.

Den dynamiska kraft som finns hos de många mindre aktörerna kommer inte till sin rätt i dag. Detta utgör ett mycket allvarligt hot mot en utveckling

på detta område som är nödvändig om vi långsiktigt skall klara miljön och kärnkraftsavvecklingen. Småskalig förgasning av biobränslen är t. ex. ett oerhört aktuellt problem som i dag inte får det stöd som behövs. Det skulle behövas 50–100 milj. kr. för att få till stånd ett antal mindre anläggningar och för att skapa kunskap och driftserfarenheter. Men enligt bestämmelserna finns det inte möjlighet att ge bidrag till detta, vilket är ytterligt beklagligt. Jag har under två tre år hjälpt till med att försöka få fram pengar, men det har varit omöjligt.

När det gäller alternativa drivmedel vill jag konstatera att centern ett antal gånger har pläderat för en inhemsk produktion av drivmedelsetanol. Detta är motiverat framför allt ur miljösynpunkt. Ett antal utredningar har visat att den indirekta miljöeffekten vid en låginblandning av etanol i bensin är betydande. Detta borde vara ett mycket tungt vägande motiv för den skattefrihet som krävs för att få till stånd en första fullskaleanläggning.

Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga reservationer där centern finns med.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag konstatera att det i mitt anförande klart har framgått att det är effektivare energianvändning och ökad användning av förnybar energi som är stommen i centerns förnyelseplan. Det finns en bred enighet bland forskare och experter om att detta är en nödvändig handlingslinje, om vi skall avvärja de globala miljöhoten i form av växthuseffekt, skador på ozonskiktet, osv. Tyvärr är det många som vill göra dessa satsningar först i ett senare skede och i ett längre perspektiv.

Först vill man att kärnkraften skall utnyttjas fullt ut och att man skall dra "nytta" av den billiga oljan. Även litet kol kan ingå i detta ganska omfattande mellanspel. Först fram på 2000-talet vill man börja tillämpa centerns principer för förnyelse av energisystemet. De flesta erkänner att centerns strategi är riktig och nödvändig om en global katastrof skall undvikas, men de vill inte ta konsekvenserna av denna kunskap i dag.

Herr talman! Centern vill börja bygga för framtiden nu. Våra motståndare vill fortsätta att belasta framtiden ytterligare många år, och de tror sig därefter ha bättre möjligheter till en förnyelse enligt centerns modell. Känns mönstret igen? Avvecklingen innebär alltid först en omfattande utbyggnad som sedan anses vara näst intill omöjlig att avveckla. Detta är, herr talman, ingenting annat än en grov spekulation i kortsiktiga vinster som kan äventyra mänsklighetens överlevnad.

Anf. 8 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga att det inte finns någon här i riksdagen som är så påläst när det gäller energin som Ivar Franzén. Men det är tråkigt att han drar fel slutsatser av sitt kunnande. Det är bra att få höra att centern är positiv till elen, men uppenbarligen vill centern i första hand förbehålla industrin den el som ju skall minskas och då sätta hushållen litet grand på undantag.

Jag gjorde, herr talman, en beräkning av hur mycket el som har gått åt under den tid som Ivar Franzén har talat, och då har jag bara tagit med den elförbrukningsökning som vi nu har i det svenska samhället och som ligger på ungefär 4 %. Under de 20 minuter som Ivar Franzén har talat har elförbrukningen ökat med ungefär 200 000 kWh, vilket i stort sett motsvarar

tio eluppvärmda villor. Att bromsa, herr talman, den här elkonsumtionsökningen som har pågått sedan början av 1900-talet tillhör inte det lättaste, och jag tror inte att ens Ivar Franzén med sitt gedigna energipolitiska kunnande klarar den saken, mycket mindre de andra.

Anf. 9 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Per-Richard Molén tycks vara fången i tanken att utvecklingen är opåverkbar. Men han beskriver inte ens utvecklingen på ett riktigt sätt. För att återgå till Vattenfalls veckorapporter kan man konstatera att elanvändningen, och då räknar jag inte med avkopplingsbar el, för hushåll, lokaler och värmeverk, m. m. under den senaste tolv månadsperioden var 63 TWh. Om man jämför denna rapport med tolv månadersrapporten den 1 januari 1986 kan man konstatera att elanvändningen var nästan exakt densamma då. Under dessa närmare tre år har det alltså inte skett någon ökning, det har bara skett en viss höjning av puckeln. Användningen av el är i dag till väsentlig del specifik utan har befintliga alternativ. Vi använder den eftersom vi har ett överskott av energi, och vi exporterar och utnyttjar inte produktionskapaciteten fullt ut.

För att inga missförstånd skall uppstå vill jag säga att centern anser att man kan spara åtskilligt med el när det gäller uppvärmningen. Däremot kommer vi inte att arbeta för att i större omfattning konvertera direktvärmda hus och se till att de får använda sig av andra energislag. De direktvärmda husen kommer i huvudsak att finnas kvar även efter kärnkraftsavvecklingen. Men vi kommer via energins utvecklingsfond att ge ett sådant stöd att det blir privatekonomiskt ungefär lika lönsamt att göra investeringar i bättre och effektivare energianvändning och hushållning, dvs. isolering, värmeåtervinning, osv., som att bygga ny elproduktionskapacitet. På detta sätt blir det lönsamt för dessa människor att se om sina hus, och de får den absolut största tryggheten i detta sammanhang, dvs. den lägre energianvändningen som gör dem mindre känsliga vid en höjning av elpriserna. Som nation tjänar Sverige på detta. Det är mycket bättre att vi lägger pengarna på att effektivisera användningen än att bygga nya produktionsanläggningar som kräver både bränsle och sin tribut vad gäller försämrad miljö, osv.

Det är inget tvivel om att denna resurs, dvs. effektivare energianvändning, som vi tillsammans skall utnyttja är ett måste, om vi inom några decennier inte skall uppleva hur växthuseffekten förändrar vårt klimat, hur vi får håll i vårt ozonskikt som släpper igenom UV-strålning och som därmed inte bara orsakar hudcancer utan även skapar en mer eller mindre blind värld, vilket ingen av oss vill ha.

Anf. 10 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Alla dessa förändringar som Ivar Franzén talar om och som gäller industrin kräver ju rätt betydande investeringar. Eftersom vi redan har – det kan vi väl vara överens om – en alldeles för liten industrisektor, bör väl i första hand pengar och kapital användas för en utbyggnad av industrikapaciteten, i synnerhet som vi ändå lyckas uppfylla de säkerhetskrav som vi ställer på våra kärnkraftverk.

Herr talman! Det är riktigt, som Ivar Franzén här konstaterar, att centern

har en känd energiprofil. Jag kan då konstatera att centern har en rätt konsekvent men en alltför tuff energipolitik, som bygger på centerns egna decentralistiska synsätt att energianvändningen på något sätt skall anpassas till naturens eget energikretslopp. Men får vi då inte, herr talman, en annan typ av samhälle, som är baserat på självhushåll och lägre levnadsstandard? Varför misstror centern forskningens och teknikens möjligheter att ta till vara de erfarenheter och det kunnande vi har på kärnteknikens område? Varför motsätter man sig från centerns sida satsningar på fusionsforskning? Detta är viktiga delar i energipolitiken.

Sedan vill jag, herr talman, säga till Ivar Franzén att när vi efter valet förhoppningsvis tar över regeringsmakten skall vi gemensamt lägga fast en energipolitik. Den skall vi gå till riksdagen med och få godkänd. Då skall vi inte se så mycket bakåt utan mera framåt. Jag är övertygad om att vi kommer överens. Men energipolitiken är bara en del av en mycket större politik, där vi får foga in energipolitiken. Där tror jag inte att det är några som helst svårigheter att finna en gemensam nämnare för en borgerlig politik.

Anf. 11 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Just den förnyelse och expansion av industrin som Per-Richard Molén menar behöver komma till stånd är det som ger oss ytterligare en väldigt god chans att föra in den bästa och mest lönsamma energitekniken och därmed ta hem de vinster i form av lägre energianvändning som till icke oväsentliga delar just kan betala dessa investeringar.

Det är ganska märkligt att Per-Richard Molén har fått uppfattningen att centern skulle vara teknikfientlig. Det är precis tvärtom. Nästan varje gång jag talar energipolitik poängterar jag att det, just är modern teknik, rätt använd, som hjälper till att lösa de grundläggande problemen i samband med att vi försöker minska vår energianvändning. Vi vill göra allting i mindre skala. Vi är inte centralister utan decentralister. Jag tror att de allra flesta människor upplever samhället mera vänligt och mer hanterbart om de får se det hela i litet mindre skala. Att detta skulle ge lägre livskvalitet och välfärd är inte riktigt. Just på det sättet har vi möjlighet att skapa ett mänskligare samhälle, få den livskvalitet som jag tror att människor i dag är väldigt angelägna om att få, skapa en bättre gemenskap osv.

Fru talman! Det är en typ av fusionsenergi jag ofta talat mig varm för. Det är solen. Vi har tillgång till en mänskligt bedömd outtömlig fusionsreaktor: solen. Den strålar tusenfalt mer energi över vår jord än vad vi kan använda. Jag har svårt att förstå varför vi i första hand inte utnyttjar denna energi. Vi bör ta vara på den här tekniken, som kan leda till att vi får en miljö och en natur där energin förädlas och tar form i grödor och skog – direkt genom solfångare och solceller. Då får vi den energi vi behöver inom naturens eget energikretslopp, såsom Per-Richard Molén också påpekade. Det är först då vi kan se framtiden an med trygghet. Jag vill poängtera att den teknik som krävs för detta är betydligt mindre avancerad än den teknik som krävs om vi skall göra våra egna solar på jorden i form av vätereaktorer.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 12 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Vi kunde i Sverige i dag ha haft ett helt annat energisystem än det vi har. Vi kunde ha haft ett energisystem med en väsentligt lägre förbrukning både när det gäller elkonsumtion och när det gäller annan energikonsumtion. Det skulle ha gett oss ett energisystem med betydligt mindre skadeverkningar på miljön naturligtvis därför att nästan varje energiproduktion för med sig vissa påverkningar på miljön. Dessa skadeverkningar skulle absolut ha varit mindre, om vi hade haft en lägre förbrukning och ett system, som skulle ha använt andra produktionskällor än dem vi använder i dag. Vi skulle också ha kunnat ha ett energisystem, som hade gjort oss betydligt mera oberoende av import. Kort sagt kunde vi ha haft ett energisystem, som hade varit mera nationellt och på så sätt gett oss mycket större handlingsfrihet.

I värmesektorn kunde vi ha haft ett system utbyggt som hade haft sin bas i användningen av inhemska bränslen, inte bara det som blir över i skogsproduktionen eller vid odling av energiskog utan också i den nya biotekniken, energigrödor osv. Det skulle ha kunnat kompletteras med en satsning på solvärme. Där har vi teknik och goda erfarenheter också på dessa breddgrader. Vi skulle i värmesektorn ha kunnat ha ett system som hade tillvaratagit spillvärme på ett mycket mera effektivt sätt än vad som sker i dag både när det gäller utsläpp av värme från industrier, där fortfarande mycket spill går förlorat, och när det gäller återvinning av avluft från t. ex. kylanläggningar eller från stora byggnadsanläggningar, där vi också fortfarande luftar ut otroligt mycket energi speciellt vintertid. Vi skulle också inom värmesektorn ha kunnat införa och introducera ett väl verkande naturgassystem. Naturgas är ju ett av de fyra importerade bränsleslagen utöver uran, kol och olja och är det absolut överlägsna ur både energisynpunkt och miljösynpunkt men även på annat sätt.

Vi skulle i transportsektorn ha kunnat ha ett system, där vi hade överfört tunga transporter till spårbunden trafik, till järnvägar. Vi kunde ha haft ett väl utbyggt och väl fungerande kollektivtrafiksystem framför allt i storstäderna, vilket hade kraftigt minskat förbrukning av drivmedel. Det skulle naturligtvis ha haft positiva effekter i fråga om miljön. Vi skulle vidare inom transportsektorn ha kunnat utveckla en struktur, produktion, distribution och konsumtion med alternativa drivmedel – etanol och gas – med alla de positiva effekter framför allt på miljön som detta skulle ha medfört.

Vi skulle slutligen inom industrisektorn kunna ha ett system med betydligt effektivare energianvändning, med investeringar som hade kunnat göras för 10–15 år sedan och som hade tillåtit en kraftig minskning av användningen av såväl elström som andra energislag för uppvärmning och drift.

Allt detta kunde vi ha haft om den politiska viljan hade funnits och om man hade velat använda kunskaperna om ny teknik, om möjligheterna att genomföra sådana här förändringar. Nu har vi inte det. Vad har vi i dag?

Vi har ett energisystem som är slösaktigt. Det talas mycket om spårande, om att man har sparat olja. Samtidigt slösar vi på många andra ställen. Vi har en stor import av uran. Vi har en ökande import av kol, och de intentioner som det nu talas om innebär en ytterligare ökning av kolimporten. Detta gör alltså att vi kommer att bli – om man inte får till stånd någon ändring i det här

avscendet – mer utlandsberoende, mer importberoende i stället för tvärtom.

Med detta följer naturligtvis också att vi kommer att få ett energisystem som gör att miljöpåverkan blir otroligt stor. Det kommer att bli mycket svårt att vända den här utvecklingen, eftersom det inte finns några kraftiga, långtgående och konkreta förslag som kan medföra en omsvängning.

När det gäller värmesektorn har vi skaffat oss ett elberoende, som innebär att hälften av den kärnkraftsproducerade elströmmen går direkt till uppvärmning. Det är ett otroligt slösaktigt sätt att använda en dyrbar och högkvalitativ energiform. Vi har inte fått någon kraftig satsning på utbyggnad av en struktur för inhemska bränslen – och den struktur som har byggts upp hotas, som redan sagts här av andra talare, ganska kraftigt på grund av den politik som förs. Vad vi ser framför oss är snarast en minskning av användningen av inhemska bränslen i värmesektorn.

Trafiksektorn har vi nyligen diskuterat i andra sammanhang här i kammaren. Vi vet vartåt det pekar – ökande bilism, minskade järnvägstransporter osv.

I industrisektorn är det samma sak. Det talas mycket om sparande, om effektivitet, men den förda politiken pekar åt ett helt annat håll. Är det inte märkligt, med de kunskaper vi har och den forskning som utförs, med de många och kvalificerade utredningar som har gjorts under den senaste 10–15-årsperioden, att vi inte har lyckats komma fram till en insikt som gör att vi kan lägga om vårt energisystem på ett sätt som skulle gagna oss som nation, skulle göra oss mer oberoende och mindre oroliga för vad som händer med vår miljö, och som ekonomiskt skulle vara oerhört fördelaktigt? Det skulle innebära en stor ekonomisk vinst om vi kunde få ett energisystem av det slag som jag här har försökt skissera.

Det största ansvaret för den situation vi har måste tyvärr läggas på det socialdemokratiska partiet – både i regeringsställning före 1976, under oppositionstiden och efter återtagandet av regeringsmakten 1982. Socialdemokratin har valt att samarbeta med sådana krafter, sådana partier, sådana intressen i samhället som velat ha den energisituation som vi har i dag – och som är oerhört dålig, som jag redan har påpekat.

Man har inte velat använda den majoritet som har funnits i riksdagen i 15 års tid – med centern och vpk – för att lägga om energisystemet. Man har heller inte i de ledande kretsarna inom det socialdemokratiska partiet tagit hänsyn till den stora opinionen inom sitt eget parti, där stora grupper – kanske en majoritet, om man fick en reell upplysning om förhållandena – skulle ställa sig bakom en sådan här omställning av energisystemet.

Det finns naturligtvis också anledning att rikta kritik mot fackliga huvudorganisationer som LO och TCO. I den senaste utredningen från energirådet fick vi se LO:s andre ordförande Björn Molin och TCO:s ordförande Rosengren förena sig med Industriförbundet i ett yttrande, som gick stick i stäv mot en bra utveckling av energisystemet. Man solidariserade sig med de stora industriintressena, man solidariserade sig med den slösaktiga industripolitiken. Man solidariserade sig inte med de stora grupper i Sverige som behöver en annan och bättre energipolitik.

Litet av detta finns givetvis också hos socialdemokraterna i riksdagens näringsutskott. De har ju inte ens kunnat ställa sig bakom sin egen regerings

mycket modesta förslag om att avvecklingen av kärnkraften skall börja i mitten av 1990-talet, utan de försöker stapla hinder i vägen för den blygsamma starten.

För detta kommer dessa grupper, organisationer och personer inte att skörda någon ära i framtiden. Utvecklingen kommer att visa – som den har gjort hittills under 70- och 80-talet – att lösningen på dessa problem är just den som jag redovisade i början av mitt anförande: sparande, nationell självständighet på energiområdet och hänsyn till miljön. Då måste vi bryta den huvudinriktning som den svenska energipolitiken hittills har haft.

Jag har ingen särskild anledning att kommentera moderaternas energipolitik. Jag tycker att den är huvudlös, att den är grovt demagogisk. Den målar hin på väggen på ett sätt som inte kan betraktas som annat än falsk varuupplysning. Att i dag, mot bakgrund av allt vad vi vet om energifrågor, forskning osv., stiga upp och påstå att vi skulle få sänkt välfärd, mindre välstånd, besvärligheter för medborgarna, om vi börjar ställa om energisystemet, är så horribelt att det inte är värt att kommenteras.

Jag tycker också att folkpartiet har en egendomlig sits i de här frågorna. Man har mer och mer glidit över till den moderata ståndpunkten och solidariserar sig mer och mer med vad vi skulle kunna kalla Linje 1 från folkomröstningen om kärnkraft. Det är inte logiskt och stämmer dåligt med den miljöpolitik som folkpartiet talat sig varmt för. Senast i går hörde vi här i kammaren företrädare för folkpartiet tala kraftfullt och engagerat för denna miljöpolitik. Men samtidigt driver folkpartiet i den här energifrågan en politik som får direkt motsatt verkan. Det är en dubbelsits som folkpartiet inte kan fortsätta med så länge till.

Vi hälsar naturligtvis med tillfredsställelse att regeringen och dess energiminister nu har lagt fram ett förslag om att påbörja kärnkraftsavvecklingen. Vi ser inga som helst problem med att man avvecklar ett par reaktorer i mitten på 90-talet. Som alla vet – och som vi har anför i våra reservationer och i andra förslag – anser vi att avvecklingen skulle kunna påbörjas redan nu i sommar. Men vi kommer naturligtvis att stödja regeringens förslag; vi tycker att det är bra.

I detta sammanhang vill jag fråga alla som kritiserar det förslaget, eller andra mer långtgående förslag som våra: Vad menar ni när ni talar om förtida avveckling? Om kärnkraften skall vara avvecklad till år 2010, vilket ju alla utom moderaterna försäkrar, måste man väl börja att avveckla åtminstone 10–15 år innan dess. Annars kommer det inte att finnas en chans att hinna med. Sluta därför med att använda uttrycket förtida i de här sammanhangen. Det är falsk varubeteckning.

Jag skulle slutligen vilja uppmana regeringen och dess energi- och industriminister att kraftfullt fortsätta att driva den politik som man nu börjat med, trots motstånd inom de egna leden och från många andra håll. Det är den enda framkomliga vägen för att lösa de svenska energiproblemen på ett sätt som gynnar medborgarnas välfärd och välstånd och som gör oss nationellt oberoende, ger oss chans att skydda miljön och möjlighet att spara på energi, vilket vi så väl behöver göra. Vi behöver spara på energi lika väl som på alla andra råvaror och nyttigheter i produktionsprocessen.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till samtliga reservationer där vpk-representanter finns med.

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

*Energipolitik inför
1990-talet*

Anf. 13 LENNART PETTERSSON (s):

Fru talman! Det börjar bli tjatigt, men jag måste ändå säga att vi här i dag har sett den borgerliga splittringen blomma upp som förr – vi har alltså sett det tidigare. Vi har i själva verket sett det i nästan varenda energidebatt sedan mitten av 70-talet. Det är då fråga om politiken på ett centralt område för varje regering, nämligen energipolitiken. Detta är en intressant notering inför höstens val.

I energipolitiken finns det sedan länge bara ett praktikabelt alternativ. Det är det socialdemokratiska alternativet. Detta har visat sig sedan länge, och det framgår också i dag – av det betänkande om energipolitiken som vi debatterar inför 90-talet och av de reservationer som är knutna till betänkandet.

Hadar Cars talade om att socialdemokratin ägnade sig åt "tuvhopperi" och "vägmästeri" i energipolitiken. Efter att ha hört Ivar Franzéns nästan desperata vädjanden om att vi skulle stå fast vid vår energipolitik här i dag, så att man skulle ha något att luta sig mot i en eventuell borgerlig regering till hösten, förstår var och en att den karakteristik som Hadar Cars ger av de energipolitiska alternativen i svensk politik är grovt missvisande.

Det är intressant att notera att en företrädare för de tilltänkta parterna i en eventuell borgerlig trepartiregering nästan vädjar på sina bara knän att vi socialdemokrater skall stå fast vid vår energipolitik, även efter ett eventuellt nederlag, för att man med vår hjälp skall kunna få möjlighet att genomföra en förnuftig energipolitik i det här landet. Jag har bara ett råd att ge till Ivar Franzén, och det är att i stället arbeta för en socialdemokratisk seger. Då kan man få den bästa garantin för en förnuftig energipolitik.

Ivar Franzén har i en replik av Per-Richard Molén fått besked om vad som kommer att gälla beträffande energipolitiken i en eventuell borgerlig trepartiregering. Han har klart och tydligt slagit fast att avsikten är att utforma ett gemensamt alternativ i den borgerliga regeringen och därefter gå till riksdagen. Detta hade Ivar Franzén inga som helst synpunkter på, och det noterade jag med speciellt intresse. Det betyder att om de svenska medborgarna vill ha en säkerhet och en långsiktighet i energipolitiken, på basis av den folkomröstning som hölls år 1980, så finns det bara ett alternativ för det svenska folket, och det är det socialdemokratiska alternativet.

Jag noterar vidare att vi har 95 reservationer fogade till näringsutskottets betänkande om 90-talets energipolitik. En av dem är socialdemokratisk – och jag återkommer till den längre fram. Det återstår då 94 reservationer, och ingen av dessa 94 reservationer är en gemensam borgerlig reservation om energipolitiken i någon av dess delar. Hur skall ni kunna regera, hur skall ni i detta land kunna sköta en vettig energipolitik på den här grunden i en eventuell borgerlig regering? Jag ställer bara frågan rakt ut i luften, eftersom jag knappast lär kunna få något svar på den.

Hadar Cars har talat en del om taktik när det gäller energifrågorna, och han har beklagat att det nu läggs fram ett förslag om en förtida avveckling av två reaktorer år 1995 och 1999. Han anser detta vara ett onödigt brott mot

Linje 2:s förslag. Bakgrunden skulle helt enkelt vara en taktisk bedömning från socialdemokratins sida.

Detta med taktik kan man alltid diskutera, men jag tror att utgångspunkten när det gäller detta förslag ändå är den oro som människor kände och fortfarande känner här i Sverige efter Tjernobylolyckan och de risker som man trots allt aldrig kan bortse ifrån när det gäller kärnkraften. Man kan kalla detta för taktik, men man kan också kalla det för hänsynstagande till många enskilda människors oro. Det är kanske en något tråkig kompromiss, men det är i alla fall ett försök att samla nationen kring en politik som kan skänka trygghet och som förenar olika intressen. Taktik i detta sammanhang, Hadar Cars, hade det varit fråga om ifall vi socialdemokrater avstått från att lägga fram en energipolitisk proposition i vår och sagt till svenska folket att vi skulle komma med vårt energipolitiska förslag efter höstens val. Då hade ju hela den borgerliga oenigheten när det gäller energipolitiken spelats upp till hundra procent inför valrörelsen. Nu kan ni dölja er litet grand bakom det beslut som kommer att fattas här i riksdagen, kanske redan i dag. Det gör att den energipolitiska oenigheten inte blir fullt lika påtaglig för väljarna, i varje fall inte inledningsvis. Den socialdemokratiska s. k. taktiken i energifrågan kommer till att börja med att frälsa er från en hel del besvärligheter inför väljarna i höstens val. Men det borde ändå vara uppenbart för alla svenska medborgare att svårigheterna mycket snart kommer att torna upp sig i energipolitiken igen om de borgerliga skulle vinna höstens val. Det skulle bli på samma sätt som det blev efter år 1976. Jag tror att det svenska folket inte så lätt glömmer bort de här sakerna.

Det hade naturligtvis varit lockande från taktisk synpunkt för den socialdemokratiska regeringen att dröja med att lägga fram sitt energipolitiska förslag, men man har valt att inte göra det, och detta av två skäl. Det ena är att partiet har ställt ut ett löfte om att ett förslag om en tidigareläggning av avveckling av två kärnkraftverk skall läggas fram i vår. Det andra skälet är att vi under alla omständigheter är inriktade på att vinna höstens val, och i det läget blir frågan om splittringen i en eventuell borgerlig regering rent hypotetisk.

Fru talman! Det grundläggande i näringsutskottets betänkande nr 40 kan sägas vara att utskottsmajoriteten stödjer regeringens förslag om en tidigarelagd början av kärnkraftsavvecklingen. 1981 års energikommitté, där jag för övrigt satt med, föreslog på sin tid att avvecklingsperioden skulle vara tio år. Den skulle inledas år 2000, för att i enlighet med resultatet av folkomröstningen vara avslutad år 2010. Regeringens förslag innebär att två kärnkraftsreaktorer skall avvecklas redan 1995 resp. 1996.

Det här är egentligen en ganska ringa förändring i förhållande till riksdagens tidigare beslut. Ser man det i förhållande till den diskussion som förekom i anslutning till folkomröstningen 1980, där man talade om att avvecklingen skulle påbörjas i slutet av 1990-talet, blir skillnaden ännu mindre.

Om vi emellertid håller oss till att vad 1981 års energikommittén efter folkomröstningen förordade var en optimal avvecklingsperiod, så blir det en tidigare läggning på fem år när det gäller avvecklingen av 7-10 TWh av en total årlig elproduktion på 130 TWh. Detta innebär givetvis vissa samhälls-

ekonomiska kostnader. Regeringsförslaget, som har tillstyrkts av utskottsmajoriteten, bör emellertid ses mot bakgrund av den önskan som socialdemokratin alltid har haft när det gäller energipolitiken, nämligen att samla nationen bakom ett alternativ som kan leda framåt. Det har dessutom i själva verket visat sig vara det enda alternativet, eftersom borgerligheten är så oerhört splittrad i denna fråga.

Denna tidigareläggning är också en markering av att statsmakterna avser att följa den i folkomröstningen uttalade meningen när det gäller avveckling av kärnkraften. Detta har ju som bekant betvivlats på vissa håll. Näringsutskottet tillstyrker att en reaktor i Barsebäck och en i Ringhals tas ur drift i mitten av 1990-talet. Vilka två reaktorer det blir och vilken ordningsföljden skall vara mellan dem anser utskottet att regeringen skall förelägga riksdagen förslag om i samband med övriga s. k. kontrollstationsredovisningar år 1990.

På många håll finns det en oro för att den fem år tidigarelagda avvecklingen av två reaktorer skulle kunna innebära starkt höjda energipriser och risk för utslagningar inom den elintensiva industrin. Per-Richard Molén var inne på detta i sitt inledande anförande, och han målade ut bilden i starka färger. Som Per-Richard Molén känner till har vi diskuterat det här mycket noga i näringsutskottet. Vi har haft utfrågningar kring dessa frågor vid flera tillfällen, eftersom vi anser dem vara viktiga.

Om vi skall vara ärliga, Per-Richard Molén, kan vi ändå konstatera att det är fråga om att 6–7 % av elförsörjningen skulle kopplas bort 1995–1996. Det är helt klart att denna inledande del av kärnkraftsavvecklingen sedd för sig knappast kan innebära några större problem, varken prismässigt eller ur sysselsättningssynpunkt, om inte speciella omständigheter stöter till och förutsatt att nya elproduktionsanläggningar kommer att byggas.

När vi diskuterar energipolitiken inför 1990-talet måste vi också ta hänsyn till att i bakgrunden skymtar den totala avvecklingen av kärnkraften som ett resultat av folkomröstningen. Det kostar naturligtvis betydligt mer om kärnkraftsreaktorerna har en längre livslängd än de antagna 25 åren. Detta vet vi ännu inte så mycket om. Olika diskussioner har förts. Det är emellertid möjligt att reaktorerna håller längre, och då kostar det naturligtvis en del pengar. Man måste dock ha respekt för folkviljan i dessa sammanhang.

Under alla omständigheter har utskottet mycket starkt markerat, i samband med den kontrollstation som regeringen har lagt in år 1990, att det konkret måste visas hur eltillförseln skall vara löst i mitten på 1990-talet, så att ingen elbrist uppstår vid den tidpunkten. Det är som sagt en klar markering från utskottets sida.

Priset på el för vissa sektorer inom industrin, som har svårt att bära avsevärt högre energikostnader, är också en mycket viktig fråga. Det gäller här den samlade effekten av den nya och dyrare elproduktionen som skall ersätta de här två reaktorerna och det höjda avkastningskravet på Vattenfall – Vattenfall är ju prisledare på marknaden.

Näringsutskottet har i sitt betänkande understrukit det ansvar som statsmakterna har för att den elintensiva industrins internationella konkurrenskraft inte försvagas på grund av större höjningar av elpriserna. Detta gäller t. ex. skogsindustrin, järn- och stålverken samt den kemiska industrin. Förutom den stora elförbrukningen är det gemensamt för dessa industrier att

de har sin tyngdpunkt förlagd inom sysselsättningssvaga regioner i vårt land – Bergslagen och Norrland. Den elintensiva industrin sysselsätter ca 100 000 personer. I Bergslagen och i norra Sverige svarar den för uppemot 40 % av industrissysselsättningen. Det är helt klart att detta är en utomordentligt viktig industri, och den skall vi slå vakt om. Jag tror inte att det finns några delade meningar på den punkten, varken inom näringsutskottet eller mellan näringsutskottet och regeringen. Vi har emellertid ändå velat markera vikten av detta i vårt betänkande.

Med den höjning av elpriserna som nu successivt kommer att ske fram till år 2010 måste med all sannolikhet särskilda åtgärder vidtas för att man skall kunna skydda dessa industrier. Det innebär exempelvis att de förhöjda avkastningskraven på Vattenfall får komma i andra hand. Det här vi också sagt i vårt betänkande.

Två andra problem i samband med avvecklingen av kärnkraften är effekterna på sysselsättningen vid kärnkraftverksorterna och behovet av att slå vakt om den tekniska kompetens som finns vid kärnkraftverken och i de centrala kärnkraftsorganen. Utskottet anser att båda dessa frågor bör behandlas av en arbetsgrupp med representanter för berörda parter, i stället för av en informationsgrupp.

Utskottet välkomnar regeringens planer på att låta utreda frågan om beskattning av sådana vinster i äldre vattenkraftverk som kan uppkomma på grund av elprishöjningar förorsakade av omställningar i energisystemet. Ett särskilt problem är att vissa äldre vattenkraftverks värdestegring delvis redan har tagits ut i samband med ägarskiften under senare år. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning bör detta dock ej påverka den skatt som skall betalas. Det talar för att skatten bör beräknas med utgångspunkt från det år kärnkraftverket togs i drift.

Det här tycker naturligtvis inte moderater och folkpartister om. De har också reserverat sig. Således anser de att dessa vinster skall tillfalla ägarna eftersom de har uppkommit i en speciell situation. Det anser inte utskottsmajoriteten.

Fru talman! I den energipolitiska debatten finns en tendens till önsketänkande, som tar sig uttryck i en vilja att avveckla kärnkraften. Man säger emellertid nej till alla realistiska ersättningsalternativ. Det gäller särskilt sådana energislag som man kan få till rimliga kostnader. Vindkraft, solenergi och inhemska energikällor i all ära – de kan användas i viss utsträckning. Riksdagen måste emellertid också kunna samla sig bakom konkreta och kostnadseffektiva alternativ när det gäller att ersätta kärnkraften. De alternativ jag räknade upp inledningsvis motsvarar inte alltid dessa krav.

Det hela blir naturligtvis inte lättare av att alla energislag innebär miljöstörningar, även om mycket kan förbättras genom effektivare reningsåtgärder. Dessa val är svåra, men de måste göras. Det hedrar exempelvis folkpartiet att det inte är lika opportunistiskt som moderata samlingspartiet och centerpartiet, och inte helt utesluter kol i det svenska energisystemet. Det gäller naturligtvis ett högrenat kol.

Jag var i Israel för en vecka sedan och studerade en del energipolitiska innovationer. Israel är ett soldränkt land. Vart och vartannat hus har mängder av solfångare på taken. Det såg ju mycket bra och imponerande ut.

Vi frågade emellertid den israeliske energiministern hur mycket solvärmen står för i den totala energibalansen i landet. 3 %, var hans svar. Detta visar att det inte var så lätt, inte ens med vad vi betraktar som självklara alternativa energikällor. I stället tyder detta på att vi fortfarande behöver många av de konventionella energikällorna för att kunna tillgodose det stora energibehov som ett modernt samhälle har, låt vara att vi på punkt efter punkt måste skärpa miljökraven på anläggningarna.

Utskottsmajoriteten ställer sig bakom vad som har anförts i propositionen om bränsleförsörjningen. Naturgasintroduktionen skall alltså ske på kommersiella villkor. Strävandena att reducera oljeanvändningen skall fortsätta. Kolanvändning avvisas inte kategoriskt, men kolet skall använda restriktivt. Användningen av inhemska bränslen skall på sikt öka. Detta är naturligtvis svepande formuleringar. Vi har utvecklat dem ytterligare i betänkandet. Svårigheterna kommer när det hela skall omsättas i konkreta projekt. Då uppstår diskussionerna och ifrågasättandet. Detta får riksdagen ytterligare tillfällen att ta ställning till – nästa gång blir i samband med kärnkrafts-utvecklingens kontrollstation år 1990. Det är en viktig tidpunkt inför den fortsatta energipolitiken.

Viss el kan alltså ersättas med bränsle. Det gäller framför allt på uppvärmningssidan. Energisparandet och hushållningen måste naturligtvis fortsätta. Det är i det sammanhanget som utskottet med anledning av en socialdemokratisk motion föreslår att riksdagen skall uttala sig för att regeringen överväger olika möjligheter att få till stånd lämpliga informations- och utbildningsinsatser, så att el- och energibesparingar inom fastighetssektorn kan stimuleras ytterligare.

När det sedan gäller nya produktionsanläggningar för el konstaterar utskottet att de outbyggda huvudälvarna inte skall byggas ut. Utskottet betonar däremot, i likhet med propositionen, vikten av att ekonomiskt rimliga projekt inom kraftvärmeområdet realiseras. Utskottet säger att bästa möjliga miljöteknik skall användas i de demonstrationsanläggningar avseende kolkraftverk som byggs för enbart produktion av el. Utskottet tar dock inte nu ställning till om några sådana anläggningar skall byggas. Den frågan blir sannolikt aktuell år 1990. Vattenfall får emellertid sina 50 milj. kr. för utvärdering av miljövänlig elproduktionsteknik på kolområdet.

Skärpta krav för utnyttjande av direktverkande elvärme har aviserats i propositionen. Detta ställer sig både näringsutskottet och bostadsutskottet bakom.

En sådan åtgärd är logisk när vi nu stegvis måste anpassa oss till den kommande kärnkrafts-utvecklingen och högre elpriser. De som bor i eluppvärmda hus har under lång tid haft låga värmekostnader jämfört med dem som har olja och fjärrvärme, men nu är det troligt att situationen gradvis förändras, och många kommer på sikt att lämna eluppvärmningen därför att andra alternativ blir billigare. I normalfallet bör den enskilde villaägaren självt kunna klara denna omställning, men i en del fall kan det uppstå problem. Utskottet anser att regeringen bör följa utvecklingen på detta område och eventuellt överväga stöd till omställningen, särskilt i de fall då kommunen inte kan erbjuda några alternativ och där villaägarens ekonomi är svag.

Fru talman! Till sist några ord om prispolitiken på elmarknaden i allmänhet. Jag bortser i detta sammanhang från elpriserna för den elintensiva industrin, där utskottet har gjort särskilda markeringar. Utskottet säger att prissättningsprinciperna för elström bör underordnas andra samhällsmål. Detta betyder bl. a. att det myckna talet om att prissättningen på el skall baseras på långsiktig marginalkostnad – dvs. kostnaden för den sist byggda anläggningen – bör dämpas. Viktigare är en rimlig elprisutveckling som inte äventyrar övergripande samhällsmål och en lugn omställning för elkonsumenterna.

Fru talman! Jag har ägnat de olika reservationerna till utskottsbetänkandet om energipolitiken på 1990-talet ganska liten uppmärksamhet i mitt anförande. Detta skall inte uppfattas som att jag velat visa sidvördnad. Faktum är dock att det inte existerar något samlat alternativ till den socialdemokratiska energipolitiken. Splittringen inom borgerligheten är total i denna fråga. Därför har det förefallit mig mera fruktbart att söka fördjupa diskussionen kring utskottsbetänkandet och ägna mindre tid åt de många olikartade reservationer som avgivits i anslutning till betänkande 40.

På en punkt föreligger en socialdemokratisk reservation. Reservationen avser frågan om fortsatt borrrning efter djupgas i Siljansringen. Vi socialdemokrater anser inte att riksdagen bör ta något initiativ i denna fråga. Det bör ankomma på intressenterna att överväga olika finansieringssätt om de vill fortsätta detta högriskprojekt. Vi vänder oss bestämt mot finansiering genom kommanditibolag. Man bör motarbeta den skatteplanering som en sådan finansiering möjliggör. Om detta står emellertid ingenting i utskottsbetänkandet. Det är inte minst förvånande att vpk går samman med de borgerliga partierna på denna punkt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen nr 54 och i övrigt bifall till näringsutskottets hemställan.

Anf. 14 FER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Fru talman! Man brukar säga att anfall är bästa försvar. Det är väl därför som Lennart Pettersson under alla energipolitiska debatter talar om den borgerliga splittringen och på detta sätt vill försöka dölja den splittring som finns inom det socialdemokratiska partiet.

Fru talman! Jag håller i min hand ett uttalande som LO gjorde i anslutning till att regeringen framlade energipropositionen. I uttalandet står:

”Enligt LOs bedömning saknas i dagens proposition från regeringen nödvändigt underlag för en omprövning av detta beslut.”

Splittringen i det socialdemokratiska partiet kom också fram under den offentliga utfrågning som näringsutskottet arrangerade. Då var de fackliga organisationerna tydligt bekymrade över de förslag som regeringen framlagt. Detta förhållande har lett till den uppfordrande formulering som näringsutskottets majoritet har skrivit angående kontrollstationen. Utskottet har konstaterat att de 25 år som tidigare har ansetts vara den tekniska livslängden för anläggningarna nu enbart är en avskrivningstid, och att reaktorerna bedöms ha en livslängd på 40 år, minst. Detta är en tydlig markering av de olika uppfattningar som föreligger. Det har ställts ökade krav i fråga om den elintensiva industrin.

Möjligheterna för den socialdemokratiska regeringen att själv fatta beslut om när de två reaktorerna skall avvecklas har undanröjts – regeringen måste gå till riksdagen och begära beslut. Detta är klara bevis för att splittringen är minst lika stor inom det socialdemokratiska partiet som inom borgerligheten.

Fru talman! Något som förvånar mig är att Lennart Pettersson inte kommenterade det beslut som vi fattade för några timmar sedan, nämligen att vi skall fastställa ett tak för koldioxidutsläppen. Detta måste väl, fru talman, ändå innebära en revolutionerande förändring i fråga om socialdemokraternas syn på alternativen.

Vilka är alternativen för 1990-talet? Vindkraften var ju ingenting. Biobränsle var ingenting. Solenergin i all ära, men den var inte heller någonting. Vad är det då som skall kunna utgöra ersättning för de kärnkraftsreaktorer som skall avvecklas under 1990-talet?

Det är ingen katastrof att avveckla två reaktorer, säger Lennart Pettersson. De motsvarar bara 6 % av elproduktionen. Eftersom elanvändningen samtidigt ökar med 4–5 % om året innebär detta att vi avvecklar en ganska betydande del av energiproduktionen.

Anf. 15 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Lennart Pettersson angav som ett motiv den oro som människor känner. Jag undrar om Lennart Pettersson verkligen tror att de som är oroade på grund av kärnkraften nu verkligen känner någon stor lättnad inför ett beslut som innebär att två reaktorer skall avvecklas och de andra tio drivas på en högre produktionsnivå. Jag tror inte att detta på något påtagligt sätt minskar deras oro.

Däremot tror jag att de här besluten ökar oron hos andra, hos dem som bekymrar sig för vad det här kan få för effekt på jobben – i skogen, i Bergslagen, i orter som Sundsvall och Trollhättan – och inte minst hos dem som oroar sig för att så litet görs när det gäller att komma till rätta med det på lång sikt säkerligen allvarligaste energiproblemet, nämligen den drivhus-effekt som blir följderna av en ökad användning av fossila bränslen.

Fru talman! Det finns i den här kammaren flera olika sätt att se på energipolitiken. Låt oss konstatera att inget av dem har stöd av en majoritet. Alla är minoritetsståndpunkter. Tre av dem är igenkännbara, och de partier och ledamöter som står bakom dem står fast vid sina en gång intagna ståndpunkter. Man kan beklaga dem eller lyckönska dem för deras ståndaktighet, men deras synsätt är i varje fall klart igenkännbara.

Vi har nu också fått en fjärde linje, som har tillkommit genom att socialdemokraterna halkat iväg i riktning mot centern och vänsterpartiet kommunisterna. Visst får socialdemokraterna, om de så önskar, byta fot, även när det sker av valtaktiska skäl, men jag ser ingen anledning att bli upprörd över att vi från folkpartiets sida påtalar era lappkast.

Fru talman! Lennart Pettersson talade om att socialdemokraternas strävan skulle vara att samla nationen. Jag tror att nationen i energifrågan i dag står mera splittrad än någonsin. Det går en spricka också rakt igenom det socialdemokratiska partiet. Lennart Pettersson har själv varit med om att rätta och ändra i regeringens proposition. Något måste väl det ha berott på.

Man är nu mera frågande inför de många momenten och turerna i

energipolitiken än tidigare, och jag tror att det som vi nu skall fatta beslut om lämnar många som verkar inom och ansvarar för kraft- och värmeproduktionen mera desillusionerade och olustiga än vad de tidigare har varit.

Anf. 16 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Lennart Pettersson tycks sakna all självkritik. Är det inte genant för socialdemokraterna att jag på saklig grund kan betvivla deras trovärdighet? Det är nu ganska precis två år sedan som vi träffade en uppgörelse här i riksdagen. Lennart Pettersson var i högsta grad medverkan-
de i den. Jag levde då fortfarande i den gamla tron – jag har faktiskt haft den – att man relativt väl kan lita på socialdemokraterna när de har gett ett löfte. Jag har aldrig vare sig i min ganska långa kommunala verksamhet eller under mina år i riksdagen varit med om att mitt parti så totalt har svikits på punkt efter punkt.

Det är detta som är bakgrunden, Lennart Pettersson, till att jag här i dag gör ett försök, som jag hoppas skall ha åtminstone en viss verkan, att binda er hårdare vid ert löfte. Om detta totala löftesbrott inte hade inträffat, skulle jag inte ha haft någon som helst anledning att här i dag ifrågasätta att ni står för det som ni har sagt. Jag har i mitt inledningsanförande beskrivit den skillnad mellan tal och handling som vi har kunnat konstatera. Det är inget tvivel om att centern har haft starka sympatier för den handlingslinje som miljö- och energiminister Birgitta Dahl har fört fram i tal efter tal. Som tidigare här har sagts har det dock i handling varit fråga om mycket av moderat politik, och det är där som problemet ligger. Frågan är om inte detta starka samband är av betydligt värre art än den situation som man befinner sig i när man skall hantera moderaterna i en regering.

Ni utgör tyvärr en majoritet i de väsentliga frågorna, och det är det förhållandet som har präglat den regeringsperiod under vilken ni erbjöd er att hjälpa oss att genomföra vår politik, eftersom ni stod nära den. Men vad har resultatet blivit? Jo, i mångt och mycket en samverkan mellan moderater och socialdemokrater. Det är det som gör mig både upprörd och besviken.

Det hela blir inte bättre av att Lennart Pettersson här talar om att denna icke-politik t. o. m. skulle ha drivits till fulländning över det förestående valet genom att man skulle avstå från att göra någonting alls. Jag ifrågasätter nästan om det finns ett enda uns av ansvar och handlingskraft hos en sådan politiker.

Anf. 17 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Lennart Pettersson säger att det finns bara ett alternativ i energipolitiken, det socialdemokratiska. Då måste man fråga sig vilket alternativ detta är. Är det det alternativ som regeringen i rätt många år har bekänt sig till? Jag måste instämma med Ivar Franzén i att socialdemokraterna i ord har givit många och långtgående utfästelser, men när man kommer fram till ett konkret ställningstagande, innebärande att man skall försöka börja avvecklingen av kärnkraften, och er egen regering i en proposition lägger fram ett modest förslag i den riktningen, kan delar av det socialdemokratiska partiet inte acceptera detta. Tunga socialdemokrater i näringsutskottet har inte den uppfattning som regeringen framför. Under sådana

förhållanden skulle ni inte ha förenat er med moderaterna, vilket Per-Richard Molén nu gång på gång har uttalat sin glädje över, och knäppt er egen miljö- och energiminister på näsan – för det är vad det handlar om.

Vilken linje är det då som gäller? Låt mig påminna om – även om det litet grand bär mig emot – att det i januari 1986, före Tjernobylolyckan, väcktes en stor och tung socialdemokratisk motion i energifrågan, med Nils Erik Wååg – som nu sitter här i kammaren – som första namn. I motionen i frågasattes om man inte skulle ompröva folkomröstningen och börja tänka på att använda kärnkraften i ett litet längre perspektiv. Några månader senare inträffade Tjernobylolyckan, och då sopades dessa propåer under mattan.

Jag har tidigare när jag talat med LO:s andre ordförande Arne Molin – det är dennes rätta namn – om dennes uppträdande i energirådet sagt, att om man förenar sig på detta sätt med de stora industriintressena, har man inte visat att man ställer sig bakom den linje som regeringen driver i tal och i viss mån i skrift. Då har jag svårt att se vad jag skall lita på.

Frågan om elintensiv industri har vi många gånger haft uppe till debatt. Kärnkraftsproduktionen har trefaldigats efter folkomröstningen, trots att vi har halverat vår stålindustri och lagt ner vår varvsindustri. Det är inte på grund av brist på energi som det inträffar kriser inom industrin, utan det har andra och mera djupgående orsaker. Det vore en gård av ärlighet om Lennart Pettersson upphörde med att driva debatten på det sätt som han gör.

Anf. 18 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! På en punkt tycker jag att Oswald Söderqvist och jag kan ena oss: LO:s andre ordförande heter Rune Molin.

Oswald Söderqvist frågade: Vilket är det socialdemokratiska alternativet i energipolitiken? Jag uppfattade hans fråga nästan som en retorisk sådan. Men för ordningens skull skall jag ge ett svar: Läs energipropositionen och näringsutskottets betänkande! Där kan man läsa om det socialdemokratiska alternativet i energipolitiken under 1990-talet.

Så till diskussionen om splittringen inom borgerligheten resp. inom socialdemokratin när det gäller energifrågorna, Per-Richard Molén! Ja, visst har vi inom socialdemokratin olika synpunkter när vi diskuterar energifrågorna. Men det är skillnad på proportionerna. Någon har sagt att splittringen inom vår rörelse skiljer sig med ljusår från splittringen inom borgerligheten. Dessutom: Vi har förmåga att samla oss till ett gemensamt beslut när vi väl har slutfört en diskussion. Men hur är det med er förmåga i det sammanhanget? Jag kommer ihåg hur det var under åren 1976–1982, en period som kännetecknades av enda kiv om energipolitiken. Det var exempelvis då två energikriser. Således är ni både splittrade och oförmögna att samla er till beslut. Vi har aldrig dolt att vi inom vår stora rörelse kontinuerligt för en diskussion i energifrågorna. Men vi kan också, som sagt, samla oss till ett beslut, och det är viktigt. Jag tror att svenska folket uppskattar att vi kan göra det.

Varför vädjade Ivar Franzén från denna talarstol om att vi skulle hjälpa en eventuell borgerlig regering när det gäller att genomföra en vettig energipolitik? Det är väl ett uttryck för den enorma splittring som finns inom borgerligheten.

Sedan till detta med ett tak för koldioxidutsläppen. Det här utgör inte något argument för ett avskaffande av kärnkraften – i varje fall inte i de former som vi i det svenska parlamentet diskuterar. Det skulle ju exempelvis betyda att moderaterna helt har bytt fot, att man nu avser att bygga nya kärnkraftverk. Men beträffande koldioxiden är det ju det långsiktiga perspektivet som är problemet. Problemet är alltså inte om reaktorerna går till 2010 eller 2020.

Vad Per-Richard Molén just nu argumenterar för är helt enkelt att moderaterna är ute efter att bygga nya kärnkraftverk. Såvitt jag förstår är det en ny moderat politik.

Till slut några ord, fru talman, till Hadar Cars. Jag tror att människorna i bl. a. Norrland inte skall behöva känna oro för den elintensiva industrins konkurrenskraft, eftersom både regeringen och näringsutskottets majoritet har lämnat mycket goda garantier.

Anf. 19 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Fru talman! Det finns inte någon anledning att ytterligare kommentera splittringen inom borgerligheten. Både jag och Ivar Franzén har ju konstaterat att även vi inom borgerligheten kommer att ha en gemensam syn på energipolitiken den dagen en borgerlig regering är ett faktum.

Riksdagen har i dag fattat beslut om ett tak för koldioxiden. Naturligtvis får detta omedelbara konsekvenser. I realiteten är det ingen idé att anslå 50 milj. kr. till en förstudie av förhållandena i Oxelösund. Varje investering eller anslag i det avseendet leder ju till en ökad förbränning av kol, och det är ett av de absolut sämsta alternativen. Men vilka är då socialdemokraternas alternativ till kärnkraften fram till 2010, mot bakgrund av det riksdagsbeslut om koldioxiden som grundas på moderaternas förslag?

När det gäller de elintensiva företagen vore det ganska intressant att få höra vad en industripolitiker som Lennart Pettersson har för information och råd att ge de 250 människor i Ljungaverk som mot bakgrund av förväntade elprishöjningar inte tycker att det finns någon anledning att investera i anläggningen där eller att tro på framtiden. Och vad meddelar Lennart Pettersson alla andra företag – SCA, Stora Kopparberg etc. – som t. ex. funderar på att köpa tidningspappersbruk inom EG i stället för att bygga upp industrier och skapa sysselsättning i Sverige? Här har vi exempel på socialdemokratisk näringspolitik i dess prydno!

Beträffande Ringhals och Barsebäck är det intressant att notera att det egentligen inte är själva riskerna som har varit avgörande för valet av anläggning utan ägarförhållanden, sysselsättningssituation etc. Jag förmodar att det beror på att statens kärnskraftsinspektion, och då inte minst generaldirektören där, klart har konstaterat att de här reaktorerna är väl så säkra som andra.

Anf. 20 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att Lennart Pettersson inte ens försöker försvara sitt svek. Men det är kanske enklast och bäst så, eftersom hans svek inte är försvarbart.

Även om Lennart Pettersson tycker att man kan kosta på sig att lura

centern, kan det vara värt att tänka en bit längre. Men för det första kan det ju behövas majoriteter också i fortsättningen, och då finns det ett bord med rester som inte är det bästa att sätta sig vid. Även om det inte finns något som helst utrymme för samverkan annat än i enskilda sakfrågor, kan denna samverkan vara av värde i en demokrati som Sverige.

För det andra blir väljarna lurade på motsvarande sätt. Jag skulle tro att också socialdemokraterna har en viss respekt för väljarna – märkligt vore det ju annars. Det är helt klart att det är en mycket stor skillnad mellan å ena sidan vad socialdemokraterna sade före förra valet om sin energipolitik och de löften som då gavs och å andra sidan det som verkligen har genomförts. I den mån det går att medverka till att sprida ett visst ljus i det sammanhanget, kommer man självfallet att göra det inför kommande val. Det är angeläget att väljarna får klart för sig i första hand vad som är handling och i andra hand vad som är fagert tal.

Ett konkret bevis för socialdemokraternas bedrägeri är det som har hänt ute i de kommuner som satsat främst på biobränsle, helt i enlighet med riksdagens beslut. Dessa kommuner har till följd av de mycket snabbt sjunkande oljepriserna försatts i en svår ekonomisk situation, som har kommit att bli en belastning för invånarna i berörda kommuner. Mot den bakgrunden beslutade Svenska kommunförbundets styrelse enhälligt att dessa förluster borde bäras solidariskt av alla, genom bidrag från staten. Framställning gjordes till regeringen. Men det viktigaste är att man ser till att det blir balans på energimarknaden. I det fallet är det dock bara centern och vpk som tar ett ansvar. Det är bara att läsa reservation 60.

Inte ens socialdemokraterna kan alltså i längden – trots deras organisation – behålla sin trovärdighet inom energipolitiken, om de gång på gång låter det skilja så mycket mellan tal och handling.

Anf. 21 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Jo, jag har läst alla propositioner och utskottsbetänkanden i energifrågorna under alla år jag har varit i riksdagen, så Lennart Petterssons påpekande var ganska onödigt. Det är just därför som jag debatterar som jag gör.

Det som nu är tydligt och klart är att det råder – oavsett vad man tycker om splittringen på den borgerliga sidan, som är fullt klarlagd – en osäkerhet om vart socialdemokratin som parti kommer att dra i väg när det gäller energipolitiken. Det beror på vilken falang inom socialdemokratin som får övervikten.

Om inte Tjernobylolyckan hänt i april 1986 hade det inte lagts fram något förslag om en avveckling av reaktorer 1995. Snarare hade de propåer genomförts som framfördes i en motion år 1986, som jag talade om. Nils Erik Wååg påpekade att han inte var med om den, och det tror jag på, men där fanns andra tunga socialdemokratiska namn. Då var grupper inom LO och andra områden lierade med industrikapitalet, som ville driva igenom denna linje.

Så länge som inte ens ett så enkelt förslag som det som framförs i denna proposition kan godkännas av socialdemokratin egna företrädare i näringsutskottet utan att de skall pillra på det, blir man skeptisk. Det är inte alls något

märkvärdigt med detta, utan det ligger i sakens natur, när man läser propositioner och utskottsbetänkanden, Lennart Pettersson. Det är just därför jag säger det jag säger.

Jag vill också göra en kort kommentar till den reservation som socialdemokraterna har varit tvungna att avge mot utskottsmajoriteten beträffande djupgasprojektet i Siljan. Det är ett mycket intressant projekt, som är oerhört uppmärksammat internationellt sett, och det vore ett gruvligt fel om inte den svenska regeringen och riksdagen hade kunnat hjälpa till att genomföra det. Nu har regeringen sagt nej, och när det då öppnas en möjlighet att genomföra det mycket viktiga projektet, som fortfarande är högtintressant, är det rimligt att man ställer sig bakom ett sådant krav. Det är inte något särskilt märkvärdigt med det heller – det gäller ett försumbart belopp i de stora energisammanhangen.

Anf. 22 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Oswald Söderqvist frågade om det hade kommit några förslag om tidigare avveckling av två reaktorer 1995/96 ifall Tjernobyloolyckan inte hade hänt. Svaret är med all sannolikhet nej – då hade socialdemokratin troligtvis hållit fast vid 1981 års energikommitté, som innebar en tioårig avvecklingsperiod med start år 2000. Detta är dock bara en spekulatio n från min sida.

När det gäller Siljansringen råder det delade meningar om huruvida detta högriskprojekt skall fortsätta eller inte. Vad som gör mig besviken är att vpk har ställt sig bakom en skrivning där man inte tar avstånd från den skatteplanering som kan bedrivas genom kommanditbolag i anslutning till projektet. Det står ingenting om det i majoritetsskrivningen.

Fru talman! Jag måste säga några ord till Ivar Franzén också, men repliktiden tre minuter gör att jag inte kan svara fullt ut på hans frågor. Självfallet ligger den socialdemokratiska energipolitiken fast både före och efter valet. Problemet för centerpartiet är snarare Ivar Franzéns eventuella regeringskolleger. Per-Richard Molén har fört fram kravet att regeringen först skall bestämma energipolitiken och sedan gå till riksdagen. Klara ut det först, Ivar Franzén!

Beträffande svek eller inte svek i form av en riksdagsuppgörelse för två år sedan vill jag säga att det inte är riksdagen som sköter den praktiska energipolitiken. Om Ivar Franzén är missnöjd med ministrernas tolkning av dessa skrivningar kan han vända sig till energiministern, som nu är här. Jag för alltså bollen vidare.

Fru talman! Jag har inte fått svar av Per-Richard Molén om vad han har sagt rörande innebörden av beslutet om ett tak för koldioxiden. Betyder den tolkning som moderaterna gör att ni är inne på att bygga nya kärnkraftverk? Det är det långsiktiga perspektivet som är oroande. Ge ett svar på frågan, Per-Richard Molén, så kan vi diskutera vidare i energipolitiken! Jag antar att även centern och folkpartiet vill ha ett ord med i laget i så fall.

När det gäller de garantier som den elintensiva industrin har fått både i propositionen och i utskottsbetänkandet är jag bara orolig för att garantierna möjligen är för häftiga och att det inte ens blir någon strukturu omvandling. Jag tror inte att Stora Kopparberg skulle vilja investera i pappersmaskiner i E.G.

Elpriserna är sannolikt högre där, så Sverige kan hävda sig väl i den konkurrensen. Det var nog mera ett skrämskott i EG-frågan som Per-Richard Molén har tagit åt sig alltför mycket av.

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

*Energipolitik inför
1990-talet*

Förste vice talmannen anmälde att Per-Richard Molén, Oswald Söderqvist och Ivar Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 23 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Energipolitiken har spelat en alldeles unik roll i svensk politik. Den har mer än någon annan och först som politisk sakfråga kommit att symbolisera den befogade protesten mot industrisamhällets avarter och miljöproblem. Den har splittrat partier och organisationer på ett unikt sätt – det är ingen hemlighet. Den har också splittrat borgerligheten på ett sådant sätt att det inte har gått att finna en lösning efter de vanliga blockgränserna.

Det var därför som en folkomröstning genomfördes 1980, där vi inom socialdemokratin sade att var och en skulle rösta efter sin övertygelse men också tog ansvar för att utforma ett eget alternativ som vi stod för som parti och bakom vilket också stod folkpartiet och fackföreningsrörelsen. Vi uttalade att folkomröstningens resultat skulle följas.

Detta var ett sätt att samla sig till beslut och utöva ledarskap i en mycket svår fråga, som splittrade nationen och som måste lösas.

1980 ledde detta till att den linje som vi företrädde fick flest röster. Jag är övertygad om, eftersom jag deltog så starkt i folkomröstningskampanjen, att människor förutom det sakliga innehållet kände igen den svenska modellen, i en linje som tog rimlig hänsyn till människors oro av olika slag, eller som vi då uttryckte det: människors oro för miljö och säkerhet men också för arbetslöshet och ekonomisk kris. Vi levde ju med det då.

Linje 2 tillsammans med linje 3, som också ville avveckla kärnkraften, samlade nästan 80 % av Sveriges befolkning. Åsikterna har inte förändrats sedan dess. Under de åtta år som har gått efter 1980 har vi fått uppleva många nya strider, och det är alldeles sant att vi gång på gång har mötts av kampanjer från dem som har velat riva upp folkomröstningsbeslutet. En sådan pågick månaderna för Tjernobylyolyckan.

Jag vill påminna er i andra partier som har försökt använda det i ett litet oheligt syfte i dag, att ni då höll knäpp tyst i försvaret av folkomröstningsbeslutet. Det fick vi socialdemokrater och jag personligen sköta själva månaden före Tjernobyli. Jag efterlyste ert stöd, men det fick jag minsann inte.

Nu har det än en gång visat sig att det bara är socialdemokratin och en socialdemokratisk regering som kan utöva det ledarskap som krävs för att den omställning av energisystemet som en överväldigande majoritet uttalade sig för i folkomröstningen skall fullföljas. När regeringen i början av mars i år lade fram sin energipolitiska proposition för riksdagen, gav vi klart besked om hur vi skall klara det som är vårt tredubbla uppdrag, att avveckla kärnkraften, att fullfölja kampen mot förorening och klimatförändringar och att skydda våra älvar.

I enlighet med de riktlinjer som redovisades av Linje 2 i folkomröstningen skall kärnkraftsavvecklingen inledas på 90-talet. I konsekvens med det beslut

som en enig partikongress fattade förra året preciseras starten till 1995 och 1996. Miljökraven för alla anläggningar skärps kraftigt. I förslaget redovisas konkret hur vi skall klara en säker försörjning med el och energi. Stora resurser satsas på program för hushållning och för utveckling av ny miljövänlig teknik. Vi visar hur omställningen skall genomföras, utan att hota våra mål för miljön, sysselsättningen, fördelningspolitiken och den industriella utvecklingen. Med andra ord visar vi hur vi fullt ut tar vårt ansvar för människors oro för både miljö och säkerhet, för rätten till arbete och social trygghet.

Nu har vi också näringsutskottets betänkande och besked från tillräckligt många här i riksdagen för att veta att regeringens förslag kommer att fullföljas med beslut i riksdagen. Riksdagen kommer att besluta att kärnkraftsavvecklingen skall inledas 1995 och 1996 med att de två första reaktorerna tas ur bruk. Det skall vara en reaktor vardera i Barsebäck och Ringhals.

Vidare skall vi, före genomförandet av det beslutet, fullfölja det handlingsprogram i tio punkter som regeringen har framlagt. 1990 skall vi noggrant följa upp hur det arbetet går och vid behov också förstärka insatserna för att klara omställningen på ett säkert sätt. Jag vill direkt säga att jag mycket uppskattar det arbete som näringsutskottet har lagt ned på dessa praktiska frågor. Regeringen är naturligtvis lika angelägen som näringsutskottets ledamöter, den socialdemokratiska riksdagsgruppen och även de andra, utgår jag ifrån, om att vi skall klara denna omställning på ett bra sätt. Samtidigt skall vi klara våra mål för miljön, för sysselsättningen och för den regionala utvecklingen. Dessutom skall vi ha en säker försörjning med el och energi. Jag kan försäkra att vi skall göra inte bara det ni kräver av oss utan även sådant som därutöver kan behöva göras. Jag tar ert arbete som ett uttryck för ansvar för att vi verkligen skall klara denna omställning. Vi har ett gemensamt ansvar, riksdag och regering, att leva upp till de beslut som nu fattas.

Men vad behandlingen i riksdagen – då talar jag både om beredningen i utskottet och den offentliga debatten kring detta, även här i dag – har visat, är att de borgerliga partierna fortfarande är djupt splittrade i denna fråga, mer än i någon annan. Denna splittring förenas med en ganska omoralisk taktik.

Moderaterna håller fortfarande frågan om avveckling öppen. Min tolkning om moderaternas inställning är att ni i själ och hjärta vill ha kvar kärnkraften.

Folkpartiet vill överlåta åt marknadskrafterna och industrin att avgöra när avvecklingen skall inledas och hur den skall genomföras. Det står klart, Hadar Cars, att kraftindustrin även med er politik kommer att begära att få göra effekthöjningar. Det har inte att göra med om man väljer vår eller er linje i denna sak. Kraftindustrin kommer givetvis att begära maximalt utnyttjande. Huruvida man får göra på detta sätt är en säkerhetsfråga, som skall prövas av säkerhetsmyndigheterna och regeringen. Jag tror inte att en borgerlig regering kommer att vara strängare i de bedömningarna.

Centern vill avveckla kärnkraften till sekelskiftet. Jag tror på er ambition, men varför låter ni er än en gång fångas i den sinnrikt flätade höger- och kärnkraftsburen? Det var fruktansvärt att iakttä den ohöljda cynism och skadeglädje som präglade Per-Richard Molén, när han talade om koldioxid-

och kolkraften. Väl att märka är att han inte stoppar vare sig Oxelösund, Nynäshamn eller Värtan med kolkraften eller koldioxidkraften.

Jag ställde i går frågan till Karl Erik Olsson hur det egentligen förhåller sig med centern. Tänker ni i valtaktiskt syfte spela med i detta spel, så att väljarna skall få uppleva hur ni värvar röster åt moderaterna och sedan medverkar till att miljövänner och kärnkraftsmotståndare blir svikna, liksom de blev 1976. Jag skulle vilja uppmana Ivar Franzén att dämpa brösttonerna litet. Det är inte lätt att se till att de beslut som måste fattas i den här frågan blir fattade, men ni har verkligen inte någonting att berömma er av när det gäller att i praktisk politik få det genomfört som ni har lovat väljarna. Jag menar också att ni, vilket har framkommit tydligt av Ivar Franzéns uttalande i dag, är livrädda för en situation då ni inte har en socialdemokratisk regering som kan formulera förslag som ni sedan kan instämma i.

Jag hyser också en viss oro för vart folkpartiet är på väg. Folkpartiets idé om att överlåta avvecklingen på marknadskrafterna är, som jag tolkar det, en eftergift åt dem i folkpartiet som vill förhålla avvecklingen och som helst ser att den omöjliggörs genom att beslutet om urdriftagande skjuts så långt som möjligt på framtiden. Jag kan inte underlåta att fundera över om här finns valtaktiskt motiverade beslut. Folkpartiet slåss ju med moderaterna om väljarna och ledarskapet i en eventuell borgerlig regering. Det för er högerut i den här frågan. Samtidigt visar en nyligen gjord SIFO-mätning att de som sympatiserar med folkpartiet står fast vid att fullfölja Linje 2:s strategi. De anser också att det är rimligt att börja 1995 och 1996. Ni har faktiskt väldigt många gamla frisinna och socialt inriktade liberaler bland era väljare och många unga kvinnor. De vill att vi skall fullfölja kärnkraftsavvecklingen, och även tidigare lägga den, på det sätt som regeringen har föreslagit. Jag är allvarligt oroad för att ni av valtaktiska skäl håller på att sälja ut er åt moderaterna och kärnkraftslobbyn.

Det är lätt att föreställa sig vad som skulle hända i en eventuell borgerlig regering när ni har alla dessa konflikter inbyggda, inkl. slagsmålet om väljarna er emellan. Jag tycker därför att det är utomordentligt bra att vi nu samlar oss till de beslut som sätter punkt för gamla strider och gör det möjligt för oss att inrikta oss på framtiden.

Men för att det verkligen skall finnas någon säkerhet för detta behövs en socialdemokratisk valseger i höst. Efter att ha lyssnat på de inlägg de borgerliga har gjort i dag har jag kommit till den slutsatsen att ni ämnar försöka utnyttja de beslut som fattas i dag och era olika inställningar, reservationer och ställningstaganden till att börja en ny villkorslagstrid, t. ex. om koldioxid och kolutsläpp. Ni kommer att börja tricksa med varandra i denna fråga – moderaterna för att förhindra att kärnkraftsavvecklingen genomförs – och det kommer att uppstå en för hela nationen mycket svår och för medborgarna moraliskt nedbrytande situation.

Det är några inslag i debatten som jag skulle vilja kommentera. Det har funnits mycket av aggressioner och mycket som har varit svårt att förklara i rationella termer. Jag kan på ett sätt förstå om moderaterna och industrin är ursinniga över dessa beslut därför att det nog är vid få tillfällen – om ens något – som demokratin har gått in och lagt sig i den tekniska utvecklingen på ett så tydligt sätt som när det gäller energisystemets omställning. På det sättet

handlar ni i enlighet med er ideologi, och det förstår jag. Det är också ett tecken på att dessa beslut är bra. Medborgarna skall lägga sig i, det tycker vi socialdemokrater. Men det finns andra inslag som är irrationella. Industrin har logiskt sett två huvudintressen när det gäller elförsörjningen och konsekvenserna för elförsörjningen av kärnkraftsavvecklingen. Det första intresset är god tillgång på el. Det andra intresset är naturligtvis att elpriset även i fortsättningen skall utgöra en konkurrensfördel. Vi tycker också att detta är viktiga saker.

Men jag förstår inte varför det skulle spela någon roll för industrin hur elektriciteten produceras – om det sker med kärnkraft eller på annat sätt borde vara en ointressant fråga. Här finns en djupt rotad myt som säger att kärnkraften skulle vara ett speciellt billigt och miljövänligt alternativ. Det är inte sant. Kärnkraftsproducerad el är inte billig. Den el som produceras i de senast byggda kärnkraftverken är minst lika dyr som fossilbaserad värmekraft.

Det är också av rena kostnadsskäl som det inte längre tas några beslut om att bygga ut kärnkraft i länder som USA. Där har inga nya beslut om byggandet av kärnkraftsanläggningar tagits sedan 1979. Nyligen har ett företag fått överge planerna på att öppna en nybyggd kärnkraftreaktor eftersom de lokala myndigheterna inte gav drifttillstånd. I både Frankrike och England har äldre reaktorer stängts av kostnadsskäl.

I en rapport som nyligen presenterats av US Department of Energy fastslås att underhållskostnaderna har ökat så kraftigt att det kan bli mer ekonomiskt att lägga ned en kärnkraftsanläggning än att driva den vidare utifrån vad som anses vara motiverat med hänsyn till teknisk livslängd. I samma rapport visar också beräkningar att de besparingar man gör vid driften genom att stänga en gammal reaktor i vissa fall är så stora att de räcker för att ersätta både kapital- och driftkostnad i en fossileldad anläggning. Detta är kalla fakta. Ingen vet vad som kommer att hända i Sverige på 20–30 års sikt. Jag skulle vara mycket försiktig med att uttala mig så tvärsäkert som Per-Richard Molén gör.

Så till elpriserna: Det är alldeles sant att vi hittills har haft låga elpriser och att det är sannolikt att de nu kommer att stiga. Alla vet att anledningen till de låga elpriserna är att vi har en så stor andel billig vattenkraft. Det som satte i gång den process som kommer att leda till högre elpriser är att vi en gång bestämde oss för att använda mera el än vad vi kunde producera med vattenkraft genom att föra in kärnkraft i systemet, inte beslutet om kärnkraftsavvecklingen.

Nu kräver industrin på en gång att vi skall kraftigt öka elanvändningen och ha låga elpriser, och det går inte ihop. Skall vi kunna hålla låga priser måste vi se till att elanvändningen inte ökar så mycket att vi tvingas bygga många nya dyra anläggningar, om det inte är så att man har tänkt sig en konstgjord prissättning med subventioner som skall betalas av skattebetalarna.

Det är viktigt att vi börjar tänka och handla rationellt i dessa frågor, annars kan vi inte hantera den viktiga uppgiften, så att vi i framtiden får sådana elpriser att industrins konkurrenskraft kan bevaras.

Det är dessutom ett faktum att alla gamla prognoser har slagit fel inom OECD-länderna – lyckligtvis – både den privata industrins, kraftindustrins prognoser och de officiella prognoserna. Vi har, tvingade av oljeprischock,

miljöproblem och kärnkraftsdiskussion, effektiviserat vår energianvändning. Därmed har något inträffat som är ett mycket stort steg i det moderna industrisamhällets utveckling och som kommer att bli av stor betydelse för u-ländernas utveckling: Vi har lärt oss att åstadkomma ekonomisk utveckling, industriell utveckling, social utveckling med mindre energianvändning till lägre kostnad, vare sig man mäter i pengar eller i miljöpåfrestningar.

Det är naturligtvis mycket betydelsefullt att vi har lärt oss detta och det är något som vi bör ta till vara. Ur ett globalt perspektiv är det absolut nödvändigt. Den främsta punkten i Brundtlandkommissionens rapport är att om vi skall klara den ekonomiska utvecklingen måste vi lära oss att hushålla med resurserna bättre, inte minst på energiområdet. Det måste vi också göra av omsorg om miljön och säkerheten.

Det är få områden som också på rationella och inte bara symboliska grunder så tydligt illustrerar problem vi måste ta itu med i industrisamhället och i ett globalt perspektiv som energiförsörjningen. Där finns nästan alla de problem som vi måste komma till rätta med: det ohejdade slöseriet, den cyniska exploateringen av råvaror, de långsamt uppbyggda riskerna i form av utsläpp av svavel, fosfor och tungmetaller, klimatförändringarna som plötsligt leder till mycket svåra miljö- och överlevnadsproblem och risken för dramatiska olyckor.

Vad skall vi då göra? Ja, vi skall inte föra debatten i termer som om vi hade att välja mellan fossilbränslen och kärnkraft. Det löser inte våra problem. De långsiktiga mål vi skall ställa upp och som vi står för är att vi skall ha ett energisystem som är befriat från de risker som vi får från både fossilbränslen och kärnkraft. På vägen dit skall vi bära oss så förnuftigt och klokt åt som möjligt och minska riskerna så mycket som möjligt.

Min förhoppning är att vi, när vi har kommit så här långt i beslutsfattandet, skall kunna bättre ägna oss åt de långsiktiga målen, som naturligtvis är det viktiga. Uppgiften är att bygga upp framtidens energisystem.

Nu kommer vi alltså att ta beslut som innebär att vi konkretiserar hur det vi lovade att göra i samband med folkomröstningen skall genomföras. Det stod i avvecklingsplanen för Linje 2, som vi tog ansvaret för och fortfarande tar ansvar för, att kärnkraften skall användas högst 25 år, att den skall vara en parentes i vårt energisystem, att avvecklingen skall inledas under andra hälften av 90-talet – vi har tidigare lagt den något av kända skäl – och att beslut om detta skall fattas på 1980-talet. Det är just det som vi nu skall göra. Därmed skapar vi förutsättningar för att kunna arbeta med problemen utan detta ständiga gnäll som jag tror att många av oss med tiden har upplevt som ganska trist. De för inte utvecklingen framåt.

Det är några slutsatser som jag har dragit av den hittills förda diskussionen, nämligen att de klara och entydiga beslut som vi nu fattar är nödvändiga. Främst är de nödvändiga för att processen skall komma i gång och för att man skall ta oss på allvar. Samma erfarenhet har vi från många andra områden. Det var inte förrän vi erkände problemen och fattade de nödvändiga besluten, även om de var svåra, som vi kunde klara problemen med varven och järn- och stålindustrin – Uddevalla, Bergslagen och Norrbotten. Det var inte förrän de definitiva besluten om bilavgaser, höjning av kraven på koleldade anläggningar och avveckling av freonet kom som den tekniska

utvecklingen verkligen blev av. Det är mycket symptomatiskt att industrins företrädare har sagt att så länge besluten inte fattats bekämpades de. Man sade att det var omöjligt att leva upp till dem. Den dag besluten fattades förstod man att man var tvungen att tävla om vem som i den uppkomna situationen var mest framgångsrik. Det var vad som skedde. På alla områden har man med råge klarat besluten, och jag vill gärna säga till riksdagen att det i detta avseende har varit en mycket bra kombination att vara både energi- och miljöminister. Mina erfarenheter från miljöområdet i övrigt stärker mig i tron att man måste fatta klara och definitiva beslut och ställa krav för att få resultat. Det är också nödvändigt för att vi skall kunna klara de nu mycket viktiga frågorna om säkerhet och kompetens, säker elförsörjning i framtiden, vad som skall hända på kärnkraftsorterna, hur vi skall klara den eltunga industrin och hur vi skall kunna klara elvärmehusen. Den här typen av frågor kan man inte planera för i blindo utan att veta vem som är berörd. För att vi skall kunna behålla personalen vid våra kärnkraftverk så länge de går, måste man faktiskt veta för vilka man skall planera någonting annat. Ingen mår bra av att leva i osäkerhet om sin framtid. Den största risken för massflykt från våra kärnkraftverk skulle uppstå om alla anställda trodde att de var berörda och därför snarast möjligt sökte sig därifrån. Med den här uppläggningsen kan man i stället dels tala om hur lång tid som den ene eller den andre har att räkna med, dels göra konkreta planer för vad som skall hända med den ena eller den andra anläggningen.

Till slut vill jag, fru talman, säga några ord om en alldeles speciell erfarenhet som jag har gjort under mina nästan sex år som energiminister. Jag har mötts av både förhoppningar och förtroenden. Men jag har också mötts av oro från många håll, från dem som vill lita på att landets regering och riksdag följer folkomröstningsbesluten och medborgarnas vilja. Man oroas av alla möjliga uttalanden från annat håll och fruktar att besluten skall rivas upp. Det finns personer som så där litet obehagligt halvkamratligt har antytt att oss kamrater emellan går det nog att fixa det här. Vi kan nog, har man menat, räkna med dig som en bussig kompis, som någon sorts duktig Annika för att slippa det här som vi inte vill – det är ändå litet löjligt med de där besluten som oroliga människor har fattat. Det där har jag fått höra både direkt och indirekt, och jag tycker att det har varit lika obehagligt i båda fallen, eftersom det ju ytterst bottnar i ett förakt för demokratin och för demokratin som arbetsform. Därmed antyds att vi som förtroendevalda inte är hederliga. Därför är jag, fru talman, mycket glad över att de som nu är besvikna är de som trodde att jag skulle vara deras duktiga Annika. Jag tar gärna emot mera raskäll från deras sida, och jag är mycket glad över att de oroliga som ville få exempel på att demokratin fungerar får rätt.

Anf. 24 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Fru talman! Birgitta Dahl sade att hon måste veta vilka vi skall planera åt. Just det här med planering är någonting som går som en röd tråd rakt igenom hela det socialdemokratiska partiet. Vi skall planera för eller åt varje enskild person. Ingen enda skall få möjlighet att planera för sig själv. Man skall knappast få någon plats för egna initiativ. Vi skall planera för de hushåll som drabbas och för de 500 000 som har direktverkande el. Vidare skall vi planera

för de anställda vid kärnkraftverken och planera och skapa någonting för alla dem som berörs i de eltunga industrierna.

Det är planeringspartiet som ger uttryck för sådana tankar. Jag noterar att energi- och miljöministern inte är särskilt lycklig över de beslut som riksdagen för några timmar sedan fattade beträffande koldioxiden. Uppenbarligen skall det inte leda till några förändringar när det gäller Nynäshamn, Oxelösund eller Värtan. Värtan kommer ju att finnas kvar, det finns det ett beslut om, men har vi lagt ett tak, måste vi ju, fru talman, inom ramen för detta tak planera vår energipolitiska framtid. Det är trots allt så, att det beslut som riksdagen har fattat framtvingar en omprövning av den socialdemokratiska politiken.

När, fru talman, riksdagen om kanske en timme eller tidigare fattar beslut om att avveckla i Barsebäck och Ringhals tar majoriteten samtidigt på sig ett ansvar för att risken för olyckor vid dessa verk ökar. Detta bekräftas i en skrivelse från statens kärnkraftinspektion. Den 18 januari i år – det datum då skrivelsen inkom till miljö- och energidepartementet – skrev statens kärnkraftinspektion bl. a. följande: "Den naturliga motivationen för att identifiera och införa säkerhetsförbättrande åtgärder i en utpekad anläggning blir inte starka om man långt i förväg vet att anläggningen skall läggas ned." På ett annat ställe står det: "En avveckling genom utpekande av anläggningar en lång tid före verkställan blir en ny situation som kräver vaksamhet ur säkerhetssynpunkt från alla berörda parter." Detta är alltså det ansvar som miljö- och energidepartementet tar när det gäller säkerheten. Det är bättre att låta statens kärnkraftinspektion ställa upp krav och se till att de uppfylls än att politiskt, valtaktiskt eller partitaktiskt bedöma frågorna.

Anf. 25 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Jag nämnde i mitt anförande att jag fann den socialdemokratiska linjen opportunistisk, bl. a. därför att den inte beskriver konsekvenserna av den föreslagna förtida avvecklingen. Nu kan jag notera att energiministern har talat i 30 minuter utan att med ett ord ha berört kostnaden för avvecklingen. Det samhällsekonomiska priset för avvecklingen vill Birgitta Dahl inte tala om. Från folkpartiets sida gör vi det.

Vi redovisar hur vi vill klara avvecklingen till 2010 och att det medför kostnader för människor och företag. Vi står för den linje som vi en gång tillsammans med socialdemokraterna har lagt fast. Men de har i dag ingen linje där de redovisar konsekvenserna av sitt handlande.

Folkpartiet ställer stora krav på statsmakternas beslutskraft när det gäller att fastställa ramarna för den energipolitik som skall möjliggöra en kärnkraftsavveckling till 2010. Men vi tar fasta på den kunskap och vilja som finns hos tekniker, energihushållare, energikonsumenter och producenter av alternativ, miljövänlig energi. Vi vill ta vara på dynamiken och utvecklingskraften hos dessa människor, dvs. hos marknaden. Vi tror på den kraften mer än på en byråkratisk administrativ process av känd socialdemokratisk modell.

Fru talman! Jag redogjorde för de brev vi har fått till riksdagen från anställda vid kärnkraftverken i Ringhals och Barsebäck, brev som uttrycker stor oro för beslutet om en förtida avveckling av två reaktorer. Men om jag

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

*Energipolitik inför
1990-talet*

skulle tro vad Birgitta Dahl sade, är det inte bara så att de saknar grund för den oron, utan de är inte oroliga – de är lugna! Man talar ibland om ställföreträdande lidande. Vi har här ett mycket intressant exempel på ställföreträdande lugn.

Fru talman! När det gäller debatten före Tjernobyl och försvaret för den politik som vi utformade i samband med folkomröstningen och som folkpartiet drev i regeringsställning åren 1981–1982 och socialdemokraterna fört efter valet 1982 med folkpartiets stöd, ber jag att få hänvisa statsrådet Dahl till riksdagsprotokollet. Jag minns mycket väl ett replikskifte jag hade i den debatten med Per-Richard Molén.

Anf. 26 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Det är inte riksdagen som bestämmer den praktiska energipolitiken, sade Lennart Pettersson när han skulle försvara sig, och så tillade han: Tala med miljö- och energiministern! Så kommer då miljö- och energiministern upp i debatten och säger ungefär så här: Vi har ett gemensamt ansvar för att följa upp det beslut som fattats här i riksdagen.

För två år sedan gjorde en majoritet i riksdagen, bestående av socialdemokrater och centerpartister, ett mycket klart uttalande om att arbetet med att minska oljeanvändningen inte skulle upphöra och att energisparandet skulle fortsätta. Vi var helt överens om att det skulle ske en konsekvent utveckling, och det var klart utsagt att regeringen hade ett ansvar för att följa upp att det blev så som riksdagen hade uttalat.

Detta är inte gjort. På varje punkt kan vi konstatera att handlandet har varit i stort sett tvärtemot de intentioner som en klar majoritet i riksdagen uttalade sig för. Detta har jag påpekat ett antal gånger.

Då är det ju ingen nytta med att ha en socialdemokratisk regering. Det är inte det centern behöver. Vad som behövs är att varje parti i riksdagen ålägger sig ett minimum av konsekvens och hederlighet, står för träffade uppgörelser och driver samma politik oavsett om det är i regeringsställning eller i opposition.

Så till de skärpta kraven på kolledning. Det är möjligt att skärpta krav inte stoppar projekten i Värtan och Oxelösund. Om jag uppfattade saken rätt i går, skulle de däremot stoppa små kraftvärmeverk och liknande. Men centern pläderar inte för kol i de sammanhangen, och det behövs heller inte.

Orsaken till att det blir kol nu i Hallsberg och i Nässjö är ju att skatten är så felaktig. Vi befriar energilöserierna från skatt genom att det inte är någon skatt på kol när det används för elproduktion. Gå på centerns linje där och beskatta bränslet lika, oavsett hur det används. Då blir det biobränsle, det är ingen tvekan om det. Det finns alltså inga bekymmer i det sammanhanget.

En annan tokighet här är att utsläppen mäts i förhållande till insatt bränsle, inte den kvantitet nyttig energi vi får ut. Det enda logiska är att mäta på den nytta vi har av anläggningen. Gör man det, kommer kraftvärmens att hävda sig mycket väl gentemot kondenskraften.

Anf. 27 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Som Birgitta Dahl vet, behöver hon inte riskera att inte få stöd av oss i vpk för en omställning av energisystemet bort från kärnkraften. Jag

har sagt förut flera gånger här i dag och många gånger under årens lopp, att socialdemokraterna tidigare har valt att söka stöd hos moderaterna och folkpartiet – det är ju detta som har präglat energipolitiken. Jag tycker att det är väldigt bra att vi nu ser en omsvängning.

Jag tycker också att det är väldigt bra att Birgitta Dahl nu talar om kärnkraftens kostnader med argument som vi använde för sju åtta år sedan, bl. a. exemplen från USA, som var ett faktum efter olyckan på Three Mile Island 1979. Så jag uppskattar att Birgitta Dahl och förmodligen också väldigt många andra socialdemokrater har rört sig i riktning mot Linje 3 och att vi nu kan tala litet grand samma språk och slipper konfrontationerna som förekommit tidigare under årens lopp.

Det är bara att hoppas att den linjen inom socialdemokratin står sig, och jag vill gärna lyckönska alla dem inom socialdemokratin och naturligtvis Birgitta Dahl att driva den här linjen vidare och med kraft, för det är vad vi har önskat hela tiden. Jag bara beklagar att ni inte har sökt vårt stöd tidigare. I dag får ni stöd från oss och från centern mot de andra, som inte ens vill gå med på avveckling av två reaktorer i mitten av 90-talet. Det gläder mig faktiskt att det är på det sättet.

Det har talats en del om koldioxidfrågan, om kolanvändning osv. Vi har naturligtvis inga illusioner om moderaterna och deras idéer om detta. Vi vet att de använder olägenheterna med koleldning som ett argument för att köra fram kärnkraften, som ju inte påverkar koldioxidhalten.

I det sammanhanget vill jag naturligtvis instämma med Ivar Franzén: Det är inte fråga om att ersätta kärnkraften med kol. Det behövs inte heller. Det bästa i bränslesystemet är att använda inhemska bränslen och bioenergi så långt och så mycket som det någonsin är möjligt. Då får vi en cirkulation av koldioxiden i naturen – vi behöver inte släppa ut någonting. Det är beklagligt att man inte har drivit den frågan kraftigare. Jag hoppas också på det området på en förbättring.

Till slut en detalj. Jag skulle vilja ställa en fråga till Birgitta Dahl apropå djupgasprojektet, som jag inte hann tala om i mitt föregående replikskifte med Lennart Pettersson. Jag hoppas verkligen att regeringen, som utskottet ju vill ge ett antal miljoner till djupgasborrning, inte tillåter spekulation i något kommanditbolag eller på annat sätt, för enligt utskottets majoritet är det regeringen som har att avgöra hur pengarna skall användas.

Anf. 28 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Först vill jag säga till Oswald Söderqvist att sedan regeringen fattade det beslut om Dala Djupgas som ni inte tycker om, har det visat sig att man klarade finansieringen med nyemission och normala affärsmässiga metoder. Varför i herrans namn skall man gå in med skattepengar, när vi faktiskt har annat vi kan satsa dem på?

Regeringen ställde kraven för att få företaget att skärpa sig och ta sitt ansvar. Det utskottet föreslår är ju som när ni på miljöområdet biträder en centerpartimotion om att ge skattepengar till bilindustrins utveckling av miljövänliga motorer i stället för att kräva att bilindustrin skall betala det själv.

Sedan vill jag säga några ord om kraven när det gäller kol och koldioxid. Vi

är inte alls emot hårda krav. Vi införde omedelbart efter regeringsskiftet 1982 de hårda kolmiljökrav som vi förgäves försökt få igenom under oppositionstiden. Det drev fram den utveckling som ledde till väsentligt bättre teknik. Dessutom införde vi en lagstiftning om prövning av varje koleddad anläggning, så att man i första hand skulle släppa fram alternativ till kol för att få ned den massiva kolsatsning som inte bara moderaterna utan regeringen Fälldin stod för. Vi lyckades också pressa ned kolanvändningen. Vårt alternativ innebär att kolet skall ha så liten plats som möjligt.

Det vi vänder oss emot är hur ni hycklar. Ni åstadkommer ingen förbättring för miljön. Ni stoppar inte det ni säger att ni tycker så illa om. Moderaterna vill använda detta som ett sätt att förhindra kärnkraftsutvecklingen, och centern går i fällan. Är statsrådsposterna så väldigt åtråvärda att de är värda detta?

Jag tror att domen kommer att bli ännu hårdare denna gång än efter 1976 års valrörelse. Nu handlar det inte bara om kärnkraftsutvecklingen utan även om miljön, som hotas av en eventuell borgerlig regering där centern inte kommer att få något inflytande.

Hadar Cars klagade över att jag inte talade om ekonomi utan om annat. Jag talade mycket om moral, och det är möjligtvis litet gammalmodigt. Under Hadar Cars inlägg kom jag att tänka på ett ord av Brecht: Erst kommt das Fressen, dann kommt die Moral. Det är ju gott att höra att en folkpartist kan tycka som en gammal kommunist och samtida intellektuell i Europa.

Vi socialdemokrater försöker förena dessa saker. Vi är moralister. Denna fråga har starka inslag av moral, och det skäms jag inte ett dugg för.

Ivar Franzén talade om 1986 års beslut. Jag är inte riktigt klar på vilken del diskussionen här gäller, men jag föreställer mig att det handlar om satsning på inhemska bränslen.

Ivar Franzén vot efter alla diskussioner som vi har haft, och eftersom Ivar Franzén också sitter i energiverkets styrelse och kan följa saken inifrån, att beslutet var litet otydligt formulerat. Man har diskuterat vad det innebär, vad som är statsbidragsberättigat och inte. Detta är litet olyckligt, men i sak är det solklart så långt, att arbetet för att minska oljeanvändningen och så mycket som möjligt främja användning av inhemska bränslen skall drivas vidare.

Ni har inte utmärkt er för något överdrivet mod när det gällt att här i riksdagen fatta beslut om skattehöjningar för att bestraffa användning av olja och bensen. Det förtjänar ni ingen taperhetsmedalj för. Där har folkpartiet varit mera att räkna med, men inte heller folkpartiets mod har varit tillstädes vid alla tillfällen när det skulle ha behövts för att följa upp det beslut som fattats mycket tidigare i fråga om beskattning av olika energislag, där avgifter som ekonomiska styrmedel av miljöskäl är ett mycket viktigt inslag.

Nu har vi kommit en bit på väg med de beslut vi fattat. Det tycker jag är bra.

Det låg en hel del i Ivar Franzéns kritik mot bristen på samband mellan grundforskning och kommersialisering. Det är ett problem som också vi funderar mycket över i departementet och som jag direkt talat med olika berörda myndigheter om. Med de resurser vi nu ställer till förfogande för elanvändningsinsatser, hushållningsinsatser och teknikutveckling och med de resurser som finns genom forskningsanslaget är det möjligt att på detta

område göra insatser som är av stor betydelse för den fortsatta utvecklingen.

Om detta har jag fört noggranna diskussioner med energiverket. Jag hoppas att Ivar Franzén utnyttjar sin styrelsepost till att också hjälpa till med detta.

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

*Energipolitik inför
1990-talet*

Anf. 29 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Först litet om detta med koldioxid. Som jag sade har vi absolut inga illusioner om vad moderaterna är ute efter, men om det blir en utökad kolanvändning kan de inte genomföra den ensamma. Om de vill köra fram den som ersättning för kärnkraften och sätta dessa två mot varandra kan de heller inte göra det ensamma. Det beror hela tiden på vad socialdemokraterna i det här fallet tar för ståndpunkt, eftersom de borgerliga partierna är oense.

Det är ju regeringen som vill satsa på pilotanläggningar och försöksanläggningar typ Värtaverket och Oxelösund.

Birgitta Dahl säger att socialdemokraterna nu minskat kolanvändningen, men ni har ju varit ganska förtjusta i att prioritera kol i förhållande till inhemska bränslen. Det är ganska klart då vi ser hur utvecklingen varit.

Det är vidare klart att man måste köra fram inhemska bränslen i första hand, och när det gäller importerade bränslen prioritera naturgas i stället för kol. Inte heller det har ni gjort tidigare. Ni har jobbat mycket mera för kol än för naturgas när det gäller importerade bränslen, och ni har mera prioriterat kol än inhemska bränslen i praktiken.

Därför är det viktigt att sätta ett tak. Och då måste man överväga om man skall släppa fram pilotprojekt eller ge pengar till försöksverksamhet i Oxelösund. Om man skall tala om människors oro finns det nämligen en mycket stor och stark folkopinion som är emot Oxelösundsverket där nere.

När det gäller en detalj som djupgasprojektet är det fråga om vad man anser som intressant och viktigt vid användandet av skattemedel. Djupgasprojektet och djupgasteorin är fortfarande av mycket stort internationellt intresse. Därför är det märkvärdigt att regeringen inte skall kunna släppa till de få miljoner som hade behövts. Någon spekulation bör det inte kunna bli eftersom regeringen bestämmer hur pengarna skall användas.

Anf. 30 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Fru talman! Miljö- och energiministern talade om strävan till god moral inom det socialdemokratiska partiet. Jag bara konstaterar att de senaste dagarna trots allt visat att moralen hos en del personer inom det socialdemokratiska partiet inte är särskilt utvecklad. Den ena justitieministern efter den andra avgår.

Energiministern hävdade att socialdemokraterna står för demokratin och att vi moderater svarar för industrin. Det är givetvis inte så. För oss moderater är industrin ett medel att skapa en högre levnadsstandard för de svenska konsumenterna. Vi ställer upp för de svenska konsumenterna. Socialdemokraterna ställer upp för att förstärka statskassan, den statliga styrningen och, inte minst, planeringen. Vi moderater ställer upp på konsumenternas sida. Vi tänker på de 500 000 som har direktverkande el och

får mycket högre kostnader för ett system som de under 1970-talet mer eller mindre uppfordrades att skaffa sig.

Vi tänker på de 70 000 som av statens energiverk beräknas bli berörda av högre elpriser och de framtvingade strukturrationaliseringarna. Vi tänker på dem som kommer att bli arbetslösa i Ljungaverk.

Socialdemokraterna visar inte någon särskild omtanke om den enskilde. Det är uppenbarligen kollektivet, eller några få i det kollektivet, som skall styra, och detta präglar i mycket hög grad den energipolitik regeringen bedriver.

Anf. 31 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Innebörden i Birgitta Dahls anförande var dels att vi skulle påskynda avvecklingen av några reaktorer, dels att vi skulle arbeta oss bort från de negativa verkningarna av förbränning av fossila bränslen. Innebär det att Birgitta Dahl säger nej till en snabb utbyggnad av naturgasen eller en ökad användning av kol och olja? Hur klarar man i det läget energiförsörjningen kring sekelskiftet?

I folkpartiet är vi på det klara med att vi behöver den tid som vi har utmätt åt oss själva, fram till år 2010, för att på ett riktigt sätt klara kärnkraftsavvecklingen.

Fru talman! Företrädare för samtliga partier, inkl. socialdemokratin, har i dagens debatt påtalat det lappkast som socialdemokraterna har gjort i energifrågan. Somliga välkomnar det, medan andra beklagar det. Som jag ser det, fru talman, skulle inte Bertold Brecht ha satt likhetstecken mellan opportunism och moral. Men att socialdemokraterna i energifrågan nalkas kommunisterna – om det kan vi vara helt överens.

Kvar står, fru talman, att splittringen i dag när det gäller energifrågan, i riksdagen och inom det socialdemokratiska partiet, är djupare än på länge. Det förhållandet undergräver starkt den långsiktiga trovärdigheten i de beslut i energifrågan som riksdagen i dag kommer att fatta.

Socialdemokratin har i utskottet liksom här i kammaren kryssat mellan de partier som har egna, sedan länge kända och väl utformade ståndpunkter. Ibland kastar sig socialdemokratin i famnen på centern och vpk, ibland söker man stöd hos moderaterna, ibland hos folkpartiet. Ingemar Stenmark skulle känna sig mycket väl hemma i den utförlösa energipolitiken som i dag bär Birgitta Dahls signum.

Anf. 32 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Varför ger ni bilindustrin skattebetalarnas pengar, när det bara är att ställa krav i stället? Vad har bilindustrin för intresse av att förlänga livstiden för befintliga bilar? Dessa pengar är självfallet ingenting som bilindustrin applåderar, utan det är ett stöd till bilisterna, som ger dem en möjlighet att till en rimlig kostnad göra om den bil som de inte har råd att byta till en ny mer miljövänlig. Det är inte bara fråga om katalytisk avgasrening, utan det handlar i lika hög grad om insatser som gör att vi förbättrar förbränningen och därmed minskar produktionen av farliga avgaser från bilarna, t. ex. Lemisystemet, som borde komma in i det här sammanhanget.

Hycklare säger miljö- och energiministern att vi är. Med den skillnad

mellan tal och handling som miljö- och energiministern står för är det fråga om vem som skall ta åt sig av det uttalandet.

Miljö- och energiministern talar om en borgerlig regering där centern inte har något inflytande. Självfallet kommer vi inte att vara med i en sådan regering. Före regeringsbildningen kommer det att förhandlas fram en regeringsförklaring, och det är där det avgörs vilket inflytande som vi får. Vi kommer att försöka skapa ett rent bord innan vi går in i den regeringen.

Sedan vet inte ens miljö- och energiministern riktigt vilket ärende det gäller. Jo, det var det ärende som hade anmälts till KU och som omfattade en lång rad punkter, ett ärende där regeringen räddade sig genom att säga att vad man hade noterat om att ärendet var slutbehandlat inte var riktigt sant, utan man hade fortfarande ärendet under arbete. Det var det ärendet som det gällde – det rörde både biobränsle, vattenkraft, solenergi och avdragsrätt för villaägare och bostadsrättsinnehavare. Det gällde hela det paketet, och detta borde väl miljö- och energiministern komma ihåg.

Vi är inte särskilt modiga, säger miljö- och energiministern vidare, beträffande att höja skatten. Nej, centern är inte det slaviska skattehöjarpartiet. Vi uppfattar den här styrningen som mycket angelägen, men vi vill åstadkomma den genom en omfördelning. Den frågan har vi drivit mycket hårt, och vi har gång efter annan erbjudit socialdemokraterna möjligheten att höja skatten på energi men sänka skatten på arbete. Det har varit vår linje, den har varit konsekvent och den är mycket bekant. Men detta har inte socialdemokraterna velat gå med på. Får man inte höja skatten totalt så skall det inte bli någon skatteförändring alls – ungefär den politiken har miljö- och energiministern fört i det här sammanhanget, och det beklagar jag.

Med en omfördelning av skatten – utan att höja de totala skatterna – kunde vi ta dessa rejäla grepp och ändå inte belasta enskilda människor. Då kunde vi ge den en stimulans till att handla så som vi båda tycker är rätt och riktigt. Välkommen åter, så skall vi se till att klara av detta. Men, det går inte att ytterligare höja skattetrycket i Sverige med någon långsiktigt god effekt. Vi måste göra skatteomfördelningar.

Anf. 33 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Det var ett mycket intressant besked Ivar Franzén gav. Det betyder att centern inte är beredd att för kärnkraftsavvecklingen eller för miljön kräva några uppoffringar av de enskilda medborgarna. Hur skall vi resonera beträffande ekonomiska styrmedel? Skall inte heller de få kosta något, utan att man sänker skatten på annat sätt?

Moral och hederlighet kräver faktiskt av oss att vi talar om att även om den omställning som vi skall göra på energipolitikens område och för miljön långsiktigt är ekonomiskt riktig och det enda rätta, kommer omställningen att kosta pengar och kräva uppoffringar. Ivar Franzéns besked var som sagt mycket intressant för oss socialdemokrater.

Ivar Franzén blandade sedan ihop det jag sade beträffande bilarna. Jag talade inte om katalysatorer på gamla bilar, utan jag talade om den centerpartimotion av Birgitta Hambraeus som gick emot regeringens uttalande att bilindustrin själv bör stå för kostnaderna för den miljövänliga motorn och bilen och som krävde att skattebetalarna skulle stå för de

kostnaderna. Det förslaget gick de borgerliga partierna och vpk ihop om.

Jag vill ytterligare precisera debatten om fossila bränslen, kärnkraft och det framtida systemet. Vad jag sade – tidigare i dag och i miljödebatten i går – var att energisystemet i framtiden måste befrias från såväl kärnkraftens som fossilförbränningens risker, vilka båda är oacceptabla. Det kommer kanske att ta en eller två generationer att genomföra den omställningen, och på vägen dit måste vi arbeta på ett sådant sätt att vi steg för steg minimerar riskerna och miljöförstörelsen.

Vi har en mycket klar prioritering när vi säger att vi på en gång – också fram till år 2010 – skall klara det tredubbla uppdraget att avveckla kärnkraften, minska användningen av och effekterna från fossilbränslen så mycket som möjligt samt bevara våra älvar. Ett sådant system vilar naturligtvis på hushållning och effektivisering. Det är också detta som bäst håller prisutvecklingar i schack – samhällsekonomin och företagens konkurrenskraft.

I valet mellan olika bränslen är naturligtvis naturgas bättre än olja och kol och kan under en övergångstid accepteras. För alla bränslen skall gälla utomordentligt hårda krav. Vi lägger också i den energipolitiska propositionen fast att energisystemets bidrag till föroreningen och klimatförändringarna inte får öka under den här tiden utan helst skall minska. Det kan åstadkommas på olika sätt. Om vi i det korta perspektivet hamnar i en valsituation prioriterar vi kärnkraftsavvecklingen. Om vi måste välja att använda naturgas under övergångstiden är vi beredda att göra det – kol och olja skall användas så litet som det över huvud taget är möjligt.

Vi har inte släppt fram anläggningarna i vare sig Oxelösund eller Nynäshamn. Vi har inte ännu tagit ställning till om de skall få byggas.

Vi har inte heller släppt fram de små koleldade anläggningar som släpptes fram under Fälldinregeringens tid. De borgerliga är inte beredda att ställa högre krav på dem nu för att tvinga fram den ombyggnad som skulle behövas. Det har vi gjort för gamla sopeldade anläggningar. De måste byggas om under de närmaste två åren.

Varför ställde ni inte dessa krav? Och varför försöker ni låtsas som om ni kan stoppa de anläggningar som har blivit symboler för människors berättigade motstånd mot kolet? Detta kan ni ju inte göra. Det enda fall där man vet vilka krav som verkligen kommer att fastställas är Värtan, och där har ju era krav underskridits med bred marginal av de krav som fastställts från myndigheternas sida.

Nu har vi alltså fått klart och tydligt besked att de borgerliga inte förrän efter valet, om de tvingas sätta sig ned och försöka göra en regeringsförklaring, tänker tala om vad vi får för energipolitik. De tänker upprepa spelet från 1976 att gå ut och värva röster med totalt olika budskap – i en situation där folkpartiet närmar sig moderaterna mer och mer.

Av omtanke om de många engagerade människor som har känt sympati för er kommer vi att avkräva er besked. Och vi kommer också att kunna lämna besked för egen del om vad väljarna har att räkna med ifall socialdemokraterna vinner valet i höst.

Förste vice talmannen anmälde att Hadar Cars, Ivar Franzén och Per-Richard Molén anhöllit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Fru talman! Efter att ha lyssnat på debatten här i dag vill jag inleda mitt anförande med ett citat av den person utanför den politiska kretsen som har det samlade ansvaret för landets elenergiförsörjning, nämligen generaldirektören i Vattenfall Carl-Erik Nyquist. Han skriver i tidningen Vi i Vattenfall nr 2 av den 10 mars 1988 följande:

”Det är viktigt att notera att det inte är av säkerhetsskäl som regeringen föreslår en förtida avveckling av två reaktorer. En stängning av två reaktorer innebär att ca 10 TWh el till lågt pris försvinner ur elsystemet. Det kommer att innebära merkostnader för samhället i storleksordningen 30–40 miljarder kronor.”

I den motion som jag väckt med anledning av propositionen om energipolitiken inför 1990-talet har jag tagit upp konsekvenserna för basindustrierna i Kopparbergs län vid en förtida avveckling av kärnkraften.

Fortfarande utgör basindustrierna ryggraden inom industrisektorn i Kopparbergs län. Trots en hård strukturrationalisering finns fortfarande vitala grenar kvar inom stålindustrin. Skogs- och pappersindustrin är fortfarande framgångsrik, trots mycket hård konkurrens från andra länder. Och när nuvarande fas i strukturrationaliseringen genomförs finns endast två gruvor kvar i länet, Garpenbergs och Falu gruvor. Även dessa verkar under stark prispress från omvärlden. Också industrier som inte tillhör gruppen basindustri lever under stark pris konkurrens från andra länder och är därmed beroende av produktionskostnaderna i form av elkostnader, såväl direkt som indirekt.

Det är beklämmande att allt det storartade arbete som lagts ner för att omstrukturera och förnya basindustrierna och arbetet med att förbättra kvalitet och effektivitet nu får ytterligare en törn genom höjt elpris. Att kompensera detta inom den elintensiva industrin är mycket svårt, eftersom priserna sätts på den internationella marknaden.

I betänkandets avsnitt om konsekvenser för industrin och sysselsättningen anges att en arbetsgrupp har till uppgift att till 1990 redovisa förslag till åtgärder så att rimliga villkor kan bibehållas för den elintensiva industrin. Det förutspås att speciella regionalpolitiska insatser kan bli nödvändiga för att säkerställa industrisysselsättningen i vissa utsatta orter och regioner. Det innebär att Kvarnsvedens drygt 1 000 anställda, Fors kartongfabriks 650 anställda, Smedjebacken-Boxholms 1 000 anställda i Smedjebacken, Svenskt Ståls 3 000 anställda i Borlänge och Avesta Jernverks 2 100 anställda i Avesta och Långshyttan blir beroende av politikernas välvilja. Det innebär också att regeringen gör Bergslagen – dit stora delar av Kopparbergs län hör – till ett nytt Norrbotten med årliga förhandlingar om stöd och hjälp till länets viktiga industrier. Dessutom vet vi att statliga subventioner inte alltid är en framkomlig väg när det avser exportindustrin. Det kan inte vara obekant för vare sig regeringen eller utskottsmajoriteten att subventionerade varor ofta utsätts för importstopp i för oss viktiga exportländer.

Med detta framtidsperspektiv kommer det att bli svårt för oss att få våra ungdomar att stanna kvar i hembygden och att få dem att verka i och utveckla länets industrier. Ett är nämligen säkert, och det borde energiministern veta: den unga generation som höjt blicken utanför landets gränser känner ingen

stimulans i att arbeta i företag med omöjliga villkor när det gäller att utvecklas och stå på egna ben.

Det förefaller märkligt att väl fungerande och miljövänliga kärnkraftsreaktorer tas ur bruk för att försätta landet i antingen en bristsituation eller i en situation med elproduktion från mindre miljövänliga energikällor. Det är ett dystert beslut som en riksdagsmajoritet kommer att fatta om en stund här i kammaren. Det är dystert för landets industriella framtid, för vår välfärd och för vår miljö.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna.

Anf. 35 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! För att inte det goda folket i Dalarna skall tro att fru Gard har rätt återgivit det energipolitiska beslut som vi skall fatta i denna kammare i dag, vill jag ur utskottets betänkande läsa upp följande, som just handlar om den elintensiva industrin:

"Utskottet är väl medvetet om att en fortsatt strukturomvandling är att vänta inom industrin. I detta sammanhang bör dock särskilt beaktas att den elintensiva industrin är väsentligt känsligare för förändringar i elpriset än övrig industri. Den tidigare nämnda arbetsgruppen skall uppmärksamma situationen för den elintensiva industrin. Utskottet vill markera betydelsen av att det inför den första avstämningstidpunkten år 1990 redovisas förslag till åtgärder som syftar till att vidmakthålla rimliga arbetsvillkor för den elintensiva industrin. I betänkandet NU 1987/88:41 om statens vattenfallsverk har utskottet uppmärksammat konsekvenserna för den elintensiva industrin av ett höjt förräntningskrav på Vattenfall. Det skall tilläggas att på längre sikt endast en begränsad del av en elprishöjning för den elintensiva industrin kan förklaras av att avvecklingen av två kärnkraftsreaktorer tidigare läggts. Utskottet vill särskilt betona vikten av att statsmakterna värnar om den elintensiva industrins långsiktiga överlevnadsmöjligheter, inte minst mot bakgrund av att denna industri har sin tyngdpunkt i Bergslagen och norra Sverige som kännetecknas av svåra sysselsättningsproblem."

Detta vill jag beteckna som dubbla garderingar.

Talet om att man om behov skulle uppkomma inte kan sänka priserna för denna industri på grund av konkurrens från utlandet stämmer inte heller. Vi har undersökt detta mycket noggrant i näringsutskottet i samband med våra utfrågningar, och beskedet från industrins företrädare är entydigt och klart: denna industri ute i Europa har i väsentligt större utsträckning än vad vi har dessa subventionerade priser, om man nu vill kalla det så.

Här har vi alltså verkligen både i propositionen och i betänkandet velat gardera den viktiga del av den svenska industrin som skogsindustrin, järn- och stålverken och den kemiska industrin utgör. Att de är oerhört viktiga för Bergslagen och för norra Sverige är vi helt överens om.

Anf. 36 MARGARETA GARD (m) replik:

Fru talman! Ja, Lennart Pettersson, jag har läst precis det som Lennart Pettersson läste upp här, och jag kan inte finna annat än att det betyder att man skall gå in med subventioner. Man skall göra Bergslagens industrier

beroende av politikernas välvilja, sade jag i mitt anförande. Det är precis det som sker.

Sedan tycker jag att det är mycket märkligt att Lennart Pettersson påstår att vi inte råkar ut för importrestriktioner när det gäller subventioner. Det har vi upplevt många gånger, framför allt då det gäller stålindustrin. Det kan bli på samma sätt i fråga om pappers- och massaindustrin. Vi vet ju – det borde Lennart Pettersson också veta som sysslar med EG-frågor – att importrestriktionerna är ett bekymmer för oss, om vi skall behöva gå in och subventionera industrin. Dessutom är det inte bra för vare sig de anställda eller industrin som sådan att leva på subventioner.

Anf. 37 TURE ÅNGQVIST (s):

Fru talman! I motionen N433 om Fatsjö kraftstation har frågan om framtiden för Vojmån i Vilhelmina kommun tagits upp.

För ett antal år sedan var frågan om byggande av Volgsjöforsens kraftstation aktuell i vår kommun. Det gällde det mest fiskrika och ur rekreationssynpunkt bästa fiskevattnet. Forsen låg i tätortens närområde på endast 3 kilometers avstånd och var mycket lättåtkomlig för såväl lokalbefolkningen som passerande turister.

I den diskussion och det beslut som föregick offrandet av Volgsjöforsen uttalades som ett oeftergivligt krav att Vojmån skulle sparas från utbyggnad på konventionellt sätt och att det, om ytterligare kraftutbyggnadsprojekt skulle komma till stånd, skulle få bli Fatsjö kraftstation som byggdes ut med överledning av vattnet samt att den gamla älvfåran skulle få behållas intakt.

Denna uppfattning att Fatsjö är enda framkomstvägen i vårt sista strömmande vatten sitter i ryggmärgen hos folket i vår bygd, och jag hoppas att ni förstår att den fråga som vi drivit om Fatsjö har sin upprinnelse långt tillbaka i tiden då vi tog ställning till att offra Volgsjöforsen.

Fru talman! Vilhelmina kommun har vid upprepade tillfällen klargjort sin inställning till vidare vattenkraftsutbyggnad och har under de senaste tre åren ihärdigt deklarerat sitt kompromisslösa motstånd till Vojmå kraftstation, den kraftstation som fanns med i vattenkraftsberedningens förslag och som riksdagen beslutat om.

Som motiv till detta beslut anfördes i huvudsak att Vojmåprojektet i förhållande till Fatsjöprojektet skulle innebära en mindre inverkan på naturen och ha en bättre ekonomi.

Vad gäller inverkan på naturen är det numera klarlagt att det var en felaktig bedömning. Det gavs tidigare sken av att Vojmån skulle byggas ut som strömkraftverk, utan dygnsreglering, vilket är totalt felaktigt. Detta har kommunen mycket noggrant påtalat i de skriftväxlingar och uppvaktningar som skett i denna fråga.

Vad gäller ekonomin gjordes i ett inledande skede en riktig bedömning, men projektet kan nu avvisas och i synnerhet i framtiden komma att avvisas med tanke på de energipriser som förutses för framtiden.

En samlad bedömning, där hänsyn tagits till alla faktorer som kan påverka enskilda och allmänna intressen, naturvårdsintressen och miljö, sysselsättning, kraftekonomi och framtida behov av energi från icke kärnkraftsbaserad produktion, ger klart vid handen att Fatsjö kraftstation skulle vara det riktiga

alternativet vad gäller utnyttjande av Vojmåns vatten.

Vi har icke drivit någon egen elkraftspolitik, utan vår avsikt har hela tiden varit att ta fram och peka på det bästa alternativet i förhållande till det förslag som vattenkraftsberedningen på felaktiga grunder lade fram för riksdagen 1983.

Det är ju samma vatten vi pratar om i båda fallen. Varför får då inte folkflertalet i kommunen ha ett avgörande inflytande på det sätt på vilket vår sista älv skall byggas ut, om den skall byggas ut? Det är den frågan vi ställer oss i dag då vi sett det spel som pågått på olika fronter i denna fråga.

Näringsutskottet har i detta betänkande och i förra årets betänkande icke tagit intryck av de, enligt min uppfattning, överväldigande argument som talar för att om någon utbyggnad skall ske, så måste Fatsjö kraftstation komma till utförande.

Frågan har också varit aktuell i energidepartementet, där Vilhelmina kommun och länsstyrelsen i Västerbottens län i en gemensam skrivning gjort framställan om att bygga Fatsjö kraftstation i stället för den i planen för vattenkraftsutbyggnad beslutade stationen nedströms Vojmsjön. Regeringen har i beslut så sent som den 11 februari i år avvisat kommunens och länsstyrelsens framställan.

Då såväl utskottet som regeringen icke är intresserade av det förslag som förts fram i motioner och i olika uppvaktningar och skrivelser, kan jag bara konstatera att det krafttillskott om 225 GWh som Fatsjö kan producera icke är intressant som en liten men dock andel som kommer att behövas vid en framtida kärnkraftsavveckling.

Vi kommer därför framgent att avvisa såväl Volgsjö som Fatsjö kraftstationer, vilket också kommer att framgå i vårt lokala handlingsprogram inför kommande val.

Vi förväntar oss därför nu att förslag läggs fram om att planerna på en kraftstation i Vojmån utsorteras och icke fullföljs. Vi hoppas framgent få ägna våra krafter åt att ta fram och förverkliga det fiskeprogram för Vojmån som var aktuellt för ett antal år sedan, då den fiskrika Volgsjöforsen togs i anspråk för den elenergiproduktion som vi alla är beroende av. Fiske kan ju också generera energi, men på annat sätt.

Fru talman! Vad gäller den effekt i sysselsättning som man pekar på i motionen, ca 300 jobb i fem år plus bieffekter, vilket så väl behövs i våra bygder, får vi inte räkna på något stöd från energidepartementet. Det är väl som vanligt så att det slitstarka industridepartementet får rycka ut och lyfta det som icke andra orkar med.

Vi får nu i kommunen samla oss kring det faktum att någon sysselsättning genom vattenkraftsutbyggnad icke längre är möjlig. Vi får klara frågan om arbete åt våra vattenrallare och gruvarbetare och övriga berörda på annat sätt.

Vi förväntar oss stöd från industridepartementet i de strävanden som pågår i vår kommun att ordna ersättningsjobb i våra vackra fjälldalar.

I detta anförande instämde Roland Brännström (s).

Anf. 38 HADAR CARS (fp) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna kan fortsätta att inbördes diskutera vilka vackra outbyggda vattenfall som skall eller inte skall byggas ut. Om man vill ha en garanti för att det inte skall ske någon utbyggnad alls skall man ge ökat stöd till folket.

Anf. 39 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! När jag snabbt blickar ut över kammaren, noterar jag att där inte finns en enda skåning i dag då vi skall fatta ett för Skåne mycket viktigt beslut, nämligen beslutet om avveckling av ett aggregat i Barsebäck.

När vi för några år sedan hade en folkomröstning om kärnkraftens vara eller icke vara i Sverige fanns det en kraftig majoritet i Skåne i allmänhet och i Malmö i synnerhet för linjerna 1 och 2. Linje 3 fanns i stort sett bara på papperet. Enligt de undersökningar som har gjorts efter folkomröstningen har situationen inte förändrats. Jag vill då poängtera att det ingenstans på valsedlarna stod att kärnkraften skulle avvecklas före år 2010, utan avvecklingen av kärnkraften skulle baseras på kärnkraftverkens säkerhet och ingenting annat.

Fru talman! Det är nog många i Skåne som under lång tid har förvånats över att det kärnkraftsaggregat som en samlad expertis anser vara det säkraste i hela världen skall tas ur drift i den första omgången. Kan man agera mer inkonsekvent?

Som skåning är jag också bekymrad över det som har sagts från denna talarstol för en tid sedan, och som även i massmedia har sagts av yrkesmilitärer och militära forskare och experter, om att man med dagens försvarsanslag i ett krisläge inte kan försvara Skåne. Nu skall vi snart fatta beslut om en minskning av tillförseln av energi till Skåne. Det sista är inte mitt eget påstående, utan det läste jag i en tidningsartikel skriven av Lennart Daléus för inte så länge sedan, och han kan inte vara helt okänd för dem som vill snabbavveckla kärnkraften. Dessutom kommer detta beslut att innebära att vi får en försämring av miljön i Skåne.

Om man skall avveckla ett aggregat, måste det med nödvändighet innebära att man har alternativ, och alla i dag kända och beprövade alternativ påverkar miljön negativt. Dessutom innebär detta beslut, särskilt för Skåne, där man har många villor och andra bostäder som är eluppvärmda, att många enskilda hushåll kommer att bli tyngda av nya avgifter för något så vardagligt som värme och ljus.

Det finns också en del företag som kräver ganska mycket energi. Dessa företag kommer på detta sätt att tvingas öka sina personalkostnader med ett i vissa fall så stort antal procent att det kan ifrågasättas om dessa företag kommer att kunna existera på samma nivå som i dag. I stället för att ha tillgång till billig energi med målsättning och möjlighet att utveckla och anställa fler människor, får företagen i dag kämpa till det yttersta för att behålla vad de har.

Varför, fru talman, har denna situation uppstått? Man kan säga att den bl. a. beror på en intern tvist inom socialdemokratin. Barnen hos socialdemokraterna, SSU, har protesterat mot kärnkraften. Detsamma har kvinnoförbundet och broderskapsrörelsen gjort. Av den anledningen vågar socialde-

mokraterna inte längre stå fast vid det som de lovade svenska folket vid folkomröstningen 1980, nämligen att säkerheten skulle få avgöra när kärnkraftverken skulle tas ur drift.

En annan faktor som också har vägt tungt i detta sammanhang, åtminstone enligt min bestämda uppfattning som är baserad på den debatt som har ägt rum, är situationen i Danmark. I Danmark har man nämligen mer eller mindre officiellt riktat en oerhörd kritik mot Barsebäck och mot Barsebäcks placering. Nu hör det emellertid till saken att när man en gång bestämde sig för att detta verk skulle ligga där det ligger fick danskarna en förfrågan, och de sade okej. I dag är det andra tongångar från danskarna. Jag vill påstå att den kritik mot Barsebäck som under lång tid har förts fram i Danmark har bemötts mycket svagt från svenskt håll. Man kan säga att argumenten från svenskt håll i stort sett har varit obefintliga.

När nu ett aggregat skall tas ur drift i Barsebäck, vad bjuder då danskarna oss på? Jo, de bjuder på ökade utsläpp från kolkraftverk till Skåne. Om man är realist är risken uppenbar att danskarna kan komma att exportera mer el till Sverige framöver. Och den övervägande delen av den danska elen produceras i kolkraftverk. Och dessa kolkraftverk har utsläpp. Det är klart att det är de länder som ligger närmast dessa kolkraftverk som drabbas värst av utsläppen. En effekt av att vi i Sverige nu skall ta ett aggregat ur drift i Barsebäck är en försämring av miljön i Skåne, och det är sannerligen ingenting som vi är tacksamma för. Därför hade det, fru talman, varit bättre att gå på den linje som de tolv moderaterna inom Sydkrafts distributionsområde står bakom, nämligen att man skall senarelägga avvecklingen.

Om vi i dag fattar beslut om avveckling måste vi också tala om vad vi skall ha i stället. Det blir då kol och gammal beprövad teknik, och vi vet vad detta får för effekt på miljön. Om man i stället väntar tio år kan man dra nytta av den snabba utvecklingen inom teknikens område som trots allt sker. Det finns, fru talman, inte någon anledning att ha så bråttom.

Socialdemokraterna säger i dag att de är eniga. Om det inte är fel på mina ögon, min TV och mina tidningar, så har det funnits ett starkt motstånd åtminstone i Skåne från LO-håll mot detta förslag som en majoritet tyvärr kommer att fatta beslut om i riksdagen.

Vi har också sett att centerpartiet är mycket aktivt i dessa frågor. Men centerpartiet finns över huvud taget knappast representerat i de skånska tätorterna. Jag tror att fler och fler börjar tycka att centerpartiet inte driver en realistisk energipolitik.

Vi har också, fru talman, i dag hört hur representanter för vpk i fråga efter fråga i denna talarstol blåser upp sig. Vpk är det parti, åtminstone i Sveriges riksdag, som är den största förespråkaren för demokrati. Men i de länder där kommunisterna finns i majoritet kan man knappast stava ordet demokrati. Vi hade förra veckan en flyktingdebatt, där vpk tyckte att vi i princip skulle öppna dörrarna i Sverige för vem som helst att komma hit. Men i de länder där kommunisterna har makten har man ingen flyktingpolitik, där är dörrarna helt stängda.

Vad gäller energipolitik är vpk, som vi hört i dag, förespråkare för en snabb och total avveckling av kärnkraften. Men i de länder där kommunist-

na har makten sker faktiskt ingen avveckling utan en kraftig och avancerad utveckling.

Fru talman! Låt oss anta att vi – man skall inte önska andra ont – 1995 skulle få ett torrår i Sverige, hade stängt Barsebäcksverket och var tvungna att stänga av delar av Skåne och södra Sverige. När vi tryckte på knappen skulle vi inte få något ljus, ingen ström i spisen eller i frysboxen och företagen måste stänga. Då hoppas jag att människorna inte har glömt bort vilka partier som stod bakom det beslut som tyvärr en majoritet i Sveriges riksdag kommer att fatta om någon timme.

I detta anförande instämde Ingvar Eriksson (m).

Anf. 40 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Låt mig först konstatera att Barsebäcksverket är ett av de sämst placerade kärnkraftverken i världen. Att det har en filteranläggning är bra. Säkerheten höjs då något. Däremot, Sten Andersson i Malmö, är det i flera avseenden av gammal konstruktion med utanpåliggande kylsystem osv. och kan på intet sätt klassas som världens säkraste kärnkraftverk. Att säga att det är ett verk av god genomsnittlig kvalitet är nog närmare sanningen.

Om det nu skulle gå så olyckligt att vi hamnade i krig – Sten Andersson var inne på att försvara Skåne – då skall vi stänga alla kärnkraftverk. I det läget vore det faktiskt oerhört tacknämligt om vi hade börjat avvecklingen så att stängningen av kärnkraftverken blev mer problemfri, att vi var mindre beroende av kärnkraftverken.

Jag har tidigare här talat om att vi i dag producerar i vårt energisystem i stort sett 20 miljarder kilowattimmar "fri" energi som vi inte använder. Den krissituation som Sten Andersson här målade upp förutsätter att vi driver en helt ansvarslös moderatpolitik, att vi till varje pris ökar vår energianvändning. Jag har svårt att se någon sorts välfärd i detta. Allt talar för – forskare och experter är överens om detta – att en effektivare energianvändning och övergång till förnybar energi är ett måste om vi långsiktigt skall klara ekonomi och miljö. Aldrig så små ansatser i denna inriktning fram till 1995 kommer att ge oss mycket gott om elenergi även när vi stänger Barsebäcksverket och ett verk i Ringhals.

Anf. 41 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Jag börjar med att diskutera Barsebäcksverkets läge. Det är bara att ta fram en karta och se hur alla andra kärnkraftverk är placerade runt om i världen. Då finner man att Barsebäcksverket faktiskt inte är så speciellt dåligt placerat.

Sedan till Ivar Franzéns bedömning av Barsebäcksverket ur säkerhetssynpunkt. Ivar Franzén må ursäkta men jag vill ändå ställa mig i den rad av människor som håller med den förkrossande majoriteten av experter världen över om att Barsebäcksverket är ett mycket säkert kraftverk. Jag hyser faktiskt större tilltro till dem än till Ivar Franzén i denna fråga.

Vad händer om Sverige skulle hamna i krig? Detta problem drabbar faktiskt de flesta industrialiserade länder i dag. Men om vi med raska steg skall kliva tillbaka till stenåldern då blir självfallet effekterna betydligt mindre.

Anf. 42 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Jag har själv läst den rapport som experterna gjort om Barsebäcks säkerhet. Det är ett genomsnittligt säkert kärnkraftverk. Men jag noterar förändringen hos Sten Andersson i Malmö: Världens säkraste blir mycket säkert. Det är en mycket viktig nyansering. Vi kan ha olika åsikter om hur säkert ett verk skall vara för att man skall känna trygghet.

Om vi ena gången hävdar att det inte är några som helst problem med att stänga alla på en gång om det blir krig och andra gången säger att stängning av två reaktorer i ett elsystem som är väldimensionerat är något av en katastrof, då måste man ändå konstatera att logiken och trovärdigheten saknas helt i sådana påståenden.

Anf. 43 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Fru talman! Jag är så pass optimistisk att jag faktiskt förutsätter att varken Sverige eller något annat land i Europa skall hamna i ett storkrig. Vi skall alltid i första hand planera vårt agerande därefter.

Vad gäller säkerheten i Barsebäcksverket vill jag nu understryka att en förkrossande majoritet av experter påstår att Barsebäcksverket är världens säkraste kärnkraftverk.

Anf. 44 BIRGER ROSQVIST (s):

Fru talman! I folkomröstningen om energipolitiken 1980 röstade en majoritet av svenska folket för att kärnkraften skall avvecklas "i den takt som är möjlig med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för att upprätthålla sysselsättning och välfärd". Vid senast fattade energipolitiska beslutet, grundat på regeringsförslag från i maj och riksdagsbeslut i december förra året, beslöts att "tillförseln av energi och resultaten av hushållningen avgör när reaktorer tas ur drift".

Det finns nu, sex månader senare, i varje fall inget underlag, ingen händelse eller orsak som kan motivera beslut om att tidigare lägga stängning av säkerhetsmässigt väl fungerande och elproducerande kärnkraftsreaktorer, vilkas produktion alltemellanåt efterfrågas till sista kilowatt av industrin och folkhushållet.

Statens energiverk, som haft regeringens uppdrag att ta fram prognos över elanvändningens utveckling, kom fram till ett så lågt behov av elkonsumtion i landet fr. o. m. 1997 att elproduktion från två reaktorer av tolv blir obehövligt. Dock är, som konstateras i propositionen, denna prognos som alla prognoser behäftad med avsevärda osäkerheter.

Många remissinstanser invänder också mot energiverkets prognos. Här återfinns praktiskt taget hela producentsidan när det gäller elkraft. Här finns också Landsorganisationen, som anser att energiverket gjort en alltför ytlig analys av den framtida elanvändningen. Enligt LO talar sannolikheten för att elbehovet i mitten av 1990-talet blir avsevärt större än vad energiverket beräknat. Både LO och TCO kräver – mot bakgrund av att man håller energiverkets prognoser för felaktiga – att det till ett konkret beslut om avveckling kopplas lika konkret beslut om ersättande produktionskapacitet med motsvarande effekt. Från LO-håll sägs vidare i annat sammanhang att den första nedläggningen skulle enligt folkomröstningen ske i slutet av

1990-talet. Om avvecklingen skall tidigareläggas, skall det finnas ett ordentligt underlag som visar vilka effekterna blir för sysselsättningen, levnadsstandarden, regionerna – och hur samhället skall klara tillförseln av el.

Det finns inte nu något sådant underlag utan bara aviserade utredningar som kan vara klara 1990. Därför borde ju ett nedläggningsbeslut anstå till dess. Frågan gäller många människors välfärd. Beslut som negativt kan påverka ekonomi och sysselsättning ger följder som alltid drabbar vanliga löntagare hårdast.

Men nu är det positivt att näringsutskottet vill ha ett så aktuellt material som möjligt för en avstämning 1990 av samhällets kostnader för den takt i nedläggningen av produktionskapacitet beträffande el som en avveckling av väl fungerande kärnkraftverk redan i mitten av 90-talet skulle betyda.

Vidare har jag, herr talman, också noterat att utskottet upprepar sitt och riksdagens ställningstagande från i höstas, där det sägs att tillförsel av energi och resultat av hushållning avgör när reaktorerna kan tas ur drift. Utskottet betonar nu också att det inför den s. k. kontrollstationen 1990 görs klart hur en stängning av produktionskapacitet skall ske utan att resultera i elbrist eller osäker tillförsel i mitten på 90-talet. Den redovisningen skall också föreläggas riksdagen.

Med dessa uttalanden från utskottet går man såväl LO som TCO till mötes på väsentliga punkter. Detta sammanfaller ju också med de synpunkter som anfördes från producentsidan i remissomgången. Jag tycker det är bra att utskottet gör dessa påpekanden och också ställer upp vissa villkor.

Herr talman! Frågan om kärnkraftens vara eller inte vara blev en politisk stridsfråga i mitten på 70-talet. Den hade troligen en avgörande roll i valutgången 1976, då det blev borgerlig valseger.

När man nu tar del av förslag och synpunkter från moderata samlingspartiet om kärnkraften i vår energiförsörjning, så har jag i minnet helt klart hur detta parti agerade inför valet 1976, när det gällde att med alla metoder komma åt regeringsmakten. Då var man med på att göra upp avvecklingsplaner att sättas i kraft på kort tid, då var man med på att skrämma och oroa med härdsmltor och exploderande reaktorer, då utsattes i den politiska debatten de som ville hålla fast vid fastlagt program för energiutbyggnaden för kritik som innebar att de skulle vara oansvariga och utan insikt om kärnkraftens faror, att de saknade respekt inför säkerhetskrav. Ni förde debatten i ert parti på en mycket låg nivå, måste jag säga.

Jag ansåg då att vi behövde kärnkraften, och jag anser nu också att vi behöver den ett antal år framöver. Men ni moderater var med om att bygga upp den rädsla som en del människor känner inför kärnkraften. Ni hade också hjälp – direkt eller indirekt – av företrädare för näringslivet på hög nivå. Taktiken var: Borgerlig valseger går i första hand. Kärnkraftsfrågan – dvs. nödvändig elproduktion – får lösas när valsegern är över. Vi vet hur det gick. Vi vet vilka konvulsioner som skapades. Vi vet att de finns kvar.

Det är bara synd att en så viktig fråga som denna en gång blev ett politiskt tillhygge. Den gav åt er moderater och er anknytning en kortvarit lycka. Den lyckan var alltså förgänglig. Kvar finns oro och rädsla hos de människor som ni påverkade då. Det är främst den kvarvarande oron och rädslan som i dag styr frågan om kärnkraftens existens i vårt kraftförsörjningsprogram i Sverige.

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

*Energipolitik inför
1990-talet*

Jag skulle vilja fråga: Finns det inte plats för åtminstone någon självkritik när den form av rädsla dyker upp som grundas på oro för framtida brist på säker och billig elförsörjning, oro för de kostnader som kommer att uppstå till följd av förtida stängningar, och naturligtvis även oro för sysselsättning och trygghet bland berörd personal?

Under detta anförande övertog tredje vice talmannens ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 45 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Birger Rosqvist har nu här i kammaren erinrat om det som framhållits tidigare i debatten – vad tunga organisationer som Landsorganisationen, Industriförbundet, Skogsindustriförbundet osv. har haft att säga om den förtida avvecklingen. Jag förstår att de instansernas yttranden oroar Birger Rosqvist. Jag delar hans uppfattning att det hade varit värdefullt om konsekvenserna av de beslut som vi i dag skall fatta först hade varit utredda.

Nu har ju utskottets majoritet av socialdemokrater gått ett steg åt rätt håll när det gäller kontrollstationen 1990. Man har sagt att resultatet av kontrollstationen skall underställas riksdagen. Men man har inte, efter den stora uppvisningen i Rosenbad för en tid sedan, med statsministern, industriministern, finansministern och miljö- och energiministern på podiet, vågat gå så långt att man sagt att man 1990, på basis av den kunskap man då har, faktiskt skall få avgöra om det är dags att ta steget till avveckling 1995/96. Det tycker jag att man skulle ha sagt. Hela betänkandet hade varit mycket starkare om man hade gjort kontrollstationen 1990 till en verklig kontrollstation. Jag är säker på att Birger Rosqvist i sitt hjärta helt stöder mig på den punkten. Och jag är övertygad om att flertalet av socialdemokraterna i näringsutskottet också i sitt hjärta delar den uppfattningen – och att det är därför de ändå har begärt att riksdagen skall få ta ställning till frågan 1990, att man inte skall överläta ställningstagandet till regeringen, som hade föreslagits i propositionen.

Jag beklagar bara att ingen av er har modet att gå så långt att ni också vågar säga klart ut att det är vid det tillfället, då man vet konsekvenserna för sysselsättningen och industrijobben i Sverige, som man skall fatta det faktiska beslutet. Det hade varit ganska snyggt, och ett ögonblick trodde jag att Birger Rosqvist, som jag känner som en modig person, skulle våga ta det steget. Men se, också han slant.

Anf. 46 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Birger Rosqvist har alltid gjort sig känd för att vara kärnkraftsvänlig, och han har i anslutning till varje proposition om ytterligare något steg när det gäller kärnkraftsavvecklingen väckt en motion om behovet av ökad saklig information om kärnkraften. Jag förmodar att Birger Rosqvist känner sig tvingad att å ena sidan skapa någon form av balans i sin kärnkraftsvänlighet och å andra sidan försöka bygga upp en vrånbild genom att påstå att vi moderater genom att tala om härdsmän har skrämt upp folk.

Jag tycker att Birger Rosqvist har all anledning att kritisera sin egen socialdemokratiska regering för att den inte, trots Birger Rosqvists påpekan-

den, har hjälpt till att få fram den sakliga information som både vi moderater och Birger Rosqvist upplever som kolossalt angelägen.

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter debatten om näringsutskottets betänkande 41.)

*Ny ekonomisk styrning
av statens vattenfalls-
verk m. m.*

Kammaren övergick till att debattera näringsutskottets betänkande 41 om ny ekonomisk styrning av statens vattenfallsverk m. m.

Ny ekonomisk styrning av statens vattenfallsverk m. m.

Anf. 47 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Av praktiska skäl skulle vi väl egentligen ha tagit tillfället i akt och diskuterat detta ärende i anslutning till det förra. Själv hade jag gärna velat att, vilket väl också var tänkt från början, riksdagen skulle ha behandlat frågan om ekonomisk styrning av statens vattenfallsverk betydligt tidigare. Men av skilda skäl har alltså den förevarande situationen uppstått.

Det förslag från regeringen om ekonomisk styrning av statens vattenfallsverk som behandlas i detta betänkande utgörs av en mycket tunn proposition, som egentligen kan te sig relativt oskyldig. Man vill att ägaren Vattenfall skall åläggas ökade krav på avkastning, något som väl låter riktigt. Men det är inte vanligt att det är ägarna som ålägger ett bolag högre krav på avkastning, utan det är mestadels styrelsen som både formulerar och lägger fast de mål som man strävar emot.

Förslaget innebär att staten, alltså regeringen, ålägger Vattenfall att leverera in mera pengar till statskassan. Det rör sig om drygt 3 miljarder kronor per år under en treårsperiod. Redan nästa år höjer därför Vattenfall elpriserna med 10 % och med lika mycket 1990 och 1991.

Eftersom Vattenfall är marknadsledande, kommer de privata kraftbolagen att helt naturligt följa Vattenfalls exempel och höja priserna för sina kunder lika mycket. Totalt innebär regeringens förslag att man belastar det svenska folkhushållet med ytterligare 6 miljarder kronor per år. De privata bolagen skall inte – det fick vi ju bekräftat av Lennart Pettersson – räkna med att få behålla någonting av det inflöde av pengar som det här är fråga om. Redan nu sitter man i finansdepartementet, som statssekreteraren därstädes nämnde vid en av moderaterna begärd utfrågning i näringsutskottet, och skriver på direktiven till den utredning som skall lägga fram förslag om högre skatter på el.

Herr talman! Detta är inte rimligt. Regeringen begär dessutom ett riksdagsbemyndigande att framöver inte behöva fråga riksdagen om lov för att höja Vattenfalls avkastningskrav. Med andra ord kommer socialdemokrater och folktoparter i verkligheten att här om en stund ge regeringen ett nytt eget skatteinstrument och en egen skattekälla att ösa ur. Det har de två partierna i en ohelig allians kommit överens om.

Jag tycker att detta är skandal. Industriförbundet ifrågasätter så höga avkastningskrav som de som regeringen föreslår och jämför därvid med annan liknande verksamhet.

Regeringen utnyttjar Vattenfalls monopolställning till att öka statens inkomster på elkonsumenternas bekostnad. Detta är upprörande och strider mot de principer som hittills har gällt för statlig affärsverksamhet. För att tillgodose konsumentintresset och eliminera monopolintressen har tidigare riksdagar tillämpat den självkostnadsprincip som fortfarande används av kommunerna när det gäller deras elverk, renhållning etc.

Det förvånar mig inte att socialdemokraterna mera tänker på staten och dess inkomster än på konsumenterna. Men det förvånar mig storligen att folkpartiet vill ställa upp för detta och för att understödja monopol tendenser. Jag trodde i min enfald, herr talman, att folkpartiet ställde upp *mot* monopolen och *för* konsumenten samt *mot* statlig prispolitik och *för* marknadsstyrning. Men så är det inte.

Tvärtom medverkar folkpartiet här, liksom när det gäller höjningen av oljeskatten, till att förstärka statskassan och frånta de enskilda det de får över efter skatt.

Folkpartiet föreslår att de privata kraftbolagen skall tvingas bygga upp fonder eller inleverera sina pengar till staten. Till råga på allt säger folkpartiet att den höjning av elpriserna som nu föreslås inte är tillräcklig utan måste följas av flera. Den signalen har finansdepartementet registrerat. För den, herr talman, behövs ingen extra fin avlyssningsutrustning.

Centern går emot regeringens förslag och presenterar ett eget, som inte inbjuder till lika stora elprishöjningar. Det är bra.

Som jag tidigare nämnt har Nobelindustrier som ett resultat av de högre avkastningskraven på Vattenfall beslutat att lägga ned sin anläggning i Ljungaverk. Det är en stor besvikelse, herr talman, att behöva konstatera att alla de ledamöter på Västernorrlandsbanken, som ändock borde känna ett intresse av att stödja de anställda i Ljungaverk inte nu finns i plenisalen. Detta visar att man mera ställer upp för partiet än för sina egna väljare i länet.

Detta förslag om höjning av Vattenfalls avkastningskrav är bara början. Socialdemokrater, och uppenbarligen också folkpartister, visar liknöjdhet för de regionalpolitiska problem som detta medför, speciellt i fråga om Norrlandslänen. Skälen till detta är förståeliga. Varför skall man spruta in en eller annan miljard i Norrbotten eller Bergslagen, när man i nästa andedrag – i form av högre krav på avkastning i Vattenfall och därmed högre eltaxor – brandskattar dem på ett mycket större belopp? Är det industripolitik och regionalpolitik, signerad socialdemokrater och folkpartister.

Herr talman! Eftersom näringsutskottet till förslaget om införandet av en s. k. kontrollstation år 1990 har kopplat ett krav på att en arbetsgrupp skall studera konsekvenserna av högre elpriser för den elintensiva industrin, så borde det logiska vara att höjda avkastningskrav nu avvisades av riksdagen. Det är givetvis bättre att låta denna arbetsgrupp få fundera över detta och att ett genomtänkt förslag presenteras riksdagen någon gång under hösten 1990 eller våren 1991, så att man har hunnit se över alla de faktorer och tagit fram allt det underlag som skall ligga till grund för energipolitiken efter år 1990.

Vi moderater motsätter oss prishöjningar av elen till följd av högre avkastningskrav på Vattenfall.

Den svenska elmarknaden har enligt vår uppfattning fungerat bra under decennier och har gett oss en i jämförelse med de allra flesta länder effektiv elbransch.

Att låta politiska beslut styra elpriset på det sätt som socialdemokrater och folkpartister vill vore inte bra.

Vattenfalls monopol måste brytas sönder. Vi moderater vill ha en uppdelning av Vattenfall på flera regionala bolag. Marknaden behöver flera aktörer. Då fungerar den bättre. Skulle vi redan nu ha haft en uppdelning av Vattenfall i flera bolag, skulle Vattenfall, mot bakgrund av de tankegångar om högre avkastningskrav som nu redovisas, inte ha kunnat vara marknadsledande.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag konstatera att socialdemokraternas energipolitik mera är baserad på omtanke om den egna maktpositionen än på omtanke om konsumenterna, miljön, industrin och svenskt välbefinnande.

Av Birgitta Dahls energipolitik blev det bara en tumme, om än tillräckligt störande, speciellt om den stötts av det pekfinger som hon ofta riktar mot de djupt kunniga professorer och tekniker som vågar ge uttryck för en annan uppfattning eller mot Vattenfalls eller Sydkrafts ledning, när man där säger något som inte sammanfaller med energiministerns strategi.

För Kjell-Olof Feldt och finansdepartementet har vårens socialdemokratiska energipolitik med stöd av folkpartiet blivit bingo, eftersom den leder till ett ökat inflöde av pengar till statskassan om många miljarder.

Men för konsumenterna – för alla oss som konsumerar el – innebär det ökade utgifter. Sådant är livet med en socialdemokratisk politik, när den stöds av folkpartiet – partiet som vill använda både hjärna och hjärta.

Vad har man använt i energipolitiken?

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till de moderata reservationerna vid näringsutskottets betänkande 41.

Anf. 48 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Som jag tidigare i dag har redovisat, anser folkpartiet att priset på energi är en viktig faktor när det gäller att åstadkomma förutsättningar för den avveckling av kärnkraften till år 2010 som är en väsentlig del av folkpartiets energipolitik. Mot denna bakgrund har vi också funnit det både skäligt och riktigt att öka avkastningskravet på Vattenfall.

Ökade avkastningskrav på Vattenfall leder till en ytterligare höjning av elpriset. Det leder också till att Vattenfall får resurser att satsa mera på både hushållning och alternativ kraftproduktion. Enligt vår uppfattning får höjda avkastningskrav på Vattenfall även konsekvenser för andra kraftbolag, som också får tillfälle att höja sina avgifter och därigenom skaffa sig ökade inkomster. Vi anser att de inkomsterna skall användas på samma sätt, dvs. de skall resultera i att utrymme skapas för åtgärder för hushållning och alternativ kraftproduktion. Detta är, med våra utgångspunkter, en fullt rimlig politik. Men om man har de utgångspunkter som moderata samlingspartiet har kan det vara rimligt att komma till andra slutsatser. Om man inte har för avsikt att avveckla kärnkraften år 2010 behöver man inte, i varje fall inte i nuläget, vidta åtgärder av detta slag. Jag har respekt för det.

Jag har ägnat mina inlägg i dagens debatt åt att i allt väsentligt granska och kritisera regeringens energipolitik. Jag har undvikit att rikta angrepp mot de andra borgerliga partierna. Alla partier har rätt att utforma sin egen politik och lägga fram de förslag de finner riktiga och befogade. Det brukar vi i

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

*Ny ekonomisk styrning
av statens vattenfalls-
verk m. m.*

allmänhet vara överens om, och vi kommer från folkpartiets sida alltid att göra det. Vi brukar från moderata samlingspartiet, och inte minst, från partiets tidningar få höra att vi uppträder som splittrare och att vi förstör för de borgerliga, om vi säger något elakt om de förslag som moderaterna lägger fram. Jag tänker inte göra det. Det får Per-Richard Molén bli ensam om.

Herr talman! Vi i folkpartiet anser att Vattenfall på lång sikt skall ges en annan organisation. Vi menar att man skall dela upp Vattenfall i tre fyra regionala bolag, som skall förvandlas till aktiebolag. Dessa senare skall kunna säljas till anställda och andra som är engagerade, så att de blir privata företag. Vi tror att det är riktigt att göra så, att det förstärker konkurrensen och att verksamheten på det sättet blir effektivare. Vi förbehåller nuvarande Vattenfall rätten att, såsom en statlig myndighet, svara för ledningsnätet för högspänd elkraft. Detta är en politik som, såvitt jag förstår, på denna punkt överensstämmer med vad mina kamrater i moderata samlingspartiet och centerpartiet har framfört i sina förslag. Jag tycker att det är värdefullt att vi tar fasta på det som förenar oss. Men varje parti har samtidigt rätt att utforma den politik man tror är gagnrik för landet på lång sikt.

Anf. 49 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Centern har under flera år krävt åtgärder för att öka konkurrensen på den svenska elmarknaden. Den monopolliknande ställning som Vattenfall har i dag innebär en betydande styrning av energipolitiken vid sidan av de beslut som riksdag och regering fattar. Det förslag vi nu skall behandla om ny ekonomisk styrning av Vattenfall ger visserligen Vattenfall förutsättningar som är mer likartade dem som gäller för privata och kommunala elproducenter, men någon egentlig möjlighet till konkurrens på lika villkor skapas inte.

Herr talman! Jag skall kort redovisa centerns alternativ till regeringsförslaget. Vi i centern anser, i likhet med vad vi framfört i tidigare förslag, att det skall finnas ett nationellt bolag – vi kallar det här för Vattenfall AB – som svarar för driften av stamlinjenätet och alla de myndighetsfunktioner som i dag ligger på Vattenfall. Med hänsyn till det beslut som fattats om avveckling bör kärnkraftsdelen läggas inom det nationella bolaget. Därmed får detta bolag ungefär samma utformning och uppgifter som det vi i tidigare motioner kallat för Kärnstambolaget. I övrigt bör dock, med de angivna utgångspunkterna, uppläggningen genomföras i syfte att nuvarande regionala enheter, Vattenfall Norrbotten, Vattenfall Mellersta Norrland, Vattenfall Mellansverige, Vattenfall Östverige och Vattenfall Västverige, blir självständiga bolag. Dessa bolag övertar all vattenkraft, alla distributionsanläggningar och värmeanläggningar samt Vattenfalls verksamhet i övrigt inom sitt område, exkl. kärnkraftverken.

De regionala bolagen kan äga andelar i kärnkraftverken men också välja att efter behov köpa elström per kontrakt eller via kraftbörsen. De regionala bolagen skall vara helt självständiga bolag och kommer att fylla en viktig funktion i den regionala utvecklingen, samtidigt som det skapas en sund konkurrens mellan såväl de regionala bolagen som övriga privata energiproducenter.

Det finns inom Vattenfall i dag en omfattande forsknings- och utvecklings-

verksamhet. Denna verksamhet bör, som vi tidigare har föreslagit, hållas samman i ett fou-bolag. Formerna för finansiering av fou-bolaget kommer vi att ta upp i vår energipolitiska motion. Den har vi icke hunnit nämna tidigare i dag. Fou-bolaget skall få ett litet bidrag men i övrigt leva på egna meriter och kunna sälja tjänster i konkurrens med högskolor och universitet samt andra utvecklingsbolag. Lönsamhetskraven för de olika bolagen, fränsett fou-bolaget, kan vara i den storleksordning som föreslås i propositionen men bör inte fastläggas av regering eller riksdag. Lönsamhet bör uppstå som en följd av att verksamheten bedrivs på marknadsmässiga villkor. För bolagens sunda utveckling krävs en vinstnivå i ungefär den storleksordning som anges i propositionen. Genom ökad konkurrens skall denna lönsamhet i första hand uppnås genom effektivare bedriven verksamhet och i mindre omfattning genom prishöjningar.

Vårt förslag innebär vidare att företagen får en form som inte kräver några särskilda regler för beräkning av skatt m. m. Detta innebär en förenkling i förhållande till regeringens förslag.

Möjlighet bör även öppnas för aktieförsäljning i särskild ordning, som syftar till att göra kärnkraftsaktierna till folkaktier. Målsättningen måste vara att sprida ägandet och skapa ett brett folkligt och regionalt förankrat ägande. Det kommer därför att krävas spärregler som förhindrar att dominerande aktieposter samlas i en ägares hand.

Det jag nu har anfört är bakgrunden till att vi föreslår att propositionen avslås. Vi menar att det är nödvändigt med en sammanvägning av de övriga energibeslut som fattas. Med utgångspunkt i detta vill vi ha ett nytt förslag från regeringen enligt de riktlinjer jag här har skisserat.

Vi har till näringsutskottets betänkande 41 fogat en gemensam reservation från moderater, folkpartister och centerpartister. Det gäller regionalisering av Vattenfall. Vi har i denna fråga en gemensam bas.

Vi vill också visa på den sammankoppling som måste göras mellan åtgärder på energiområdet i övrigt och vår förnyelseplan för energisystemet. Vi konstaterar i det sammanhanget att om centerns förnyelseplan genomförs kommer de totala investeringarna inom Vattenfalls verksamhetsområde att kunna minskas väsentligt, vilket visserligen inte innebär budgetmässiga besparingar men sannolikt kommer att innebära samhällsekonomiska besparingar och därmed också på sikt lägre energipriser.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till de reservationer där centern finns med.

Anf. 50 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Frågan om den framtida organisationen av Vattenfall, de höjda lönsamhetskraven, den ekonomiska styrningen och dess konsekvenser för elpriser och eventuella satsningar på energialternativen motiverar en delvis tillbakablickande genomgång av svensk kraftproduktion.

När det tekniska kunnandet ökade upptäcktes dels metoder för att omvandla vattenkraft till elenergi, dels metoder för överföring av elenergi på stora avstånd. För att möjliggöra utbyggnad och exploatering av vattenkraften stiftades en vattenlag.

Vattenlagen fick ett innehåll som svarade mot statsmaktens och enskilda

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

*Ny ekonomisk styrning
av statens vattenfalls-
verk m. m.*

kraftexploatörers vilja att snabbt öka produktionen av elkraft och se till att denna insats också snabbt förräntades. Stora delar av fallhöjderna kanske redan fanns hos utbyggnadsföretagen genom avvittringsbeslut, men de kolonisationsföretag som med svett och möda byggt upp bosättningar och samhällen i skogslänen avlurades uppenbarligen en del av fallhöjderna.

Jämför man de summor som vattenkraftsföretagen fick betala under vattenkraftsbyggandets tidsålder som ersättning för överdömda marker, fallhöjder och intrång, ter sig dessa ersättningar närmast försumbara i relation till de produktionsvinster som skapades. Följderna av denna, mot den lokala befolkningen riktade, utpressnings- och utsningspolitik blev att många tvingades eller på annat sätt förmåddes avhända sig stora värden som tillföll kraftexploatörerna.

Naturligtvis fanns ett starkt behov av elkraft hos industri och allmänhet. Detta behov tillfredsställdes av vattenkraftsutbyggnaden. Människor tvingades då bort från sina hem, fick bära stora förluster och såg själva underlaget för bygdens försörjning krympa genom överdämning av skogs- och odlingsmark, genom förstörda eller svårt skadade fisken samt utflyttning av människor.

Nu sluts cirkeln. De fallhöjder som Vattenfall har i sin ägo har förvärvat för mycket blygsamma belopp – i de fall då något vederlag alls utgetts. Värdet på dessa fallhöjder skrivs nu upp med 20 gånger deras bokförda värde i dag. Ökade lönsamhetskrav på Vattenfall är ett stort hinder för att öka insatserna inom alternativ energiproduktion inför avvecklingen av kärnkraften. Läggs dessa förräntningskrav som mall för investeringar i exempelvis sol- och vindkraft, finns en uppenbar risk att dessa energislags utveckling kommer att hindras och försvåras ytterligare.

Vänsterpartiet kommunisterna är anhängare av ökade insatser i energisystemet för en omställning i riktning mot småskalighet och lokal energiproduktion. Energisystemet skall inriktas mot effektivare energianvändning, ökad hushållning och utnyttjande av förnybar, miljövänlig energi. Maktkoncentrationen till Vattenfall gynnar inte en sådan utveckling. Ett ökat avkastningskrav på Vattenfall stärker företagets maktposition, men är ingen garanti för miljövänlig produktion, bättre hushållning eller effektivare elanvändning. Därför går vi emot propositionens förslag och går därmed också emot den prishöjning på elkraft som blir följden av ett beslut att höja avkastningskravet på Vattenfall.

Jag vill dessutom beklaga att skattefrågan glidit förbi i detta sammanhang – skattefrågan i ett vidare perspektiv. När riksdagen en gång avskaffade juridiska personers skattskyldighet till kommunerna, gav riksdagen Vattenfall och andra kraftexploatörer en stor skattelättnad. Bortsett från en förändring av regleringsavgifterna till bygdeavgifter och en kraftig höjning av avgifterna i samband med detta, har riksdagen sedan dess inte gjort någonting för att förändra denna orättvisa. Skattefrågan har hittills inte förts ett steg närmare sin lösning.

Till detta betänkande har vi i vpk avgivit två reservation, nämligen reservationerna 4 och 7, till vilka jag yrkar bifall.

Herr talman! Utskottsbetänkandet behandlar bl. a. regeringens förslag om ny ekonomisk styrning av statens vattenfallsverk. Förslagen syftar till en styrning efter riktlinjer som riksdagen har lagt fast. Riksdagen skall årligen fastställa rullande treårsplaner för investeringar och finansiering. Ett nytt lönsamhetsmål läggs fast: den reala lönsamheten bör ha som mål 3,4 %, vilket motsvarar ett nominellt förräntningskrav om 12 %. Detta kan jämföras med att Vattenfalls lönsamhet 1985 var 2 % och 1986 var 1,4 %. Företag noterade på Stockholms fondbörs bedöms ha en real lönsamhet på i genomsnitt 8 %.

Lönsamhetskravet bör, som det sägs i propositionen, ökas med höjd effektivitet i Vattenfall. Det får emellertid också som konsekvenser en viss höjning av elpriset, även om de höjningarna i huvudsak ligger inom ramen för en reall oförändrad taxa sett i ett långtidsperspektiv.

Regeringen skall fastställa förräntningskrav och soliditetsmål samt årsbokslut och utdelning. Vattenfall skall vidare betala en motsvarighet till statlig skatt med samma belopp som den beslutade utdelningen.

Det statskapital som Vattenfall disponerar omvandlas till ett statslån och nytt statskapital. Den del av statskapitalet som motsvaras av fallhöjderna skrivs upp från 200 milj. kr. till 6 000 milj. kr.

Vattenfalls investeringar och rörelsekapital finansieras genom tillskott antingen från avskrivningsmedel och rörelsemedel eller genom lån i riksgäldskontoret.

Dessa förslag innebär att Vattenfall kommer att få resurser att satsa på ny elproduktion och på att bygga upp en egen finansiell styrka. Utskottsmajoriteten ställer sig bakom regeringens förslag.

Två frågor har vi särskilt uppmärksammat i utskottsbehandlingen. Den ena gäller den elintensiva industrin. Utskottet anser att regeringen i den löpande uppföljningen av elprisutvecklingen skall bevaka konsekvenserna för den elintensiva industrin. Vi utgår från att elprishöjningarna för den elintensiva industrin inte skall behöva bli lika stora som för andra användare. Vid kontrollstationen 1990 bör det prövas om förräntningskravet och tarifferna är lämpligt utformade.

Den andra fråga utskottet har uppmärksammat gäller samarbetet mellan Vattenfall och kommunerna vid lågspänningsdistribution. Kommunerna kan inte ta ut annat pris än vad som motsvarar självkostnaden. I dessa distributionsföretag kan därför uppstå motsättning mellan självkostnadskravet och Vattenfalls nya lönsamhetskrav. Utskottsmajoriteten konstaterar att de föreslagna riktlinjerna medger en differentiering av förräntningskravet för olika verksamhetsgrenar. Vi utgår därför från att problemet kan lösas på villkor som tillfredsställer kommunerna. Förhandlingar pågår.

De borgerliga partierna har föreslagit att stora delar av Vattenfall skulle säljas till privata intressenter. Detta förslag döljs under den oskyldiga rubriken Ändrad organisation av statens vattenfallsverk. Det återfinns i reservation 6.

Reservanterna säger att de har den principiella uppfattningen att staten bör avveckla affärsverksamhet i de fall inte särskilda skäl för ett sådant engagemang från statens sida föreligger.

*Ny ekonomisk styrning
av statens vattenfalls-
verk m. m.*

Därför bör en betydande del av Vattenfalls tillgångar avyttras, säger de.

Detta är ett ganska märkligt resonemang. Det blir i och för sig inte mindre märkligt av att ha upprepats ett antal gånger. Alla seriösa bedömare är överens om att det vid produktion och distribution av elektrisk kraft inte finns någon konkurrens. Det är i stället fråga om lokala, regionala och nationella monopolmarknader på grund av de faktiska förutsättningar som styr utvecklingen på detta område. Monopolen skall alltså, enligt utskottsmajoritetens uppfattning, vara underkastade den offentliga insyn och kontroll som samhällsägandet innebär. Det är en fördel om Per-Richard Molén i kammardebatterna får tillfälle att nagelfara Vattenfalls verksamhet.

Den här ordningen ger de bästa garantierna för att man får en rimlig taxesättning inom monopolen och för att det inte uppstår monopolvinster för enskilda aktieägare.

Självfallet är det också viktigt att Vattenfall drivs affärsmässigt och effektivt. Det är därför som förslagen om ny ekonomisk styrning har lagts fram. De borgerliga framför i reservation 6 en uppfattning som innebär att – när man har löpt linan ut – privata aktieägare skall få ta hand om vinsterna. Vi i utskottsmajoriteten kan inte acceptera ett sådant resonemang. Jag vill också till Ivar Franzén säga att det är ett grumligt resonemang som man inom centern för om utgivning av folkaktier i detta sammanhang. Det låter mycket bra, men vad får det för konsekvenser? Jo, det leder omgående till mycket starkt höjda lönsamhetskrav på Vattenfall, långt utöver vad vi diskuterar i detta sammanhang.

Man måste rimligtvis tänka sig att en folkaktie skall bli föremål för noteringar på börsen. Som jag inledningsvis konstaterade ligger den reala lönsamheten på de börsnoterade företagen på omkring 8 %. För att bli konkurrenskraftig måste den rimligtvis komma i närheten av detta avkastningskrav. Detta förhållande har klart noterats av de distributionsföretag som privatiserats i den pågående borgerliga kampanjen på detta område. En privatisering av monopolen leder alltså till orimligt höga eltaxor.

Det är också viktigt att Vattenfall behåller sin starka ställning på elmarknaden och att krafttillgångarna i stor utsträckning ligger i samhällets ägo, så att vi skall kunna undvika allvarliga störningar och bevara ett väl fungerande system för produktion och distribution av kraft. Något annat skulle vara särskilt allvarligt i ett läge där avvecklingen av kärnkraften ställer stora krav på insatser för elhushållning och utveckling av ny elproduktions-teknik.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på alla reservationer.

Anf. 52 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Med socialdemokratisk politik blir det stora vinster i Vattenfall och s. k. övervinster i de privata kraftbolagen, vinster som måste beskattas. Med moderat politik blir det inga övervinster i vare sig Vattenfall eller de privata företagen. Vi vill inte verka för högre elpriser utan vill låta marknaden styra.

Herr talman! I en artikel för några veckor sedan i Affärsvärlden konstaterade utredningschefen på statens energiverk Karl-Axel Edin att

elpriset inte är lågt utan tvärtom för högt. Man kunde i Göteborgs-Posten för någon tid sedan läsa att Vattenfall den 1 januari 1989 kommer att höja sina priser. För en villa med direktel innebär detta en kostnadsökning om 1 400 kr. För ett vanligt hushåll blir kostnadsökningen 400 kr. per år.

Herr talman! Något som är ganska remarkabelt är att Vattenfall redan för några månader sedan, alltså före riksdagens beslut i dag, har gått ut till alla sina kunder med en skrivelse där man anger prisutvecklingen 1989–1991. Det är, herr talman, rätt värdefullt att få detta noterat till protokollet.

För elintensiv industri skall priserna 1989 i förhållande till 1988 höjas med 6,9 %. Fram till 1991 kommer höjningen att vara 24,8 %. Genomsnittskunden kommer under dessa år att få uppleva elprishöjningar om 30 %, och elverk – bakom vilka ligger de många små konsumenterna – kommer att få elprishöjningar om 32,4 % i förhållande till 1988.

Det här är, herr talman, inte uttryck för en särskild omtanke om den enskilde konsumenten. Det är en brandskattning av de små belopp som människorna i det svenska samhället får över sedan staten och kommunerna har tagit sitt i form av skatter och arbetsgivaravgifter. Att man nu, med folkpartiets hjälp, ger regeringen en egen skattekälla, som regeringen kan kontrollera utan att behöva gå till riksdagen, tycker jag är fel.

Anf. 53 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Åke Wictorsson brukar ju inte i alla sammanhang framstå som en av de mera doktrinära socialisterna i kammaren. Ändå kunde jag här notera hur värdefullt han ansåg det vara att vi just här i kammaren kunde diskutera investeringsplaner och lönsamhetsnivåer för Vattenfall. Jag förstod att han samtidigt fann det högst olämpligt att man inte har samma förutsättning när det gäller t. ex. Sydkraft.

För folkpartiet är det en naturlig utgångspunkt att näringsverksamhet så långt möjligt skall bedrivas i enskilda företag, under det kostnads- och lönsamhetsansvar som åvilar sådana företag. Vi tycker inte – uppenbarligen till skillnad mot Åke Wictorsson, även om han inte nämnde det – att det är någon nackdel att en stor del av elförsörjningen i södra Sverige ombesörjs av Sydkraft, som är ett på börsen registrerat företag. Jag hörde inte att Åke Wictorsson sade att vi därför måste socialisera Sydkraft, men det låg som en underton i hans anförande om Vattenfall.

Om konsekvens skall tillämpas – och så bör ju ske – borde Åke Wictorsson ha lagt fram det förslaget. För en liberal är det tvärtom mycket konsekvent att önska gå åt det andra hållet, dvs. att privatisera Vattenfall.

Anf. 54 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Åke Wictorsson upprepade delar av den debatt som fördes med centern för snart fyra år sedan, då vi första gången föreslog att man skulle göra Vattenfall mera folkägt, låta svenska folket få köpa aktier och med sina insatser skapa ett beständigt värde, som på sikt kan hjälpa till att finansiera en del av statens skulder.

Då sade man bl. a. att den värdering som vi hade gjort var alldeles verklighetsfrämmande. Nu kan vi konstatera att, trots att vi sade att det var fråga om en värdering på några års sikt, redan i dag den värdering som görs i

propositionen i stort sett är i nivå med den värdering som vi gjorde för fyra år sedan. Vi var alltså mycket nära verkligheten. I den debatt som fördes särskilt från socialdemokratiskt håll var man inte alls medveten om den utveckling som i själva verket var på gång.

Jag har i ett aktuellt ärende sett att Vattenfall anger en normal utbyggnadskostnad vara 3,57 öre per kilowattimme. Vi angav för fyra år sedan ett pris som låg mellan 2,4 och 2,5 öre. Vattenfall, det statliga företag som skall göra allting billigt och bra och som skall värna om låga elkostnader, har alltså redan i dag med mer än 40 % överskridit gränsen för vad vi ansåg vara en normal kostnad.

Jag har sett få exempel, om ens något, på att konkurrens har höjt priserna. Det är ju i stort sett det som Åke Wictorsson här påstår. Det är alldeles uppenbart att vi i dag har svårt att få den smidighet och effektivitet i Vattenfall som vi vill ha och att en uppdelning i ett antal fristående bolag skulle skapa väsentligt bättre förutsättningar för att både åstadkomma en rationellare hantering och framför allt få till stånd en mycket värdefull regional effekt.

Anf. 55 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Ett företags lönsamhet kan anges olika många i termer. Men ett företag som har så god lönsamhet att man från företagets sida anser sig kunna skriva upp en del av tillgångarna 20 gånger – det finns alltså realvärden bakom dessa uppskrivningar – och ta ut vinster i fråga om de uppskrivna värdena, måste ju ha genererat kraftiga vinster.

Min fråga kvarstår alltså: Anser Åke Wictorsson att de enorma vinster som har skapats inom Vattenfall också i fortsättningen skall berika svenska staten – skall man således aldrig kunna få en rättvis beskattningsreform när det gäller kraftföretagens övertvinster?

Anf. 56 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Flera av de borgerliga reservanterna hävdade att det är bra med konkurrens och att det finns få exempel på att konkurrens har lett till högre priser. Men det finns ju ingen konkurrens på detta område. Inom varje område där det förekommer distribution eller produktion av elkraft handlar det ju om monopol. Skall man acceptera en utbyggnad av ledningar från olika intressenter till samma område? Vem skall i så fall bära kostnaderna? Naturligtvis skulle det bli abonnenterna som fick betala.

All erfarenhet visar att en privatisering av eldistribution och monopol av den här typen leder till prishöjningar. Man behöver inte, Hadar Cars, ange Sydkraft som exempel i det sammanhanget. Det går bra att hänvisa till Östra Roslags elverk exempelvis, där kostnaderna har ökat högst betydligt sedan företaget privatiserades.

Jag har inte, Hadar Cars, krävt att dessa företag skall vara i statens ägo, utan jag har sagt att de skall vara i samhällets ägo. Jag menar att det är fullt rimligt att kommunerna är involverade som ägare i detta sammanhang. Sydkraft är i betydande utsträckning ett kommundominerat företag. Det ger förutsättningar för en offentlig insyn och kontroll. På det sättet undviker man en olämplig hantering i monopolhänseende.

Beträffande de prishöjningar, Per-Richard Molén, som här målat upp vill jag framhålla att propositionen klart anger – och utskottsmajoriteten har ställt sig bakom propositionens förslag – att utvecklingen skall följas noga. Statens pris- och kartellnämnd skall följa denna och 1990 får vi en redovisning.

Att inte ta fasta på och förränta de värden som finns i fråga om det statliga kraftinnehavet skulle, Paul Lestander, vara en dålig affär för staten. Det är här som man finner underlaget till diskussionen om en privatisering. Men varför är det så populärt att diskutera den frågan? Jo, man hoppas att dolda vinster snabbt skall kunna föras över till det privata ägandet.

Jag vänder mig här också till Ivar Franzén. Man för ett resonemang som går ut på att statsskulden kan minskas genom att Vattenfall säljs ut. Men det behövs inte, om man bara ser till att det blir en rimlig avkastning när det gäller Vattenfall. Det gäller ju att förränta det kapital som finns där. Då får man ränteintäkter och på det sättet får man möjlighet att betala de räntor på statsskulden som belastar oss.

Anf. 57 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Åke Wictorsson nämnde att han skulle vara nöjd om de aktuella kraftföretagen var i samhällets ägo. Det skulle jag också vara. Det är bara det att vi antagligen har litet olika definitioner när det gäller ordet samhälle. För Åke Wictorsson är samhället detsamma som staten och kommunerna. Det handlar inte om de vanliga medborgarna. Men för mig är samhället i hög grad detsamma som de många medborgarna. Det är just dessa som jag tycker skall vara ägare till de företag som vi här talar om.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till de reservationer av folkpartiet som är fogade till det betänkande som vi nu behandlar.

Anf. 58 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag förstår mycket väl att det bakom viljan att privatisera finns en strävan efter nya, profitabla marknader från privatkapitalets sida. Åke Wictorsson vänder sig till mig. Men i det avseendet finns det knappast någon grund att hävda att vi i vpk – vare sig i tal eller i motioner – gett uttryck för att vi skulle ha anslutit oss till tanken på en privatisering av dessa företag. Jag sade att det förekommer olika termer när det gäller att bedöma lönsamheten. Jag menar nämligen att företag som kan skriva upp sitt grundkapital på det sätt som föreslagits beträffande Vattenfall har haft en god lönsamhetsutveckling.

Jag upprepar min fråga, för det kan ju hända att Åke Wictorsson har missförstått mig – kanske uttryckte jag mig alltför oklart: När tänker socialdemokraterna lägga fram, eller stödja, ett förslag som innebär att en del av vattenkraftproduktionens övervinster återförs till de regioner där dessa har skapats?

Anf. 59 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Bara helt kort ett par påpekanden till Åke Wictorsson.

I andra sammanhang tycker också socialdemokraterna att det är angeläget med en privatisering. Jag tänker då på exempelvis affären med PKbanken.

Skillnaden är bara den att ni vill ha en mycket storskalig försäljning. Kanske hade det varit lättare att resonera om en försäljning av Vattenfall, om det var t. ex. ASEA–Brown Boveri som var intresserat av att köpa företaget. Då hade det alltså kanske blivit affär av – och kanske helst vid sidan av riksdagen.

För ett vanligt aktiebolag är det klart fördelaktigt om aktieägarna finansierar en del av verksamheten. Avkastningen blir då låg. Dessutom får man del i den kommande värdestegringen. På det sättet har många företag löst sina problem. I vissa sammanhang är sådant klart fördelaktigt också för staten.

Att en uppdelning i regionala bolag skulle innebära att det behövdes fler ledningar kan jag inte förstå. Samma ledningar skulle ju användas – men på ett friare sätt. Konkurrensen skulle leda till en högre nyttjandegrad.

Anf. 60 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! I den debatt som har förts om samhälleligt resp. privat ägande har det under senare tid uppstått en begreppsförvirring. När man från de borgerliga partiernas sida talar om staten och kommunerna, utesluter man nämligen medborgarna. Men för mig utgör medborgarna en väldigt viktig del av den statliga och kommunala verksamheten. Jag utgår från att just medborgarna skall vara med när det gäller att styra, påverka och kontrollera statens och kommunernas verksamhet. Jag ser alltså här inget som helst motsatsförhållande, tvärtom. Den bästa garantin för människornas möjligheter att få insyn i de monopol som – för att det hela praktiskt skall fungera – måste få förekomma på detta område är att man ser till att samhället förvaltar och äger verksamheter av detta slag.

Den regionalpolitiska utredning som nu jobbar med dessa problem skall, Paul Lestander, undersöka möjligheterna att föra över resurser till de vattenkraftproducerande kommunerna. Vi inom näringsutskottets majoritet har varit mycket aktiva när det gäller den regionalpolitiska utredningens uppdrag. Jag utgår från att man på allvar kommer att gripa sig an den uppgift man fått. För statens del skulle det vara mycket dålig ekonomi, om man inte tog fram de riktiga värdena beträffande Vattenfalls förvaltning och verksamhet. Inte minst den offentliga debatten skulle då snedvridas.

Jag talar om reservation nr 6, Ivar Franzén, och den står såvitt jag förstår också centerpartiet bakom. I den reservationen anges klart och tydligt att en betydande del av Vattenfalls tillgångar på sikt skall avyttras. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att även centern godkänner en privatisering av Vattenfalls verksamhet. Det är det jag har försökt påpeka i denna debatt.

Anf. 61 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag vet, Åke Wictorsson, att regionalpolitiska utredningen har fått ett uppdrag – förmodligen som ett sätt att förhålla frågans lösning. Jag hoppas att utredningen kommer med ett förslag som innebär en lösning, om än den kommer ett par år för sent.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Anf. 62 TREDJE VICE TALMANNEN:

Meningsyttringar från läktaren är inte tillåtna.

Näringsutskottets betänkande 40

Mom. 2 (förnyelseplan för energipolitiken m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 39 för reservation 1 av Ivar Franzén och Elving Andersson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (riktlinjer för den långsiktiga energipolitiken)

Först biträdades reservation 4 av Ivar Franzén och Elving Andersson – som ställdes mot reservation 5 av John Andersson – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 4 av Ivar Franzén och Elving Andersson med 53 röster mot 42 för reservation 3 av Hadar Cars och Gudrun Nörberg. 216 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 2 av Per-Richard Molén m. fl. med 71 röster mot 53 för reservation 4 av Ivar Franzén och Elving Andersson. 186 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 160 röster mot 70 för reservation 2 av Per-Richard Molén m. fl. 82 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (kärnkraftsavvecklingens inledning)

Först biträdades reservation 7 av Ivar Franzén m. fl. med 51 röster mot 48 för reservation 8 av Hadar Cars och Gudrun Norberg. 214 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 6 av Per-Richard Molén m. fl. med 73 röster mot 52 för reservation 7 av Ivar Franzén m. fl. 188 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Per-Richard Molén m. fl. – genom uppresning.

Mom. 6 (kärnkraftsreaktorn Ringhals 2)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (vissa miljöfrågor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 10 av Per-Richard Molén m. fl., *dels* reservation 11 av Ivar Franzén m. fl., *dels* reservation 12 av Hadar Cars och Gudrun Nörberg – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (vinster vid vattenkraftsproduktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 13 av Per-Richard Molén m. fl., *dels* reservation 14 av Hadar Cars och Gudrun Norberg, *dels* reservation 15 av Ivar Franzén och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (den fortsatta kärnkraftsavvecklingen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 16 av Per-Richard Molén m. fl., *dels* reservation 17 av Ivar Franzén m. fl., *dels* reservation 18 av Hadar Cars och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (kärnkraftsreaktorer av Tjernobyldtyp)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 19 av Per-Richard Molén m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 20 av Ivar Franzén m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 11 (internationella organ)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (kärnkraftsolycka i Oskarshamn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (transporter av radioaktivt material)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (svenskt kärnbränsle i Sellafield m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (upparbetningsanläggningen i Sellafield)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (slutförvar av radioaktivt avfall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (forskningsinstitut för radioaktivt avfall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (elanvändning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 28 av Per-Richard Molén m. fl., *dels* reservation 29 av Ivar Franzén m. fl., *dels* reservation 30 av Hadar Cars och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (trappstegstariffer)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 51 för reservation 31 av Ivar Franzén m. fl.

*Mom. 21 (riktlinjer för program för effektivare användning och ersättning av elenergi)**Hemställan*

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 32 av Per-Richard Molén m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 33 av Hadar Cars och Gudrun Norberg anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

*Mom. 22 (energiparåtgärder m. m.)**Hemställan*

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 35 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 34 av Per-Richard Molén m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 23 (stöd till teknikupphandling m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 36 av Per-Richard Molén m. fl., *dels* reservation 37 av Ivar Franzén m. fl., *dels* reservation 38 av Hadar Cars och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (direktverkande elvärme)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 39 av Hadar Cars m. fl., *dels* reservation 40 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (elmarknadens aktörer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 41 av Hadar Cars m. fl., *dels* reservation 42 av Per-Richard Molén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (elleveranser i fjärrvärmeområden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 43 av Hadar Cars m. fl., *dels* reservation 44 av Ivar Franzén och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (kommunal rådgivning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 45 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (utbildning i elhushållning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 46 av Hadar Cars m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (riktlinjer för naturgasintroduktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 47 av Hadar Cars m. fl., *dels* reservation 48 av Ivar Franzén och Elving Andersson, *dels* reservation 49 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (Sydgasprojektet österut)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 50 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (ägarförhållandena i Swedegas)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 52 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 51 av Hadar Cars m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 34 (Östgasprojektet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 53 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (djupgas i Siljansringen)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 142 för reservation 54 av Nils Erik Wååg m. fl.

Mom. 36 (oljepolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 55 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (Karlshamns oljekraftverk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 56 av Hadar Cars m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (prisutjämningsfond för olja)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 17 för reservation 57 av John Andersson.

Mom. 40 (kol)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 58 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (inhemska bränslen)

Utskottets hemställan bifölls med 214 röster mot 98 för reservation 59 av Hadar Cars m. fl.

Mom. 42 (kapitalbidrag till förluster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 60 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1987/88:135

7 juni 1988

Mom. 43 (utnyttjande av åkermark)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 61 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (huvudälvarna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 62 av Hadar Cars m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (vattenkraftsutbyggnad)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 63 av Hadar Cars och Gudrun Norberg, *dels* hemställan i reservation 64 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 65 av John Andersson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 50 (kraftvärme)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 66 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 51 (garantipris för viss elkraft, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 67 av Hadar Cars m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 52 (kondenskraft m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 68 av Per-Richard Molén m. fl., *dels* reservation 69 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson, *dels* reservation 70 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 53 (kolanläggning i Värtan)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 54 för reservation 71 av Ivar Franzén m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 54 (demonstrationsanläggning i Oxelösund)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 72 av Per-Richard Molén m. fl., *dels* reservation 73 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 56 (utveckling av vindkraft)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 75 av Hadar Cars och Gudrun Norberg, *dels* hemställan i reservation 76 av Ivar

Franzén och Per-Ola Eriksson, *dels* hemställan i reservation 77 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 74 av Per-Richard Molén m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 60 (eloptioner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 78 av Hadar Cars och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 61 (rätt till transitering på stamnätet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 79 av Hadar Cars m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 62 (energiteknikfond)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 80 av Per-Richard Molén m. fl., *dels* reservation 81 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 63 (solvärmeteknik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 82 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 64 (anslag till Energiforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 83 av Per-Richard Molén m. fl., *dels* reservation 84 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 65 (bemyndiganden avseende energiforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 85 av Per-Richard Molén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 67 (forskning om vätgas)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 86 av Hadar Cars m. fl., *dels* reservation 87 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 68 (stöd till ett vågenegiprojekt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 88 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 69 (etanolproduktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 89 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 71 (anslag till statens energiverk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 90 av Per-Richard Molén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 74 (anslag till Bidrag till verksamheten vid Studsvik AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 91 av Per-Richard Molén m. fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

Mom. 79 (energiplan för Stockholmsregionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 92 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 80 (regionala centra för utveckling av energiteknik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 93 av John Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 82 (anläggning i Laholm för energi- och fiberproduktion baserad på lucern)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 94 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 83 (energigräsprojekt i Skaraborgs län)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 95 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 41

Mom. 1 (ny ekonomisk styrning av statens vattenfallsverk)

Först biträdde reservation 3 av Ivar Franzén och Elving Andersson med 37 röster mot 16 för reservation 4 av Paul Lestander. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 3 av Ivar Franzén och Elving Andersson med 52 röster mot 44 för reservation 2 av Hadar Cars och Gudrun Norberg. 214 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdde reservation 1 av Per-Richard Molén m. fl. med 73 röster mot 52 för reservation 3 av Ivar Franzén och Elving Andersson. 185 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 148 röster mot 70 för reservation 1 av Per-Richard Molén m. fl. 93 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (investerings- och finansieringsplan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Ivar Franzén och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 och 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5 (ändrad organisation av statens vattenfallsverk)

Först biträdde reservation 6 av Hadar Cars m. fl. med 154 röster mot 16 för reservation 7 av Paul Lestander. 140 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 161 röster mot 150 för reservation 6 av Hadar Cars m. fl.

Mom. 6 (riktlinjer för organisationsutredning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Ivar Franzén och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (omlokalisering av Vattenfalls huvudkontor)

156 röster avgavs för utskottets hemställan och 156 för reservation 9 av Hadar Cars m. fl.

Momentet bordlades.

Mom. 8

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

lagutskottets betänkande

1987/88:37 om vissa lagändringar med anledning av äktenskapsbalken m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, utrikesutskottets betänkande 1987/88:33, socialförsäkringsutskottets betänkande 1987/88:32, socialutskottets betänkande 1987/88:31, utbildningsutskottets betänkande 1987/88:40 och trafikutskottets betänkande 1987/88:29, beslöt kamraren på förslag av tredje vice talmannen medge att voteringarna fick äga rum i ett sammanhang sedan debatten i samtliga dessa ärenden avslutats.

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande

1987/88:33 om godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Sovjetunionen om avgränsningen av kontinentalsockeln samt av den svenska fiskezonen och den sovjetiska ekonomiska zonen i Östersjön m. m. (prop. 1987/88:175).

socialförsäkringsutskottets betänkande

1987/88:32 om Invandring m. m. (prop. 1987/88:150 bil. 5).

socialutskottets betänkande

1987/88:31 om bidrag till missbrukarvård m. m. (prop. 1987/88:150 bil. 2).

utbildningsutskottets betänkande

1987/88:40 om undervisning för invandrare i svenska språket m. m. (prop. 1987/88:150 bil. 4) samt

Först upptogs till behandling utrikesutskottets betänkande 33 om godkännande av överenskommelse med Sovjetunionen om avgränsningen av kontinentalsockeln, m. m.

Godkännande av överenskommelse med Sovjetunionen om avgränsningen av kontinentalsockeln, m. m.

Godkännande av överenskommelse med Sovjetunionen om avgränsningen av kontinentalsockeln, m. m.

Anf. 63 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! I anledning av föreliggande betänkande är det några saker jag gärna skulle vilja framhålla.

Man kan lätt få den uppfattningen att uttagen i Östersjön regleras med hänsyn till beståndens situation. Utskottet skriver nämligen:

”Det tak för årligt uttag som sätts av fiskerikommisionen kan sägas innebära den mängd fisk som enligt rekommendation från Internationella havsforskningsrådet kan tas upp i visst område utan att återväxten hotas. Detta ingår som en del i vad som beräknas vara god beståndsvård, dvs. omsorg om återväxt och det framtida fisket. Begreppet återfinns i 1982 års havsrättskonvention.”

Det tillgår nu inte så i verkligheten. På de arter där man lyckats få fastställt ett TAC – hittills bara sill och skarpsill – tillgår det så att varje land talar om hur mycket man tänker fiska. Sedan räknar man ihop och så blir det ett TAC, dvs. den mängd man är överens om att ta ut. Det har knappast någonting med biologiska råd att göra. Det har vissa år förekommit stora överuttag, men de länder som överfiskat har inte accepterat att deras kvot för nästa år minskat, även om man krävt detta från svensk sida.

När man har lagt ihop begärda kvantiteter av torsk och lax, har man emellertid kommit så högt att fastställande av TAC varit meningslöst. Jag vill därmed inte ha sagt att Östersjökommissionens arbete varit meningslöst, utan man har kunnat enas om andra saker som varit till gagn för fiskbestånden såsom maskstorlekar och andra fiskeregler.

Men som beståndsskydd har inte överenskommelsen om TAC haft någon betydelse. Jag kan säga att alla har fiskat så mycket de har kunnat och så får bestånden klara sig så gott det går.

Det gäller därför att nationellt kunna idka beståndsvård. Sverige har gjort detta. Vi har fredat sillen under lektiden på Knolls grund. Fiskeristryelsen har inte medgett en enda laxlicens under de senaste fem åren i motsats till en del andra länder, som kraftigt ökat sin fångstkapacitet. Även licenser för torskfiske nekas som regel av fiskeristryelsen av hänsyn till bestånden.

Nu har vi fått 75 % av den vita zonen. Inte fått, utan vi har dyrt fått betala den. Sovjet skall under 20 år ha 18 000 ton fisk, varav 240 ton lax, medan vi i utbyte får en fjärdedel av detta. Från fiskets sida har vi accepterat detta under förutsättning att tredje lands fiske starkt begränsas.

Vi har i vår motion understrukit nödvändigheten av restriktivitet när det gäller tredje lands fiske, och utskottet har instämt däri. Därför måste tredje

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

Godkännande av överenskommelse med Sovjetunionen om avgränsningen av kontinentalsockeln, m. m.

lands fiske begränsas kraftigt. Den danske fiskeriministern Gammelgårds krav på fri tillgång till vår del av vita zonen under 20 år är därför helt orealistiskt, men inte desto mindre allvarligt menat.

Jag tror att utskottet har missuppfattat syftet med vår motion, när vi säger att tredje lands fiske efter några år skall upphöra. Vad vi menar är att Sverige skall konstruera en avtrappningsmodell för att minska svårigheterna för tredje land under en övergångstid. Efter denna tid står det givetvis Sverige fritt att genom bilaterala avtal i mån av behov byta fiskerättigheter för fiske inom såväl detta område som inom den övriga svenska fiskezonen.

Utskottet och motionärerna har inga delade uppfattningar, men jag vill ännu en gång understryka för det första att det svenska fisket måste få en ökad möjlighet att bedrivas i området, för det andra att de hotade bestånden av lekande torsk och uppväxande lax måste skyddas och för det tredje att Sverige har skyldighet att tillse att Sovjet har möjlighet att fiska de avtalade fiskekvoterna.

Låt mig slutligen, herr talman, säga att jag känner ett starkt stöd för vår motion i utskottets uttalande som snart blir Sveriges riksdags, ett uttalande som jag förutsätter att regeringen med fasthet kommer att fullfölja vid fiskeförhandlingar med tredje land.

Anf. 64 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande och uttala min stora tillfredsställelse över att 20 års förhandlingar med Sovjetunionen om den omstridda zonen i Östersjön nu är avslutade och att de har lett till ett för Sverige gynnsamt resultat.

Det är ett enhälligt utrikesutskott som står bakom tillstyrkandet av överenskommelsen. Den svåra fråga som vi har haft att diskutera har varit den som Jens Eriksson nu har talat om, nämligen situationen för fiskerinäringen.

Eftersom det inte finns något yrkande kan jag inskränka mitt anförande och bara säga att utskottet har tolkat motionen på ett sådant sätt att den skulle innebära att man på sikt vill förbjuda fiskare från andra länder än Sovjetunionen och Sverige att fiska inom området. Vi bedömer att det är att gå för långt med hänsyn till de förhandlingar som vi i övrigt har att ta upp med den Gemensamma marknaden om en västeuropeisk integration.

Vi förstår emellertid fiskerinäringens bekymmer för att det finns en betydande risk för utfiskning i Östersjön och även andra risker för beståndet. Därför är det angeläget att understryka att vi skall göra allt vi kan både i internationella fora och i Sverige för att slå vakt om beståndet. Vi är också beredda att uttala att vi skall försöka öka de svenska fiskarnas tillgång till fiske. Det innebär att vi också i betydande utsträckning måste skära ned tredje lands fiske, dock inte gå så långt som motionärerna föreslår. Vi delar sålunda den oro som Jens Eriksson har uttalat, och vi har betonat detta i betänkandet. Vi utgår från att regeringen gör allt vad den kan under kommande förhandlingar för att skydda den svenska fiskerinäringens intressen.

Beträffande socialförsäkringsutskottets betänkande 32, socialutskottets betänkande 31 och utbildningsutskottets betänkande 40 konstaterade tredje vice talmannen att ingen talare var anmäld.

Kammaren övergick därför till att debattera trafikutskottets betänkande 29 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Anf. 65 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag skall nöja mig med att yrka bifall till vpk-reservationen i trafikutskottets betänkande 29.

Vi har under den här våren haft en mycket het trafikpolitisk debatt. Vi har diskuterat en rad betänkanden, och i samband därmed har jag och mina partikamrater klargjort var vpk står i fråga om Öresundsförbindelserna. Jag nöjer mig alltså med detta.

Anf. 66 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Anledningen till att detta ärende skjuts upp till kommande riksmöte är dels att utskottet så sent som i december behandlade motioner med liknande innehåll, dels att ingenting nytt har inträffat i sak såvitt vi känner till, dels att vi har haft tidsbrist i utskottet. Därför begär vi att ärendet skjuts över till kommande riksmöte, och jag ber att få yrka bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Utrikesutskottets betänkande 33

Utskottets hemställan bifölles.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 32

Utskottets hemställan bifölles.

Socialutskottets betänkande 31

Utskottets hemställan bifölles.

Utbildningsutskottets betänkande 40

Utskottets hemställan bifölles.

Trafikutskottets betänkande 29

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Jan Jennehag – bifölles med acklamation.

8 § På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som eventuellt hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid morgondagens arbetsplenum.

9 § Fortsattes överläggningen om jordbruksutskottets betänkande 1987/88:25.

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. (forts. från prot. 134)

Anf. 67 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr taiman! Jag skall försöka begränsa mitt anförande till de frågor som nattens avbrutna replikskifte handlade om.

Karl Erik Olsson är enligt min uppfattning en klok och förnuftig politiker. När han talar om etanol har han ett höjt röstläge som vi sällan hör honom ha annars. Jag tror att det har något att göra med den gamla regeln: Argumentationen svag, höj rösten!

Som jag nämnde i går anser jag inte att vi löser några problem med att övergå från en förlustbringande produktion till en annan. Det innebär endast att man flyttar problemen. Inte heller bönderna är betjänta av att lockas in i ny produktion som kräver nya stora skattesubventioner, och etanolproduktion är just en sådan produktion. Kalkylerna för etanolproduktionen är tyvärr så dåliga att förlusterna blir minst lika stora om vi tillverkar etanol av spannmålen som om vi exporterar den, t. o. m. vid nuvarande extremt låga världsmarknadspriser.

Motoralkoholkommittén beräknade den långsiktiga samhällsekonomiska kostnaden till mellan 500 och 1 000 milj. kr. per år vid en produktion av 275 000 m³ etanol och med en 5,5-procentig inblandning i all bensen. Denna kalkyl hade då gjorts så att ett värde för det öppna landskapet och för en förbättrad beredskap hade tillgodoräknats med 300 milj. kr.

På senare tid har man från bl. a. jordbruksnäringens sida hävdad, vilket även Karl Erik Olsson gjorde i går, att miljöfördelarna med etanoldrift skulle ge ett så stort värde att kalkylen för en fullskalanläggning skulle bli positiv om dessa fördelar beaktades.

Det är naturligtvis bra om jordbrukspolitikens mål och energipolitikens mål sammanfaller. Det vore utmärkt. Men tyvärr tror jag inte att det är på det sättet i detta sammanhang. Det måste poängteras att om sådana miljöfördelar finns som man här talar om, kan vi som läget nu ser ut nå dem utan att själva producera etanolen.

Etanol kan köpas på världsmarknaden till priser som väsentligt understiger de svenska produktionskostnaderna. Om vi, Karl Erik Olsson, skulle skattebefria etanolen, som har föreslagits, skulle det naturligtvis också gälla importen. Det är fel att tro något annat. Vi kan inte skattebefria bara så att säga den svenska delen, utan det måste i så fall gälla importen också.

Det "kajkar" omkring ganska stora etanolöverskott, om jag förstått det

rätt, här och var i världen. Det är alltså ingenting som kan begränsas och vinnas ut för svensk produktion speciellt. Om vi skulle motivera subventionering med miljöhänsyn måste naturligtvis dessutom subventionen ställas emot de miljöförbättringar vi kan nå med dessa medel vid olika alternativa användningar. Går vi med på det förslag som nu ligger närmast till hands – en fullskalig anläggning – och ser på de statsfinansiella effekterna av detta, finner vi att statskassan skulle gå miste om skatteintäkter på närmare 170 milj. kr. om året vid en skattebefrielse av etanolen. Vi måste då fråga oss om vi inte kan använda 170 miljoner på ett ur miljösynpunkt bättre och effektivare sätt. Är det verkligen, om vi hade dessa pengar, det bästa sättet att stödja miljön på? Det finns också i varje fall än så länge olika uppfattningar om hur stora miljöfördelarna skulle bli vid etanolanvändning. Naturvårdsverket har för sin del inte velat ta ställning i frågan.

Om man då ändå skulle hävda att detta är så viktigt ur miljösynpunkt som Karl Erik Olsson har gjort gällande, då kan man utan skattebefrielse och utan inkomstbortfall genom import nå betydligt större värden. Men att gå över till svensk produktion vore att fortsätta att fördjupa en förlustbringande produktion, en kronisk förlust för bönderna. Det vore att flytta problemet från ett område till ett annat.

Biobränsle kan förvisso bli intressant i framtiden, om det blir andra prisrelationer än i dag. Därför medverkar också staten ordentligt till att vi skall kunna få fram kunskaper om biobränslen. Vi gör det genom forskning och utveckling på olika områden. Biogas är intressant. Luzernprojektet, som både Karl Erik Olsson och jag själv är intresserade av, handlar om det. Det finns energiskog osv.

När det gäller etanol har vi också från samhällets sida medverkat till att ta fram tekniken. Den finns där. Vi har medverkat till en demonstrationsanläggning. I det ögonblick prisrelationerna ändras så att etanolen blir lönsam finns det möjlighet att producera. Men att från statens sida locka bönderna till att i stor skala gå in i en ny förlustaffär och ta av skattebetalarna minst 170 miljoner om året för detta är inte ett bra sätt att använda vare sig jordbrukets pengar eller miljöpengar enligt min uppfattning.

Den andra fråga som diskuterades i replikväxlingen i går kväll gällde avtrappningen av statens delansvar för spannmålsöverskottet, som togs upp av bl. a. herrarna Lorentzon och Rosén. Där har jag tre kommentarer att lämna.

För det första: 1985 års riksdagsbeslut innebär inte, som Bengt Rosén vill göra gällande, att riksdagen och regeringen gjorde bedömningen att spannmålsöverskottet beräknades till 400 milj. kr. om året för att därefter minska. Det framgår klart och tydligt, vilket nu också utskottet understryker, att det var samhällets delansvar som beräknades till 160 milj. kr. det första året för att därefter minska. Detta är något principiellt helt annat än Bengt Roséns tolkning, och till skillnad från Bengt Roséns tolkning står det också så i beslutet.

För det andra: Påståendet i reservationen, vilket också upprepades i debatten i går, att minskningen i överskottskostnaden skulle ha sin grund i antagandet att världsmarknadspriserna skulle stiga saknar grund. Varken livsmedelskommittén, regeringen eller riksdagen har gjort något sådant

antagande. Det framgår klart att livsmedelskommittén betraktade den framtida utvecklingen av världsmarknadspriset som i högsta grad osäker. När regering och riksdag sedan fattade sina beslut var det dessutom helt klart att utvecklingen gick mot sjunkande världsmarknadspriser.

För det tredje: När det slutligen gäller samhällets delansvar för 1987 års överskott är det för mig svårt att förstå hur man kan resonera som Bengt Rosén gjorde i går. Beloppet föreslogs av regeringen beräknas till 350 milj. kr. enligt samma avtrappning som vi nu föreslår – 250 miljoner i år. Det var vid detta tillfälle allmänt känt att exportkostnaden ökat väsentligt även i förhållande till den kostnad som gällde det första året. Ökningen från 84,50 till 115 kr. per deciton är drygt 35 %. Det måste därför enligt min mening ha stått klart för oppositionen att beloppet, om det inte skulle avtrappas, borde ha varit ca 100 miljoner högre förra året. Men den slutsatsen drog inte moderaterna och folkpartisterna då.

Anf. 68 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Jordbruksministern tar upp spannmålsöverskottet. Spannmålsöverskott är då liktydigt med en för stor spannmålsareal. Då är frågan vad man har för användning för denna areal. Ministern talar vidare om etanol och vänder sig då till Karl Erik Olsson. Jag förutsätter att Karl Erik Olsson kommenterar etanolfrågan. Dåliga kalkyler och sådant får ni göra upp er emellan:

Ministern nämnde också biobränslen, fibergrödor osv. Där vill jag ställa frågan: Ser ministern någon lösning på problemet med överskottsarealen? Vad har ministern för alternativ att föreslå i fråga om överskottsarealen?

Anf. 69 BENGT ROSEN (fp) replik:

Herr talman! Jag läste i går innantill i betänkandet från livsmedelskommittén. Där framgår klart och tydligt att det övervägande intrycket av ett antal studier är att stigande realpriser i världshandeln är den mest sannolika utvecklingen. Livsmedelskommittén har alltså uttalat, som också framgår av det citat jag framförde i går, att man bedömer att alternativen till den för stora spannmålsodlingen skulle bli tillgängliga och ta över en del. Riksdagen fick 1986 ta ställning till hur stor andelen skulle vara. Där fastslogs 40 % av den faktiska exportkostnaden, beräknad på en normskörd på 100 miljoner ton.

Jordbruksministern framhåller att det i förra årets budgetproposition föreslogs 350 milj. kr., och det är riktigt. Då visste vi inte vad exportkostnaden skulle bli för 1987 års skörd. Vi vet nu att skörden blev betydligt mindre och exportkostnaden lägre därför att vi hade svåra skördeförhållanden. Vi har inte till riksdagen eller till jordbruksutskottet fått någon rapport från näringen om att de 350 miljoner som regeringen avsatte inte skulle räcka till att täcka det 40-procentiga ansvaret. Därför har vi utgått från att pengarna har räckt, eftersom näringen inte har påstått något annat. Jag hävdar fortfarande att det är första gången nu som riksdagen, eller i varje fall utskottet, får en majoritet för en avtrappning. Jag hävdar att riksdagen tidigare inte har gått på den linjen.

Anf. 70 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill först instämma i det Bengt Rosén sade.

Eftersom debatten gäller någonting som under många år varit en trätöfråga, har vi mycket noga penetrerat utskottsbetänkandena. Det är alldeles uppenbart att riksdagen aldrig tidigare har tagit ställning för en avtrappning. Men i år på grund av att vpk har ändrat uppfattning i frågan kommer den att göra det.

Sedan till etanolfrågan. Klokskapen hos mig eller andra ledamöter lämnar jag därhän så länge. Men jordbruksministern har rätt – det är inte lönsamt med etanol. Han har också rätt i att vi kan importera etanol billigare, om det bara gäller miljöfördelarna. Det är därför som jag mycket noga har uppehållit mig vid andra alternativ i den här diskussionen. Jag tror att etanol mycket väl kan bli ett alternativ i framtiden. Men vi får inte köra huvudet i väggen när det gäller etanoldebatten, så att vi sedan inte förmår göra någonting på andra områden.

När jag talade om det här ärendet i går, tog jag upp detta som också jordbruksministern nämnde litet om: Det finns möjlighet till fast bränsle, och det finns möjlighet att använda biogas. Vi vet ju i dag att biomassa som bränsle har ett energivärde i storleksordningen 40–60 öre per kilo torrsubstans. Det ger en kalkyl som inte är så dålig – i varje fall mycket bättre än när det gäller export av spannmål – om man tänker sig att bränna hela mängden.

På sikt innebär detta naturligtvis en litet klumpig hantering. Då skall vi gå vidare och göra en kaskadkoppling, så att vi använder proteinet till foder eller livsmedel, fibrerna till råvara i massaindustrin och kolhydraterna till energi. Då får vi en mycket bra kalkyl.

Men vi måste sätta i gång med detta. Då måste man stimulera marknaden och informera mer, och framför allt måste regeringen ge en signal om vad man tror. Nu gör ju den socialdemokratiska regeringen alldeles uppenbart det. Man tror att det framför allt skall brännas mer kol och att det skall bli en ökning även när det gäller olja och gas. Men man tror inte på bioenergi. Då får alltså industri och jordbruk den här signalen, och då blir det som det blir. Uppenbarligen har hela debatten om vad som håller på att hända när det gäller koldioxidproblemet gått förbi den socialdemokratiska regeringen. Dessutom är det ju vår skyldighet att bedöma hur prisrelationerna kommer att se ut i framtiden, så att vi kan använda den tid som återstår som en startsträcka.

Anf. 71 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Karl Erik Olsson sade att vi inte skall köra huvudet i väggen när det gäller etanol. Jag håller verkligen med honom om det. Att föra fram förslag om att vi skall skattesubventionera storskalig etanolproduktion innebär att man blockerar mycket annat i diskussionen – vad vi skulle kunna utveckla när det gäller t. ex. energigrödor.

Låt mig gå in på Sven Eric Lorentzons fråga om vad vi skall göra i stället med vår åkermark, om vi nu inte skall subventionera etanol. Hade vi 170 milj. kr. av skattepengar i handen, så är väl frågan om vi verkligen skulle vilja ge dessa pengar till de stora bruken – för det är ju vad det handlar om – eller om vi hellre skulle ge dessa pengar till småjordbruk och deltidjordbruk.

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

*Reglering av priserna
på jordbruksproduk-
ter, m. m.*

Jag är rätt optimistisk från en utgångspunkt. Redan med ett kortsiktigt program räknar man med att nästan kunna halvera spannmålsöverskottet i skörden. Det är inget dåligt resultat, även om det är kortsiktigt och självfallet inte är någonting som vi kan räkna in när det gäller en långsiktig lösning.

Men vad det handlar om på kort sikt är naturligtvis vall, beten och i viss utsträckning skog, framför allt på de stora slätterna. Det vore bra om man kunde få bort den enformighet som finns och få in skog, naturligtvis särskilt lövskog. Men det är ändå ganska små kvantiteter när det gäller skogsplantering, i år bara 6 000 hektar av 250 000. Självfallet kommer emellertid skogen att spela en roll, framför allt på de stora slätterna – områden som i dag är mycket enformiga, där många biotoper har slagits ut, där flora och fauna har utarmats. Där skulle det faktiskt behövas litet lövskog, även om det inte blir någon stor kvantitet.

På längre sikt har vi industrigrödor och kemigrödor. Energigrödor har vi talat om. Proteinfoder kan vara viktigt. Vi skall inte underskatta olika nischer, t. ex. medicinalväxter. Några av våra större livsmedelsföretag kan ta hem till Sverige en produktion som kanske inte förefaller vara så märkvärdig hektarmässigt men som kan bli det. Nypon togs exempelvis hem till Sverige från Ungern. Om det visar sig vara lönsamt, kan det bli intressant lokalt.

Alla de här områdena – energi- och industrigrödor, proteinfoder, medicinalväxter och annat – måste ingå i en långsiktig lösning av problemet med vår överskottsareal. Naturvärden har nu trängts undan från två håll. Hagar och ängar trängs ju dels av skogen, såsom man ofta säger i debatten, dels av den enformiga, storskaliga åkern. Det kan nu bli mer utrymme för den rena naturvårdens intresse, så att vi kan bevara en uppskattad miljö. Den synpunkten finns självfallet med i vårt arbete. För detta är vi beredda att satsa ordentligt. Vi gör det nu med mycket forskningspengar och utvecklingspengar – genom det som forskningsrådet nu har fått.

Jag hoppas verkligen, Karl Erik Olsson, att vi kan gå ifrån blockeringar och få litet mer av kreativitet, fantasi och skapande i den här diskussionen. Det tror jag att vi kan vara överens om.

Bengt Rosén läste upp en del ur livsmedelskommitténs betänkande. Men i nästa mening står också att detta är mycket osäkert. Man drar inte för kommitténs räkning någon slutsats. Verkligheten var ju också att när väl riksdag och regering skulle behandla frågan, gick utvecklingen mot sjunkande världsmarknadspriser.

Som jag sade i går bör kanske den här exegetiken intressera oss som arbetar med frågorna i utskottet resp. i regeringen. Det är klart att vi skulle kunna ändra oss. Vi skulle kunna gå ifrån trappan, om det funnits skäl för det. Men jag tror att det är fel signal för näringen att nu, genom att ge ytterligare hundratals miljoner i skattesubventioner, ge spannmålsodlarna ett intryck av att det nog inte är så allvarligt när vi säger att vi skall få ner överskotten. Jag tror att det är viktigt att vi visar konsistens och konsekvens från riksdagens sida i det här sammanhanget, att vi är beredda att hjälpa på annat sätt men att spannmålsöverskotten måste ner. Då underlättas också den diskussion där Karl Erik Olsson och jag är överens om målsättningarna.

Herr talman! Jag konstaterar att jordbruksministern tyvärr har lämnat kammaren. Men jag vill ändå när nu debatten om jordbruksutskottets betänkande 25 har återupptagits konstatera att regeringen och utskottsmajoriteten i flera fall sviker det svenska jordbruket. Det gäller det statliga delansvaret för spannmålsöverskottet som föreslås bli nertrappat, och de kan få svåra följder för lantbrukets möjligheter att klara produktionsbalansen. Man har på animaliesidan nått långt med anpassningen, och problemen finns för närvarande i stort sett främst på vegetabiliesidan. Det är stor risk att det blir ännu värre.

Situationen kan emellertid nu åter förvärras på animaliesidan i och med det förslag om en snabbavveckling av tvåprissystemet på mjölk som förmodligen får majoritet i kammaren om en stund. En något längre avvecklingsperiod hade varit till god hjälp för näringen. Det finns av allt att döma i dag på kontraktsgårdarna minst 50 000 tomma båsplatser för kor som troligen kommer att fyllas ganska snabbt när nu det här systemet skall snabbavvecklas. Konsekvenserna kan bli ett snabbt ökat produktionsöverskott med sänkta producentpriser och lägre lönsamhet. Det bör påpekas att konsumenterna inte alls berörs av regeringsförslaget, medan däremot producenterna kommer att bli lidande.

Ett annat viktigt krav från den borgerliga oppositionen är att tillgodose behovet av längre avtalsperioder. Regeringen säger nej till detta, och det är beklagligt. Lantbruket är en långsiktig näring, och det skulle av många olika skäl vara klokt att gå in för längre avtalsperioder. I betänkandet behandlas också regleringen av priserna på sockerbetor och socker under perioden fram till år 1989.

Sockerbetsarealen för 1988 föreslås uppgå till oförändrade 51 000 hektar. Arealbidragen bibehålls oförändrade till odlare som levererat betor till ö-bruken, dvs. bruket på Öland och Gotland. Arealbytet mellan fabrikspotatis och socker skall upphöra fr. o. m. 1989 års odling. Det är inte så mycket att säga om detta.

Herr talman! Ärligen inlämnas åtskilliga motioner som berör just sockerbetsodlingens framtida omfattning. Detta betingas i inte obetydlig utsträckning av de uttalanden som har gjorts av jordbruksministern vid tidigare tillfällen, inte minst vid förhandlingar utomlands.

Den 17-december 1987 uppdrog regeringen åt statens jordbruksnämnd att överlägga med företrädarna för sockerbetsodlarna och sockerindustrin inför årets avtal. I regeringens direktiv ingick bl. a. att nämndens förslag skulle bygga på att driften vid samtliga nu befintliga sockerbruk skall upprätthållas men också att det på sikt skall skapas importutrymme på 10–15 % av den totala sockerkonsumtionen.

Skulle detta krav framöver fullföljas, får det mycket allvarliga konsekvenser för de jordbrukare och jordbruksbygder som berörs. Att minska sockerbetsodlingen i ett läge där vi alla med ljus och lykta söker efter nya alternativ till spannmålsodlingen, som ju är för stor, framstår som närmast huvudlöst. Även mot bakgrund av att det i dessa områden finns omfattande djurhållning och god tillgång på stallgödsel är det viktigt att odlingen kan upprätthållas. Stallgödseln tillvaratas utomordentligt väl i denna odling.

*Reglering av priserna
på jordbruksprodukter, m. m.*

Skulle odlingen minska, kan problem givetvis uppstå inom djurhållningen. Den kan finnas för stor i detta läge, med den arealanpassning som är på gång, vilket i sin tur skulle kunna innebära ökade risker för större miljöproblem.

Vi moderater och även utskottets centerledamöter anser i reservation 21 att det finns starka skäl som talar för att självförsörjningsgraden inom den svenska sockerproduktionen fastställs till 95 %. Det motsvarar den nivå som en enig sockernäringskommitté föreslog år 1982.

Sockerbetsodlingen har en mycket stor betydelse i södra och östra Sverige, inte minst regionalpolitiskt. Odlingen är värdefull ur växtföljdssynpunkt, inte minst som fänggröda, eftersom den har en lång växttid, och därför minskar riskerna för läckage osv.

Jag hade för avsikt att ställa en fråga till jordbruksministern, men eftersom han nu har lämnat kammaren vill jag ställa den till jordbruksutskottets företrädare: Varför är regeringen inne på att odlingen på sikt skall minskas ned?

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som är avgivna av oss moderater och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 73 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Under sju av mina nio år i den här församlingen har jag i huvudsak sysslat med frågor rörande skogsbruk och jordbruk. Min första debatt handlade om skogsbruk, och jag tänkte därför avsluta den här nioårsperioden med att delta i en jordbruksdebatt. Jag får väl också be om överseende för att jag i den sista hektiska veckan med mitt inlägg förlänger debatten. Jag vill understryka att mina funderingar är högst personliga, men jag utgår från att det är möjligt att även kunna framföra sådana.

Herr talman! Jordbruksnäringen har ju av och till varit uppe till debatt, främst i samband med att de större jordbrukspolitiska besluten har fattats. Emellertid har vi de senaste åren ständigt haft en debatt om jordbruks- och livsmedelspolitiken.

Enligt min mening har det varit – och är fortfarande – fråga om en i långa stycken mycket märklig debatt. Den har ofta hamnat på villovägar och därmed också långt från verkligheten. Jordbruk är ju en handfast och jordnära verksamhet, vilket även framgår av namnet.

Deltagarna i debatten har varit många, alltifrån jordbruksministrar till Astrid Lindgren. Stundtals har också eldunderstöd getts av vissa ekonomer, som med sina teoretiska luftslott har försökt bevisa än det ena och än det andra. Det torde vara många som med intresse har tagit del av dessa diskussioner. Men jag tror också att det finns en grupp människor som med förvåning – för att inte säga med stor förtvivlan – har tagit del i debatten. Det är den grupp människor som debatten till största delen handlar om. Jag har en bestämd känsla av att de har mycket svårt att känna igen sig – att inse det är deras situation och villkor som diskuteras. Ni har säkert förstått att jag åsyftar de människor i vårt land som har den livsviktiga uppgiften att producera mat.

Vad kan det då vara som enligt min mening är snett i debatten? Jag vill först och främst peka på det faktum att regering och riksdag, i fullkomlig enighet,

har bestämt att vi skall bruka den åkerareal som vi nu har, ca 2,9 milj. hektar. Detta med att statsmakten ålagt en näring att bruka en viss areal glöms ofta bort när diskussionens vågor går höga. Detta är inte minst viktigt att komma ihåg när man diskuterar ansvarsfrågan.

Likaså är det statsmakten och dess förlängda armar som förhandlar och som fastställer inkomstbeloppen för näringens utövare. I gengäld ges då ett visst skydd för näringen.

Likaså är det ett faktum att det alltid krävts förbättrad effektivitet i produktionen. Detta mål har man uppnått genom att man vid förhandlingarna har ansett att en betydande del av den tänkta inkomstförstärkningen skall uppnås genom bättre effektivitet. Vägen till denna effektivitet har gått via ökad gödsling, ökad kemikalieanvändning, växtförädling osv. Här kan man tillägga att det ju inte har saknats propåer om att denna utveckling har gått för sakta, samtidigt som man från samma håll har fått höra visioner om den tänkta Sörgården.

Enligt min mening har jordbrukaren likt biskop Brask alltid varit nödd och tvungen att välja mellan denna väg eller att gå under.

Samtidigt får han eller hon då höra att de orsakar en överproduktion som drabbar konsumenterna ekonomiskt, trots att de av avräkningspriserna kan utläsa att de genom avgifter betalar kostnaderna för överproduktionen och att de genom detta sysselsätter tusentals personer.

Man har nu lyckats uppnå någorlunda balans i animalieproduktionen, vilket har fått till följd att man i dag så att säga inte kan fylla samma kostym inom förädlingen. En följd av detta blir nedläggning av både mejerier och slakterier och en minskning av antalet anställda. Då borde väl allt vara bra – men icke! I stället blir det stora rubriker om vilka centralister och dåliga arbetsgivare jordbrukarna är.

Nu hör det också till bilden att dessa människor har en genomsnittlig årsarbetstid på ca 2 600 timmar. De har ofta helgarbete men sällan semester. Trots detta går inte ekonomin i jordbruket ihop. Det är mycket vanligt att den ena maken har ett heltidsjobb inom någon annan sektor för att därigenom få det hela att gå runt. Ibland får de också höra att de bedriver terapiverksamhet och att de bär skulden för de höga matpriserna. Jag finner det inte märkligt att vederbörande i en sådan situation tar sig för pannan och undrar om det är han eller världen som är galen.

Påbudet om att vi skall bruka vår nuvarande åkermark och de höga kraven på effektivitet har sålunda medfört att vi producerar mer i landet än vad vi behöver. I en sådan situation kunde man ju tänka sig att regering och riksdag skulle ta rejäla krafttag och ge klara besked om vilket jordbruk vi skall ha och vilka åtgärder som behövs. I stället förs alltså ett resonemang som stundtals består av visioner och illusioner, och som många gånger är långt från den verklighet som råder. Denna debatt – som jag litet tillspetsat skulle vilja kalla för flumdebatt – i kombination med uteblivna riktlinjer och åtgärder får i stället till följd att vi får en strukturförändring som sker genom utslagningsmetoden och som kommer att drabba de jordbruk som alla säger sig vilja slå vakt om, nämligen de mindre enheterna.

Ett pressande spannmålsöverskott, ett borttagande av tvåprissystemet på mjölk och ett slopande av investeringsförbudet kommer att bli verkningsfulla

faktorer i den utslagning och förändring som nu kommer att ske. Jag noterar att det klart sägs i propositionen att både tvåprissystemet och investeringsförbudet verkar effektivitetshämmande. Med andra ord: Släpp krafterna loss, det är vår!

När det gäller investeringsförbudet måste jag peka på en märklig sak. Jordbruket har begärt en begränsning av ny- och tillbyggnad på de större enheterna. Konsumentdelegationen har avvisat detta. Jag får därför i likhet med näringen konstatera att både önskemål och klagomål som framförs från konsumenter ofta avvisas av deras egna företrädare vid förhandlingsbordet. Det är ännu ett bevis på skillnaden mellan ord och handling.

Herr talman! Trots alla utredningar, arbetsgrupper och andra åtgärder finns det inga klara besked om hur vi vill ha vår framtida livsmedelsproduktion ordnad och vilka villkor vi ställer på näringen. Och det viktigaste av allt: Hur skall vi ge dem möjlighet att uppfylla villkoren när det exempelvis gäller överskottsarealen? Neringen har ett ansvar för en omställning. Men vad skall man ställa om till?

Det har talats mycket och länge om nya grödor och nya användningsområden, men det händer inget. Man kan inte producera nya grödor om det inte finns en marknad. En omställning till energigrödor skulle ju passa som hand i handske nu när vi skall börja avveckla kärnkraften. Vad görs? Jo, praktiskt taget ingenting. Jag måste åter ge näringen rätt, när den säger att den har presenterat en mängd förslag, men att intresset hos staten har varit begränsat eller helt saknats.

Om man vill hjälpa näringen att komma ur denna besvärliga situation och bort från denna väg som betyder strukturförändring och utslagning enligt känt mönster, vad kan man då göra? Man kan naturligtvis sänka effektiviteten i jordbruket. Jag vill här återknyta till Astrid Lindgren. När hon var barn sysselsattes ca 25 % av Sveriges befolkning med att producera livsmedel. Då fanns det knappt om mat och svält rådde. I dag räcker det med att knappt 4 % producerar mer än vi behöver. Det är självfallet en möjlig väg att sänka effektiviteten om vi är beredda betala vad det kostar och klarar av de samhällsomställningar som i övrigt kommer att krävas. Man kan även bestämma sig för att minska åkerarealen. Vi kan plantera skog på all överflödig areal. Detta bör då även ske i den sydliga delen av landet. Vår finansminister har framfört sådana synpunkter. Jag tycker att det var klara och vettiga ståndpunkter, om man inte är beredd att från statens sida hjälpa till med en omställning där arealen kan användas till annat.

Personligen kan jag inte heller se så stora nackdelar med att delar av våra slättbygder beskogas. Det finns tvärtom säkert många fördelar. Den stora fördelen skulle utan tvivel vara att näringens utöware äntligen skulle få ett rakt och klart besked. Den sämsta utvägen är enligt min mening det som nu kommer att ske. Vi får den rakt motsatta utvecklingen till vad man dagligen och stundligen i högtidliga uttalanden och deklarationer har givit uttryck för.

Att situationen nu är som den är kan nog inget parti och inte någon person i detta hus frita sig ansvaret för. Detta borde emellertid rimligen innebära att man en gång för alla verkligen tog tag i problemet, och inte som nu framhårdar i låsta positioner och förtränger obehagliga fakta. Neringen behöver ett rakt och klart besked:

Herr talman! Avslutningsvis vill jag göra några förtydliganden för att undvika eventuella missförstånd. Mitt anförande uppfattas kanske som ett reservationslöst brandtal för näringen. Det är dock inte min mening. Jag är fullt medveten om att det finns skillnader mellan olika jordbruksföretag. Det gäller t. ex. både i fråga om enheternas storlek och i fråga om deras ekonomiska situation. Det finns även andra skillnader, som det inte finns tid att här gå in på. Alla är inte heller födda med ett bra handlag för att bruka jorden. Det finns sålunda även här, som på andra områden, både bra och dåliga företagare. Det kan givetvis sätta sina spår.

Jag har försökt beskriva situationen för det genomsnittliga jordbruket, det som vi i allmänt tal brukar kalla för familj jordbruket. Mina slutsatser kanske är litet tillspetsade i en del fall, och analyserna kanske inte är tillräckligt djupgående, men det är inte någon lätt uppgift att på några minuter försöka beskriva situationen för en så komplicerad sektor som det här är fråga om. Jag har i alla fall i grova drag försökt ge min syn på hur jag har uppfattat situationen för näringen och dess utövare. Jag har dragit slutsatsen att nu måste snabbt ett omtänkande till och därtill snabba åtgärder, om vi vill påverka utformningen av den framtida livsmedelsproduktionen.

Herr talman! Huruvida jag har fel eller rätt får väl de lärde tvista om.

Anf. 74 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Vi har med sedvanligt intresse lyssnat på John Andersson. Jag tänker inte gå i genmäle. Jag vill bara säga följande.

En hedersman lämnar riksdagen, en man som står för sina åsikter, en man som tar konsekvenserna av sina ställningstaganden och en man som vi minns med respekt.

Vi kommer att sakna John Anderssons inlägg i våra debatter.

I detta anförande instämde Bengt Rosén (fp) och Karl Erik Olsson (c).

Anf. 75 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte heller gå i replik med John Andersson. I likhet med Sven Eric Lorentzon vill jag säga att jag har lyssnat på John Andersson med stort intresse. Jag uppfattade inte hans anförande som ett reservationslöst brandtal för näringen, men det var djupt engagerat i de frågor som John Andersson känner, så varmt för. Det var ett typiskt John Andersson-tal.

Vi har haft många inspirerande debatter i denna kammare med John Andersson. Man har aldrig kunnat komma opåläst till en debatt med honom. John Andersson har alltid engagerat sina meddebattörer; han har fört fram frågor som han väl känner och förhållanden som berör hans egen bygd.

Vi kommer självfallet att sakna John Andersson, och vi tackar honom för allt arbete som han har lagt ned i vårt utskott.

Anf. 76 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag hade inte heller tänkt gå i polemik. Eftersom detta nu mera formar sig till en tack-och-avskedsföreställning vill jag kvittera vänligheterna genom att säga till mina utskottskamrater att jag kommer att minnas den tid då vi tillsammans arbetade i utskottet som en mycket trevlig tid.

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

*Reglering av priserna
på jordbruksprodukter,
m. m.*

Vi visste var vi hade varandra, som det heter, och vi diskuterade frågorna. Kanske det blev litet hårda tag ibland, men det var ärliga tag, och vi respekterade varandra. Det uppskattar jag verkligen!
(forts. prot. 136)

10 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

11 § Upplästes följande från statsministern inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Jag har i dag på hennes egen begäran entledigat statsrådet och chefen för justitiedepartementet Anna-Greta Leijon med verkan fr. o. m. denna dag.

Jag har med verkan fr. o. m. samma dag förordnat statsrådet och chefen för industridepartementet Thage G Peterson att vara chef för justitie- och industridepartementen.

Stockholm den 7 juni 1988

Ingvar Carlsson

Skrivelsen lades till handlingarna.

12 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed begär jag tjänstledigt under tiden den 7 juni—den 7 juli 1988.

Stockholm den 7 juni 1988

Anna-Greta Leijon

Framställningen bifölls av kammaren.

Tredje vice talmannen anmälde att *Björn Ericson* (s) fr. o. m. den 8 juni skulle tjänstgöra som ersättare för Anna-Greta Leijon.

Tredje vice talmannen meddelade vidare att Björn Ericsons uppdrag att tjänstgöra som ersättare för Ulf Lönnqvist därför skulle upphöra och att *Hans-Eric Andersson* (s) fr. o. m. den 8 juni skulle tjänstgöra som ersättare för Ulf Lönnqvist under den tid han är statsråd.

13 § Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1987/88:176 om äldreomsorgen inför 90-talet
1987/88:So26 av Mona Saint Cyr och Margareta Gard (m)

1987/88:So27 av Karin Israelsson m. fl. (c)

1987/88:So28 av Daniel Tarschys m. fl. (fp)

1987/88:So29 av Stina Gustavsson (c)

1987/88:So30 av Alf Svensson (c)
1987/88:So31 av Gösta Andersson och Börje Hörnlund (c)
1987/88:So32 av Nils Carlshamre m. fl. (m)
1987/88:So33 av Ingegerd Anderlund m. fl. (s)
1987/88:So34 av Inga-Britt Johansson och Roland Sundgren (s)
1987/88:So35 av Margitta Edgren (fp)

Prot. 1987/88:135
7 juni 1988

14 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1987/88:41 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden
1987/88:43 om riksdagens arbetsformer (prop. 1987/88:22)

Finansutskottets betänkanden

1987/88:21 om ungdomsbosparande och sparstimulerande åtgärder (prop. 1987/88:150 bil. 3)
1987/88:24 om statliga betalningar och placering av statligt förvaltade medel (prop. 1987/88:150 bil. 1)
1987/88:30 om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1987/88:150 bil. 1, 3 och 6 samt 1987/88:100 bil. 9)
1987/88:31 om statliga garantier (prop. 1987/88:150 bil. 1)

Justitieutskottets betänkande

1987/88:49 om upphävande av viss förordning

15 § Kammaren åtskildes kl. 17.53.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Olof Marcusson

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Tisdagen den 7 juni

Tredje vice talmannen 91

Alemyr, Stig (s) 100

Andersson, John (vpk) 108, 111

Andersson, Sten, i Malmö (m) 73, 75, 76

Cars, Hadar (fp) 24, 30, 49, 61, 66, 73, 78, 81, 87, 89

Claesson, Viola (vpk) 101

Dahl, Birgitta, miljö- och energiminister 55, 63, 67

Eriksson, Ingvar (m) 107

Eriksson, Jens (m) 99

Franzén, Ivar (c) 31, 38, 39, 50, 52, 62, 66, 75, 76, 82, 87, 89

Gard, Margareta (m) 69, 70

Hellström, Mats, jordbruksminister 102, 105

Lestander, Paul (vpk) 83, 88, 89, 90

Lorentzon, Sven Eric (m) 104, 111

Molén, Per-Richard (m) 20, 29, 30, 37, 38, 48, 52, 60, 65, 78, 79, 86

Olsson, Karl Erik (c) 105

Pettersson, Lennart (s) 43, 51, 54, 70

Rosén, Bengt (fp) 104

Rosqvist, Birger (s) 76, 101

Strömberg, Håkan (s) 111

Söderqvist, Oswald (vpk) 40, 50, 53, 62, 65

Wictorsson, Åke (s) 85, 88, 90

Ångqvist, Ture (s) 71